

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ARCHEOLOGIE HRADU ZVÍKOVA

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Rudolf Krajíc, CSc.

Autor práce: Lucie Voříšková

Studijní obor: Archeologie

Ročník: 4

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznamů o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalení plagiátů.

České Budějovice 2. května 2013

V první řadě bych ráda poděkovala mému školiteli Doc. PhDr. Rudolfu Krajícovi, CSc., který mi svými užitečnými radami a inspirativními podněty velmi pomohl při psaní mé bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala Mgr. Martinu Ptákovi, který mi velmi pomohl při vytváření této práce. Mé poděkování také patří Mgr. Olze Brůžkové za gramatickou korekturu, kastelánovi Aleši Kadlčákovi za zpřístupnění materiálu uloženém na Zvíkově a Michaele Varausové za pomoc při práci v programu ArcGIS. V neposlední řadě bych ráda poděkovala Janu Pavlínovi za pomoc ve chvílích beznaděje.

Velký dík patří mé rodině, konkrétně mamince, tatínkovi, babičkám a dědečkům, kteří mi umožnili studovat a podporovali mě po celou dobu studia.

Anotace

Práce se zabývá archeologií hradu Zvíkova od pravěkého období do raného novověku s cílem prezentovat současný stav poznání. Na základě archeologických nálezů budou zmapovány dějiny osídlení a jednotlivé vývojové etapy středověkého hradu včetně podhradního městečka. V závěrečné části bude podán přehled o sídelně topografickém vývoji a dobové hmotné kultuře hradu i mikroregionu.

Annotation

Thesis deal with archaeology of castle Zvíkov since prehistory to early modern period. Aim is to present contemporary state of cognition. On the basis of archaeological discoveries will be chart history of settlement and individual developmental periods of medieval castle including settlement around the castle. Final part of thesis will be include summary of topographical development and period material culture of castle and microregion

Obsah

1. ÚVOD	1
2. STRUKTURA PRÁCE	2
3. VRCHOLNĚ STŘEDOVĚKÁ ŠLECHTICKÁ SÍDLA	3
4. JIHOČESKÝ HRAD ZVÍKOV	7
4.1. Přírodní poměry	7
4.1.1. Geografické vymezení	7
4.1.2. Geomorfologie	7
4.1.3. Geologická stavba	8
4.1.4. Pedologie	8
4.1.5. Klima	9
4.1.6. Vegetace	9
4.1.7. Hydrologie	10
4.2. Historie lokality	10
4.2.1. Před založením hradu	10
4.2.2. Dějiny hradu	11
4.3. Hradní dispozice	15
4.3.1. Fortifikace	15
4.3.2. Královský palác	20
4.3.3. Hlízová věž	22
4.3.4. Hospodářské budovy	26
4.4. Zvíkovské podhradní městečko	27
4.4.1. Kostel sv. Mikuláše	28
4.5. Oblévací tábory v okolí Zvíkova	29
4.6. Archeologické aktivity	31
4.7. Nálezy ze Zvíkova a přilehlého okolí	37
4.7.1. Nálezy datované před založení hradu	37
4.7.2. Nálezy datované po založení hradu	41
5. SYNTÉZA	52
6. ZÁVĚR	56
7. LITERATURA A PRAMENY	57
8. PŘÍLOHA	63
8.1. Seznam obrazových příloh	63
8.2. Seznam tabulek a grafů	69

8.4. Seznam internetových zdrojů.....	70
8.5. Obrazová příloha.....	70
8.6. Obrazové přílohy	78

1. ÚVOD

„Majestátně trůní na mohutném skalnatém ostrohu při soutoku Vltavy do Otavy hrad Zvíkov, kdysi sídlo českých králů a slavných rodů panských. Jakoby zaklet sní starožitný hrad Zvíkov o dávno uplynulých dobách slávy a ruchu.“ (Bělohav 1913-14, 1). „Směle a hrdě vypíná se sice ještě na příkré skále, leč připadá spíše jako hrdina skleslý nikoli na bojišti, nýbrž na loži smrtelném, poražen jsa neúprosným osudem smrti.“ (Renner-Podolský 1886, 5-6). „Co se jen od přírody a umění žádati může, to vše slučuje v sobě starožitné toto sídlo.“ (Sedláček 1997, 1).

Těmito velkolepými slovy je hrad Zvíkov uváděn v české literatuře. Pro své umístění a minulé činy byl mnohokrát vybírán jako motiv knih a veršovaných básní. Stejně důvody k výběru tohoto tématy vedly i mě samotnou.

Cílem této bakalářské práce je shrnutí dosavadních poznatků o hradě Zvíkově, jak na základě historických písemných pramenů, tak pomocí zpráv o výzkumných aktivitách. Svou prací bych chtěla přispět k ucelenějšímu pohledu na hrad a jeho okolí, poněvadž v tomto ohledu neexistuje žádná monografie. Na základě studia odborné literatury se pokusím shrnutou historii o hradu i samotné lokalitě a popsat hradní dispozici. V práci se také okrajově zaměřím na obléhací tábory v okolí Zvíkova, které k historii hradu bezesporu patří.

V druhé části práce bude dán přehled, vytvořený především pomocí nálezových zpráv, o dosavadních archeologických aktivitách, které byly na hradě provedeny. Následně pak bude dán také přehled o archeologických nálezech, které charakterizují dané dějinné období. Věnovat se budu nálezům, které spadají do období pravěku až raného novověku, tedy do doby, než byl hrad renesančně přestavován. Cílem této druhé části práce není podat ucelený přehled o veškerých nálezech, nýbrž na příkladech uvést přehled o dobové hmotné kultuře daného období.

Práce je doprovázena množstvím obrazového materiálu, které napomáhá k lepší orientaci v ní samé.

2. STRUKTURA PRÁCE

Celková podoba práce je vypsána v obsahu. První kapitolou je úvod, ve kterém jsou vytyčeny základní cíle této práce. Druhá kapitola pojednává o obsahu, struktuře a použitých metodách práce. Ve třetí kapitole popisují šlechtická středověká sídla. Je zde nastíněn především jejich vývoj. Čtvrtá kapitola je rozdělena do sedmi podkapitol a zabývá se samotným hradem Zvíkovem. V podkapitole 4.1 je region představen po geografické stránce a jsou zde shrnuty přírodní podmínky dané lokality. Podkapitola 4.2 pojednává o historii lokality od pravěkého osídlení až po dnešní dobu. Nejpodrobněji se historií samotného hradu zabýval *August Sedláček* (1997), z kterého z větší části vycházím. V podkapitole 4.3 jsou popisovány jednotlivé části hradní dispozice rozdělené do podkapitol zaměřující se na fortifikaci, královský palác, Hlízovou věž a hospodářské budovy. Zvíkovskému podhradnímu městečku je pak věnována samostatná podkapitola 4.4, ve které se zaměřuji na prozatímní poznatky samotného městečka a kostela sv. Mikuláše. Podkapitola 4.5 je věnována obléhacím táborům v okolí Zvíkova, které ve vojenské historii hradu hrály podstatnou úlohu. V podkapitole 4.6 jsou popisovány archeologické aktivity, které byly na hradě provedeny. Archeologickou aktivitou jsou myšleny jak archeologické výzkumy, tak povrchové sběry, kterých zde bylo provedeno velké množství a přinesly mnoho archeologického materiálu. Z tohoto důvodu vidím jako důležité je do této kapitoly zařadit. Seznam aktivit je sestaven na základě BZO¹, digitálního archivu ARÚ² a nálezových zpráv. Podkapitola 4.7 přináší přehled vybraných archeologických nálezů, které dokládají danou dobu. Cílem kapitoly není zhotovit kompletní přehled všech nálezů, nýbrž přinést určitý přehled o dobové hmotné kultuře. Do nálezů kromě hradu a podhradního městečka jsou zařazeny také nálezy z přilehlého okolí. Kapitola 5 a 6 přináší závěr a zhodnocení zjištěných informací a možnosti dalšího studia. Práce končí seznamem literatury a obrazovou přílohou.

¹ Výzkumy v Čechách, původně Bulletin Záchraného Oddělení (BZO).

² <http://www.arup.cas.cz/?cat=327> (ke dni 22. března 2013).

3. VRCHOLNĚ STŘEDOVĚKÁ ŠLECHTICKÁ SÍDLA

Ve 13. století se postupně začala rozlišovat vesnická obydlí podle sociálního postavení obyvatel. To samé platilo pro sídla šlechticů. Od druhé poloviny 12. století začala na vesnici vznikat opevněná i neopevněná šlechtická sídla. Ta především souvisela s podstatnou sociálně-ekonomickou proměnou. Vznik sídel drobné šlechty souvisel na rozdíl od aristokracie s jejich hospodářským postavením, které bylo vázané na vesnici. Samotná aristokracie si jako svá opevněná sídla budovala hrady, které stály většinou mimo vesnici. V popředí vsí se od druhé poloviny 13. století začínají vedle sebe objevovat neopevněné zemanské dvorce a opevněná feudální sídla, tzv. tvrze. Jejich stavba závisela především na sociálních poměrech zakladatele. Od přelomu 14. a 15. století souvisel osud tvrzí jak s vývojem pozdně feudálních velkostatků, tak s vojenskou technikou. Tyto činitele způsobily postupnou ztrátu funkce těchto vesnických opevněných sídel šlechty a jejich postupné opouštění (*Petráň 1985a, 418*).

Šlechtické dvorce byly do poloviny 13. století spjaty s místy s dochovanými emporovými kostely. Později se však opevněné sídlo odděluje od kostela a tvrze se staví na okraji vesnic. Tvrze se zakládaly především na chráněných a snadno hájitelných místech, zároveň se však sídla nebudovala příliš daleko od vesnice (*Petráň 1985a, 418-419*). Tvrze bývaly často budovány jako sídla drobných šlechticů. Charakteristická pro tyto sídla byla vazba na hospodářské zázemí (*Kovář 2011, 9*).

Dvory velmožů do první třetiny 13. století navazovaly na stavební tradici starších hradišť. Model takového dvorce obsahoval skupinu dřevěných obytných budov, ke kterým byly připojeny hospodářské objekty, chýše čeledí a dílny. V obytných stavbách se obytné místnosti vyskytovaly v prvním patře. V sousedství býval kostel, který představoval jedinou kamennou stavbu. Objekt dvorce spolu s kostelem býval ohrazen. Dispozice vesnických opevněných sídel závisela na terénu. Výhodná místa byla zvláště poblíž potoka. To umožňovalo založení rybníka, který tak z obranného hlediska mohl naplnit příkop vybudovaný kolem tvrze (*Petráň 1985a, 419*).

Stavitelsky náročnější opevněná sídla na vesnici se vyvinula mezi 13. až 15. stoletím. Výstavnější tvrze vycházely z kombinace architektonických prvků, které byly charakteristické pro hrady, a to věž, palác a hradba (obr. 1). Je zde tedy patrný plynulý přechod mezi tvrzí a hradem, kdy se s většinou architektonických částí tvrze setkáváme

nejdříve na hradech. To naznačuje, že většina takových vesnických opevněných šlechtických sídel byla zjednodušenou podobou hradních stavebních článků. Ve 14. století se vůdčím typem stává čtverhranná obytná věž. Postupně se od prostých patrových budov začaly stavět tvrze, které lze jen těžce odlišit od malých hrádků. Naopak dvory drobných zemanů někdy nebývaly opevněné a stěží se dají rozlišit od staveb zámožnějších sedláků. Jindy takové stavby mohly tvořit přechodnou formu mezi dvorem a tvrzí (*Petráň 1985a, 419-421*).

Vývoj hradů u nás probíhal od 12. století, kdy se setkáváme s prvními kamennými hrady. Vůdčím typem opevněného sídla se stávají až kolem roku 1230. Do této doby je hlavním typem raně středověké hradiště (*Durdík 1999, 15*). Od třicátých let 13. století, kdy je položen základ nové sítě královských hradů, se setkáváme i s prvními šlechtickými hrady. Šlechtické hrady plnily kromě obranné a obytné funkce ještě funkci hospodářskou. Vzniká zde samostatná dispoziční část, a to předhradí, které zastává hospodářskou funkci. Zde se nacházely běžné hospodářské stavby, jako jsou stáje, chlévy, stodoly, kůlny a podobně. Nově vznikající královské hrady můžeme rozdělit na tři typy – přechodný, s obvodovou zástavbou a francouzský kastel (*Petráň 1985a, 428, 438*). Některé takové hrady mohly být založeny ještě za vlády Přemysla Otakara I. (*Durdík 1999, 18*).

Hrady přechodného typu stojí na rozhraní mezi plně středověkým hradem a starším hradiskem. Od hradiště přejímá valová opevnění, do kterých jsou v tomto případě vkládány obytné budovy. Jedna strana těchto budov tvoří opevnění (*Petráň 1985a, 428*). Tyto hrady vznikly obvykle v první polovině 13. století, kdy představovaly dočasnou náhradu za plnohodnotné královské hrady (*Durdík 1999, 105*).

Základním typem královského hradu se stává hrad s obvodovou zástavbou, který se rozvíjí od 13. století. Jde o vícedílný hrad s množstvím budov, které jsou jednou nebo více stranami součástí obvodového opevnění. Takový hrad mívá jednu až tři věže, které při obraně hradu zůstávají pasivní. Ve skladbě objektů se také často objevuje kaple. Při volbě polohy hradu s obvodovou zástavbou hraje ještě významnou roli tradice středověkých hradišť (*Durdík 1999, 105*).

Hrady přechodného typu a hrady s obvodovou zástavbou umožňovaly pouze pasivní obranu. Za vlády Václava I. začínají vznikat i takové hrady, které umožnily

obranu aktivní. Takovým typem hradu je francouzský kastel (*Petráň 1985a, 428*). Francouzský kastel je označení pro pravidelný, vícevěžový hrad s okrouhlými flankovacími věžemi, které umožňovaly právě aktivní obranu (*Durdík 1999, 87; obr. 2*).

Základní typ šlechtických hradů 13. a 14. století příslušel k bergriftové dispozici (*Durdík 1999, 57*). Bergrift představovala převážně okrouhlá, někdy i čtverhranná, útočná věž. Taková věž mohla v případě nutnosti sloužit jako poslední útočiště. Přístupná byla po lehce odstranitelném můstku, který se nacházel většinou v úrovni prvního patra (*Petráň 1985a, 429*).

Druhá polovina 13. století představuje další vývojovou etapu hradů. Výstavba sítě královských hradů je dokončena za vlády Přemysla Otakara II. a Václava II. Převážně se rozvíjí dispozice s obvodovou zástavnou, kde se mezi objekty začíná objevovat velká čtverhranná obytná věž. Nejde však ani o hlavní obytnou, ani plnohodnotnou obrannou stavbu. Nejstarší taková věž se nachází právě na hradě Zvíkově. Některé královské hrady se také stávají součástí města, které bylo rozděleno na určitý systém parcel, kterému se hrad musel přizpůsobit. Tím získal čtvercovou podobu, která však nebyla výhodná z obranného hlediska. Z toho důvodu byla některá místa zpevněna čtverhrannými věžemi bez možnosti flankování. Takovou dispozici označujeme jako kastel tzv. italského typu. V této době se také častěji setkáváme s věžemi s břitem. Jednalo se o okrouhlou věž, která byla opatřena ostrou hranou, tedy břitem, který zajišťoval zneškodnění střel (*Petráň 1985a, 429*).

Kolem roku 1300 se začíná objevovat další typy šlechtických hradů s velkou obytnou věží, tzv. donjonem, jako hlavní obrannou a obytnou stavbou. V průběhu 14. století vzniká velké množství šlechtických hradů. Významnou skupinu představují dispozice s čtverhrannou obytnou věží, které se pak dále dělí. Další skupinu představují hrady s plášťovou zdí, u kterých hlavní tíha obrany leží na obvodové hradbě. Za vlády Karla IV. jsou stavěny především dvoupalácové dispozice. Jádrem hradu je tvořeno dvěma paláci, které jsou spojené vysokou hradbou. V období 14. století jsou hrady stavěny především s důrazem na obytnou funkci a jejich obranyschopnost je potlačena. Vývoj takových hradů je z hlediska obrany nepříliš zdařilý. To se prokázalo především za husitských válek v 15. století. Díky tomu tak v druhé polovině 15. století získává většina hradů nové opevnění s baštami, které umožňovalo aktivní dělostřeleckou

obranu. Vyvrcholení vývoje pozdně gotických hradů přináší doba vlády Vladislava Jagellonského, jímž vývoj středověkého hradu končí (*Petráň 1985a, 430-437*).

Ve 12., a zejména pak ve 13. století můžeme pozorovat podobné tendence, jako v sídelním vývoji vesnic, ve vývoji městských sídel. Hlavní snahou je vnést pevný řád do uspořádání sídelního areálu. Před 12. stoletím existovala sídliště, jako jakési osady, které byly soustředěny kolem hradišť, později kolem knížecích hradů a klášterů. S rozpadem knížecí hradské správy plnily některé osady podmínky, jak se stát městem v novém lokačním systému. Města mohla být buď královská, nebo poddanská. Tvůrcem sítě královských měst ve druhé polovině 13. století se stal Přemysl Otakar II. Ten vybudovával města jako opěrné strategické body. Poddanská města byla součástí panství. Podle vrchnosti se pak dělila na církevní, šlechtická a komorní královská města (*Petráň 1985b, 498*).

Lokační město převážně vznikalo v místě starších osad nebo v její bezprostřední blízkosti. V takovém případě se ze staré osady vytvořilo jakési předměstí. Město bývalo opevněno hradbami a zahrnovalo zpočátku tržiště, které tvořilo střed města, s přilehlými ulicemi a kostelem. V některých místech je také patrná organizátorská funkce klášterů. Takové kláštery, které měly vliv na organizované založení města, bývaly situovány k hradbám nebo na předměstí. Jejich stavby tak vyplňovaly část fortifikačního pásma (*Petráň 1985b, 490-501*).

4. JIHOČESKÝ HRAD ZVÍKOV

„Jak přízrak zjevíš se náhle chodci, z šera lesů dlouhých když vyjde v záři,

slyše z dálky Otavu hučet čistou, šumět a zpívat....“

Markomanka, ztracena v staré snění, plna černých tajemných písmen, tmí se,

s hlavy její strom však, jenž chyt' se v zdivu, vesele kývá.

Brány staré gothický krásný oblouk v slunci svítí, zdá se, že živnou barvy

zašlých znaků, které tam vryty: hvězda, labuť a růže....“

Antonín Klášterský

Úryvek z básně Zvíkov³

4.1. Přírodní poměry

4.1.1. Geografické vymezení

Hrad Zvíkov spolu se Zvíkovským podhradím se nachází v Jihočeském kraji, v okrese Písek na katastru obce Zvíkovské Podhradí (obr. 3). Hrad Zvíkov leží na 49°26'19.895'' severní zeměpisné šířky a na 14°11'33.081'' východní zeměpisné délky⁴. Zvíkovské podhradí leží 400 m n. m. a původní název obce byl Karlov. Název vznikl na počest Karla Filipa ze Schwarzenberga, který v roce 1813 zvítězil v bitvě u Lipska nad francouzským císařem Napoleonem I. Bonaparte⁵. Nadmořská výška samotného hradu je přibližně 366 m. n. m.⁶

4.1.2. Geomorfologie

Severní část Píseckého okresu je zvlněná a více lesnatá. Jižní část je naopak více rovinná. Z geomorfologického hlediska spadá katastr obce Zvíkovské Podhradí do provincie Česká Vysočina a zde do Česko-moravské subprovincie (obr. 4). Česko-

³ Klášterský, A. 1898: Tmavá růže (zdroj <http://www.ceska-poezie.cz/cek/sbirka/?id=396> , ke dni 28. 4. 2013).

⁴ Na základě GPS souřadnic z internetového zdroje www.mapy.cz (ke dni 1. 4. 2013). Bod vsazen na nádvoří paláce.

⁵ www.zvikovskepodhradi.cz (ke dni 1. 4. 2013).

⁶ www.mapy.crr.cz (ke dni 3. 4. 2013).

moravská subprovincie se dále dělí na 4 oblasti, kde Zvíkovské podhradí spadá do Středočeské pahorkatiny. Jde o nejrozsáhlejší pahorkatinu na území Česka. Rozkládá se na území středních a severní části jižních Čech. Ta se dále dělí na čtyři celky, kde je pro nás důležitá Tábořská pahorkatina, jejíž největší vrchol je Velký Mehelník (633 m n. m.).

Samotný mikroregion se rozkládá na geografickém podcelku západní části Tábořské pahorkatiny - Písecká pahorkatina. Je možné jej vymezit na východě Milevskou pahorkatinou, na jihu od Zvíkova a západně od Vltavy se nachází Zvíkovská pahorkatina. (Chvojka 2009, 28). Písecká pahorkatina se rozkládá na ploše 1 146 km² v severní části jižních Čech.

4.1.3. Geologická stavba

Počátky geologické minulosti regionu spadají do období prvohorního devonu a karbonu, tedy do období před 380-300 miliony lety. V této době dochází vlivem variského (hercynského) vrásnění k vytvoření Českého masivu. Tento pozůstatek kolizního orogenu⁷ je převládající geologickou jednotkou na území České republiky. Český masiv rozdělujeme do pěti horninových celků, přičemž severní část jižních Čech spadá do oblasti moldanubické (Chlupáč a kol. 2011, 13). Oblast moldanubická tvoří jižní a jihozápadní část Českého masivu (obr. 5). Budována je silně metamorfovanými horninami prekambriického a paleozoického stáří, které jsou prostoupeny intruzivními tělesy hlubinných granitoidních hornin, jež tvoří dva velké plutonické komplexy (středočeský a moldanubický) a některá další tělesa, z nichž je největší třebíčský pluton (Chlupáč, I. et al. 2011, 13). Z geologického hlediska je zde podloží tvořeno především granity, granodiority a syenity.

4.1.4. Pedologie

Plochu zvíkovského mikroregionu pokrývají hnědé půdy. Ty jsou nejrozšířenějším půdním typem v České republice. Tento typ se uplatňuje především

⁷ Orogén volně do češtiny můžeme přeložit jako horskou soustavu vzniklou horotvorbou.

v pahorkatinách, vrchovinách i v horách. Jako mateční substrát se zde uplatňují téměř všechny horniny skalního podkladu. Hnědé půdy jsou nejčastěji vázány na členitý reliéf a nejčastěji se vyskytují v rozmezí mezi 450 až 800 m. n. m. Poměrně častý je i jejich výskyt na terasových štěrcích a píscích, které se nejvíce vyskytují v nízkých rovinných polohách (Tomášek 1995, 23-24).

4.1.5. Klima

Na základě klimatických rozdílů můžeme v České republice rozlišit tři klimatické oblasti - teplou (T), mírně teplou (MT) a chladnou (CH), které jsou pak dále dělené (obr. 6). Lokalita Zvíkova spadá do skupiny mírně teplé, mírně vlhké klimatické oblasti (MT7-11), do které spadá převážná část naší republiky. V České republice je zastoupena 8 jednotkami. Mírně teplé klima pokrývá, pro nás důležitou, plochu mezi Orlíkem, Strakonícemi, Pískem a Českými Budějovicemi (Neuhäuslová a kol. 2001, 24).

4.1.6. Vegetace

Z hlediska vegetace můžeme území ČR rozdělit na čtyři fytogeografické jednotky. Největší část republiky zaujímá hercynská podprovincie (obr. 7). Typickým znakem hercynské podprovincie je její geologická stavba, která je tvořena geologicky starými horninami Českého masivu (Neuhäuslová a kol. 1998, 26). Na vymezeném území jsou mapována společenstva černýšová dubohabřina a biková nebo jedlová doubrava⁸. Černýšová dubohabřina (*Melampyro nemorosi-Carpinetum*). Biková doubrava s dominantním dubem zimním (*Quercus petraea*) se vyznačuje slabší příměsí až absencí náročných listnáčů – břízy (*Betula pendula*), habru (*Carpinus betulus*), buku (*Fagus sylvatica*), jeřábu (*Sorbus aucuparia*), lípy (*Tilia cordata*) a přirozenou příměsí borovice (*Pinus silvestris*). Jedlové doubravy jsou charakterizované výskytem dubů (*Quercus*), přítomností jedle (*Abies alba*). Biková a jedlová doubrava jsou typickými společenstvy chudých substrátů v nížinách a pahorkatinách. V České republice se výrazně převládají především v jižních a západních Čechách (Neuhäuslová a kol. 85, 180-190).

⁸ Podle Mapy potencionální přirozené vegetace České republiky (Neuhäuslová 2001).

4.1.7. Hydrologie

Z hydrologického hlediska jsou důležité řeky Otava a Vltava, kdy Otava je levostranný přítok Vltavy. Do té se vlévá na severní straně pod hradem Zvíkovem. Obě řeky hrály v historii hradu nepochybně důležitou úlohu. Skalnatý ostroh s téměř kolmými stěnami nad soutokem těchto dvou řek nabízel vynikající obranné možnosti. V letech 1954-1961 byla vybudována vodní nádrž Orlík, která mimo jiné zaplavila Zvíkovské podhradní městečko.

4.2. Historie lokality

Hrad Zvíkov byl založen na strategicky výhodném místě na soutoku Otavy a Vltavy (obr. 8). Obě tyto řeky a téměř kolmé skalnaté stěny na bočních stranách ostrohu z něj dělaly jeden z nejlépe chráněných hradů vůbec. Kdysi sídlo českých králů a významných panských rodů, nazval August Sedláček „*perlou mezi hrady*“ (1997, 1).

4.2.1. Před založením hradu

Jedinečná poloha hradu byla využita k osídlení již od střední doby kamenné (Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 76). P. Břicháčkem byl učiněn nález okraje polokulovité nádoby, zdobený rytou výzdobou tvořenou nehtovými záštěpy, který lze řadit do období kultury s lineární keramikou. Nález naznačuje postup lidu s lineární keramikou do jižních Čech po Vltavě (Břicháček 1977, 260-261). Další nálezy učiněné P. Břicháčkem dokazují osídlení kultury s lineární keramikou. Mezi nálezy se také nacházejí první nález kultury s vypíchanou keramikou v jižních Čechách (Břicháček 1982, 154-155).

Dosavadní nálezy dále dokládají její obydlí v mladší době kamenné, střední a mladší době bronzové, době halštatské a době laténské (Durdík – Kašička – Nechvátal 1995). Nálezy z doby laténské ze Zvíkova nalezené roku 1973 J. Michálkem spadají pravděpodobně do mladoláténského období, do stupně LT B/C. V této době bylo nejspíše budováno i oppidum u Něvezic na levém břehu Vltavy (Michálek 1978a, 552).

Ostroh se původně zvedal do výšky až 80 metrů nad hladinu řek, než byl zaplaven vodami Orlické přehradní nádrže. Na ostrožnu bylo možné se dostat od jihu po úzké protáhlé šíji (obr. 9). Zde také bylo identifikováno valové opevnění, z kterého jsou dnes vidět pouze dva valy. První val probíhá napříč ostrožnou asi 240 metrů jižně od hradní brány a je doplněn předsunutým příkopem. Asi 60 metrů dále na jih se nachází vnější val dlouhý 120 metrů a o 60 metrů dále pak příkop. „*Ve vnějším valu je patrné kamenné lícování hradby*“ (Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejkal 2003, 357). Vznik valů a příkopů mohl souviset s obléháním hradu ve středověku a raném novověku. Na severní straně ostrožny se nacházelo také opevnění, které disponovalo hradbou vysokou minimálně 2 metrů. Hradba byla vystavěna ve žlabu vylámaném do skalnatého podloží a postavena z nasucho kladeného kamene. Tento val na severní straně je jediným bezpečným dokladem pravěké fortifikace. Ostrožna zde byla osídlena v pravěku od pozdní doby kamenné až do posledních staletí starého letopočtu. Je tedy možné, že hradiště zde mohlo vzniknout již na sklonku starší doby bronzové, popřípadě jako mladobronzové hradiště. Vybudování vnějšího valu jižního opevnění bývá kladeno do období pozdního halštatu, tedy do 6. století př. n. l. Je téměř jisté, že se v těchto místech v době laténské (LT C-D) nacházelo keltské hradiště, považované za oppidum. V tomto případě se spíše jedná o menší opevněný strategický bod označovaný jako castellum⁹. (Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejkal 2003, 357).

4.2.2. Dějiny hradu

Vznik samotného hradu se pojí s vládou Přemysla Otakara I., který byl v letech 1198-1230 třetím českým králem z rodu Přemyslovců. Přemysl Otakar I. položil základ k vybudování hradu Zvíkova vyměněním šesti vesnic za újezd oslovský od kláštera v Doksanech, čímž se do královského držení dostává okolí potřebné k založení hradu (Sedláček 1997, 26). O vlastní existenci hradu svědčí až listina Václava I. z roku 1234, ve které jsou uvedena jména dvou královských purkrabí. Prvním je purkrabí jménem

⁹ Pojem castellum označuje menší římskou pevnůstku oddělených jednotek, které byly zapojeny do stále obranné soustavy římského limitu. V pozdním latěnu jsou tímto pojmem označovány menší opevněné polohy, např. Zvíkov, které jsou ale převážně považované za oppidum (Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejkal 2003, 368).

Konrád¹⁰ (purkrabím v letech 1234-1254¹¹) a v roce 1238 se dozvídáme o druhém purkrabím jménem Ivan (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 76*).

Král Václav I. na hradě pobýval v roce 1248. Mezi tím byl jeho syn Přemysl Otakar II. na sněmu v Praze nespokojenými pány zvolen králem (*Sedláček 1997, 26*). Hrad sloužil Václavovi jako pevná opora a při potlačování vzpoury byl využit i jako vězení. Poslední léta panování Václava I. byl purkrabím, spolu s Konrádem, Hirzo, který byl do té doby mistr královské kuchyně (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 76-77*). „*Jako purkrabí zeměpanského hradu Zvíkova je poprvé uveden na listinách vydaných Václavem I. 25. března roku 1250 v Angerbachu a 22. června téhož roku v Praze*“ (*Kuthan 1971, 711*). V souvislosti s Hirzem se také poprvé uvádí německé jméno hradu - Klingenberg (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 77*).

Za panování krále Přemysla Otakara II. byl Konrádovi ponechán úřad doživotně, tedy do roku 1254. Ale již od roku 1253 se zde vyskytuje druhý purkrabí Bavor ze Strakonic. Od roku 1260 se zde však znovu vyskytuje purkrabí Hirzo a spolu s ním Purkart, syn Konrádův. Purkart se roku 1270 stal královským hejtmanem, nejprve ve Štýrsku a později i v Horních Rakousích. I přesto zůstal nadále, až do roku 1277, purkrabím a nazýval se Purkartem ze Zvíkova. Druhý purkrabí Hirzo umírá v roce 1275 (*Sedláček 1997, 26-27*).

Přemysl Otakar II. zemřel v bitvě na Moravském poli roku 1278. Proti českému králi stanula vojska římského krále Rudolfa I. Habsburského a uherského krále Ludvíka IV. Kumána. Od roku 1277 jsou purkrabími Alber a Dobeš, „*pod jejichž správou přečkal Zvíkov pád velkého krále*“ (*Kuthan 1973, 66*) a v roce 1282 se zde vyskytuje ještě třetí purkrabí, Bohuslav (*Sedláček 1997, 27*). Roku 1285 byl Zvíkov obléhán vojskem straníků Záviše z Falkenštejna. „*S jakým výsledkem tyto bojové akce probíhaly, nevíme, příliš úspěšné však nebyly, neboť obležení bylo s největší pravděpodobností nutno opakovat v roce 1287*“ (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 77*). Od roku 1289 je zvíkovským purkrabím uváděn Bavor III. ze Strakonic, který ve funkci zůstal až do doby po vymření Přemyslovců Václavem III. roku 1306 (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 77*).

¹⁰ A. Sedláček (1997) používá jméno Kunrat.

¹¹ Sedláček 1997, 26.

„Po skončení vlády posledních Přemyslovců byl Zvíkov poprvé použit jako zástavní majetek na královské dluhy“ (Novotný, 1979, kapitola Zvíkov jako zástavní majetek v držení Rožmberků¹²). Roku 1306 se vlády ujímá Rudolf Habsburský¹³. Za jeho vlády byl Zvíkov dán do zástavní držby Jindřichu z Rožmberka. Po jeho smrti v roce 1310 dostal hrad do držení jeho syn Petr I. z Rožmberka. U něho se roku 1318 sešli čeští pánové, kteří byli nespokojeni s vládou Jana Lucemburského¹⁴. Smír byl pak ukončen přičiněním Ludvíka IV. Bavora (Sedláček 1997, 28). V držení Rožmberků zůstal Zvíkov do 30. let 14. století, kdy byl vyplacen Karlem IV., pro kterého znamenal základní mocenskou oporu. Karel dal návrh pro sepsání zemského zákoníku Majestas Carolina (Codex Carolinus), který mimo jiné vymezoval hrad Zvíkov, který neměl být dán do zástavby. Tento pokus o kodifikaci práva však pro odpor šlechty nebyl přijat. Sám Karel ho pak v roce 1352 porušil, když dal Zvíkov zapsat jako věno své dcery Kateřiny (Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 78).

Za vlády Karla IV. není na Zvíkově purkrabí, nýbrž hospodář Gerhart. Také z prvních dob panování jeho syna Václava IV. není doložen purkrabí ze známější rodiny. Purkrabský úřad se však lišil od toho před rokem 1307, kdy spravoval celý kraj. Nyní obstarával pouze záležitosti hradu a panství. V letech 1395-1406 se připomíná jako purkrabí Zachař z Žestova a od roku 1406 Racek Odranec z Drahonic (Sedláček 1997, 28).

Za dob husitských válek byl Zvíkov pod ochranou nejvyššího purkraběte Václava z Dubé a jeho úředníkem zde byl Jan Hájek z Hodětína. Po něm se v purkrabském úřadě vyskytuje Hanuš Kaplér ze Sulevic (Sedláček 1997, 30). Válečné akce se hradu dotkly až v roce 1429, kdy byl neúspěšně obléhán husitskými vojsky. V této době byl purkrabím Kunat Kaplér ze Sulevic. Příměří zprostředkoval Oldřich z Rožmberka¹⁵, který v roce 1431 převzal hrad a opravami zlepšil jeho obranyschopnost. V držení Rožmberků hrad zůstal až do roku 1473, kdy ho Jindřich podstoupil svému strýci Bohuslavovi ze Švamberka. V držení tohoto rodu zůstal až do roku 1622 a od 40. let 16. století byl hrad renesančně přestavován (Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 78).

¹² Kniha neobsahuje stránky.

¹³ Český král v letech 1306-1307.

¹⁴ Český král v letech 1310-1346.

¹⁵ Za Oldřicha je pak od roku 1431 doložen jako purkrabí Mikuláš z Krchlebs (Sedláček 1997, 31).

Roku 1622 táhl na Zvíkov se svým vojskem Baltasar de Marradas a strategicky se roztoupili kolem hradu (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 78*). 23. května 1622 byla zvíkovská posádka vyzvaná ke kapitulaci. Odpovědí jim však byl červený prapor vyvěšený nad Píseckou bránou, který dával jasně najevo, že se budou bránit. Zvíkovští úspěšně bojovali, oblehatelé však podnikli několik úspěšných výpadů. Z žádostí o pomoc vyslal lajtnant Hans Juncker¹⁶ (*Šindelář 1992, 4*) posly k Jindřichovi Matyášovi Thurnovi¹⁷. To však žádné naděje na pomoc nečinilo (*Sedláček 1997, 40*). Zvíkov byl tak nucen se vzdát. 21. července 1622 nabídl Hans Juncker podplukovníkovi císařské armády Grambovi kapitulaci Zvíkova. Stavovská posádka podepsala smlouvu o akordu a 28. června opustila hrad (*Šindelář 1992, 6*). Při této příležitosti byl vypleněn a vyrabován (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 78*).

V roce 1623 koupil Zvíkov spolu s Orlíkem Jan Oldřich z Eggenberka, který provedl celkovou opravu hradu. Počátkem 18. století se hrad stal majetkem Schwarzenberků. Hrad již nebyl residencí majitelů, byl pouze používán jako hospodářský objekt. Schwarzenberkové se zaměřili pouze na opravu Orlíku, Zvíkov tak chátral. Důkladnější rekonstrukční práce provedl až Karel ze Schwarzenberka roku 1855. V roce 1880 začala obnova královského paláce (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 78-79*).

Na počátku 20. století byla provedena výstavba vodního díla Orlík, která znamenala pro Zvíkov drastický zásah. Vodní hladina zaplavila celé opevněné podhradní městečko (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 79*). Po roce 1945 přešel Zvíkov do státní správy (*Novotný 1979, kapitola Nová kapitola v historii Zvíkova*) a byl prohlášen za národní kulturní památku.

¹⁶ Velitel zvíkovské posádky.

¹⁷ Jindřich Matyáš Thurn byl jeden z vůdčích stavů českého protihabsburského odboje za třicetileté války. Žil v letech 1567-1640

4.3. Hradní dispozice

V následujících kapitolách je popsána dispozice hradu Zvíkova, která je znatelná na obr. 10.

4.3.1. Fortifikace

Fortifikace hradu byla ve své historii několikrát podrobena zkoušce své odolnosti. Za své existence byla dobyta pouze Závišem z Falkenštejna a dva roky vydržela vzdorovat císařskému vojsku za třicetileté války. Zde však dobyta nebyla, byla vydána pod čestným akordem (*Šindelář 1992, 6*).

Hrad Zvíkov spadá do kategorie hradů s obvodovou zástavbou. Jde o základní typ královských hradů 13. století. Většinou se jedná o „*vícedílný hrad s větším množstvím budov, které jednou nebo více stranami tvoří součást obvodového opevnění*“ (*Durdík 2005, 105*).

Od okolního terénu je hrad oddělen hlubokou propastí, přes kterou vede dlouhý kamenný most. Na mostě vpravo se ve výklenku nachází socha sv. Jana Nepomuckého s letopočtem 1777¹⁸ (*Heber 2008, 298*). Za mostem stojí první brána zvaná Písecká (obr. 11). Původně zde žádná brána nestávala, nýbrž byl hrad na této straně zcela uzavřen. Je však možné, že tu bývala jakási branka, nebo snad dvě (*Sedláček 1997, 6*). V roce 1456 a 1457 dali Jindřich a Jan Rožmberkové z obranného hlediska skálu v nejužším místě probourat a vznikl tak dnes patrný příkop (*Tyl 1888, 3*).

Most zde býval dříve pouze dřevěný a padací (*Tyl 1888, 2*). Padací mosty byly stavěny především z obranných důvodů, jelikož umožňovaly přerušení vstupní komunikace do hradu. Konstrukce mostu pak zapadla do vpadliny lemující portál brány, což představovalo další obranný prvek. Padací most mohl být zavěšen na lanech či řetězech, které vedly přes kladky v otvorech v horních rozích vpadliny (*Durdík 2005, 208*), které jsou patrné na obrázku č. 10. Písecká brána byla pravděpodobně postavena roku 1567. Tehdy na ní byl udělán krov a štít. Brána měla dvojce vrata s okrouhlým klenutím a nad předními vraty se nacházely dvě střílny (*Sedláček 1997, 6*). Po obou

¹⁸ A. Sedláček se domnívá, že se jedná o rok, ve kterém byl postaven most i s kapličkou (1997, 6).

stranách byla brána spojena s hradbami, na kterých je dodnes patrné cimbuří¹⁹ s ochozem (obr. 12). Z ochozu se pak vcházelo do místnosti nad branou (*Soukup – Wirth 1909, 504*). Do té se přicházelo dveřmi jak z východní, tak západní strany hradeb (obr. 13). Hradby pak byly opatřeny některým z typu zábradel²⁰ (*Tyl 1888, 3; obr. 14*).

Za Píseckou bránou se nachází neveliký parkán, jehož šířka v nejširším místě dosahuje asi 15 metrů. Jeho malá velikost je zvolena především kvůli tomu, aby se zde nepřítel po vniknutí nemohl rozvinout. Parkán je chráněn ze všech stran, z jihu Píseckou bránou, ze západu hradební zdí, která byla v roce 1457 znovu postavena a zesílena. Ze severu je chráněna hradební zdí s bránou a okrouhlou věží (*Tyl 1888, 3-4*). Na východní straně pak stála vrátnice, stavení a Plášť. Slovem „Plášť“ byla označována hradba asi sedm metrů vysoká postavená po obou stranách Okrouhlé věže (*Líbal 1955, 7*).

Okrouhlá věž, zvaná Hláška, byla vystavena pravděpodobně Bavorem ze Strakonic na skalnatém pahorku (*Tyl 1888, 4*)²¹. Tato věž s břitem (obr. 15) tvořila hlavní obrannou stavbu jižního nároží hradu. Smyslem břitu bylo chránit hrad v případě ostřelování. Ostrá hrana zajistila, že střely dopadaly pod ostrým úhlem a neškodně sklouzly (*Durdík 2005, 70*). Tato hrana vybíhala směrem k jižní straně a břit byl zpevněn pomocí armaturovaného zdiva²² (*Durdík 2005, 52; obr. 16*).

Původně věž nedosahovala takové výšky jako dnes. Její hořejší část byla postavena ze dřeva. Teprve Jindřich starší ze Švamberka nechal roku 1554 věž vyvýšit a postavit místnost pro hlásného. Proto se na věži nachází jeho znak, tedy labuť, a znak jeho manželky Elišky z Rožmberka, rožmberská růže (obr. 16). Švamberský znak byl tesaný a je na věži patrný dodnes, růže byla pouze kreslená a dnes je znát pouze její náznak. Nestejnost těchto erbů se vysvětluje tím, že Jindřich ze Švamberka si Elišku z Rožmberka vzal až po té, co byla věž navýšena a vyzdobena jeho erbem. Rožmberská růže tam tedy byla domalována až dodatečně (*Sedláček 1997, 6-7*).

Věž o čtyřech patrech je vysoká 32 m (*Soukup – Wirth 1909, 498*). V přízemí je tato věž zcela uzavřena a vchod do ní se nachází teprve až ve výšce prvního patra (obr.

¹⁹ Ozubené ukončení ochozů, které je tvořeno tzv. zuby (*Durdík 2005, 72*).

²⁰ Typ řešení obranného ochozu za pomoci dřevěné konstrukce (*Durdík 2005, 200*).

²¹ D. Menclová (1972a, 308) ve své práci dává Zvíkovskou věž s břitem do spojitosti s věží Strakonického hradu, „protože strakonická věž je jen rustikalizovanou obměnou věže zvíkovské“. Stavebníkem byl Bavor II. ze Strakonic, jehož otec Bavor I. a syn Bavor III. byli purkrabími na Zvíkově.

²² Nároží stavby zpevněno tesanými kvádry (*Durdík 2005, 52*).

17), do kterého bylo možno se dostat pravděpodobně za pomoci žebříku (*Sedláček 1997, 6*). Do přízemí bylo možné vstoupit pouze otvorem ve stropě (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 89*). A. Sedláček (1997, 6) se ve své práci zmiňuje, že se zde nacházelo vězení, „v němž se při vyklizení přízemí ještě kostry a kosti lidské s kostrou medvědí našly“²³. V úrovni třetího patra se věž zužuje a zvenčí ji obíhal obranný ochoz, který je patrný z dochovaných kamenných konzol (obr. 16). Původní ukončení věže není známo, dnešní nástavba pochází z renesančního období (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 89*).

Rustikalizovanou obměnou zvíkovské okrouhlé věže je strakonická věž ze 13. století (*Menclová 1972a, 305-306*). Tato okrouhlá věž s břitem je zvaná „Rumpál“. Od zvíkovské věže se odlišuje především vznikem břitu. Zatímco k Hlásce byl připojen, u strakonické věže vznikl seříznutím oblého tělesa. Nejde o výjimečné řešení, přesto není tak běžné (*Durdík 2005, 272*). Seříznutím břitu se docílilo pravého opaku původního účelu. Věž právě na své nejvíce ohrožené straně byla nejslabší (*Menclová 1972a, 307*).

V prostoru za Hláskou bylo tzv. mezibranní. Toto prostranství se nedalo nazývat dvorem, poněvadž bylo příliš kopcovité a nerovné. Na východní straně se nacházela stavení zvaná Plášť a Plochhaus, na jižní věž Hláška a na západní byla hradba, ve které stála bašta (obr. 18). Tato bašta byla trojhranné podoby a zvaná Krahujec (*Sedláček 1997, 5-6*). Postavena byla pravděpodobně v 15. století (*Soukup – Wirth 1909, 509*). Na severní straně pak pravděpodobně stála další brána, která byla postavena mezi pivovarem a Hlízovou věží. Do dnešní doby se však nedochovala (*Tyl 1888, 6*).

Součástí hradeb na Zvíkově jsou obvodové zástavby. Za dnes již nestojící bránou se nachází dvůr, který je na západní a severní straně obklopen hospodářskými budovami a na východní pak královským palácem s hlízovou věží. Na severní straně blíže k paláci se nachází třetí hradská brána zvaná Nová brána (obr. 19). Postavena byla v roce 1541 a nebyla nic jiného než průjezdem ve stavení. Stávala tu do roku 1829, kdy se její větší část spolu s blízkou částí paláce zřítla. Spojovala západní palácový trakt s fraucimorem a kancelářemi. Nad touto bránou stávala erbovní síň a ve špaletách oken byli namalováni štítonoši s erby pánů z Rožmberka, Švamberka a Šternberka (*Sedláček 1997, 3*).

²³ O vězení se zmiňuje i F. Tyl (1888).

Za třetí bránou se nachází severní nádvoří, největší prostranství hradu. Jižní stranu nádvoří lemuje severní část paláce, třetí brána a hospodářské budovy. Hospodářské budovy tvoří obvodovou zástavbu i na západní a severní straně. Východní strana je pak chráněna hradební zdí. (*Sedláček 1997, 3*). Severní strana je chráněna Červenou věží, ve které stojí Železná brána. Na obou rozích severní hradby se nacházejí plně okrouhlé věžice (obr. 20), jejichž funkcí bylo zlepšení obranyschopnosti severní hradby (*Durdík 2008, 64*).

V severní části hradby v levé straně stojí Červená věž (obr. 21). Jde o čtverhrannou stavbu bez výraznějších stavebních detailů. Datování věže není příliš snadné a jednoznačné. V odborné literatuře se její stáří pohybuje v rozmezí 13. – 15. století. Stejně tak se liší i názory na její funkční využití při obraně hradu.

T. Durdík (*1999, 330*) datuje vznik věže do 14. století. Naopak D. Menclová (*1972b, 301*) posouvá vznik věže o něco později, a to k roku 1431, kdy jsou známy první zprávy o stavbě. V roce 1436 musela být stavba téměř hotová, nýbrž se začaly dláždit hradební ochozy a stavělo se velké schodiště k věži. Dosavadní literatura ji považuje za novostavbu související se vznikem Železné brány (1440). Věž však neobsahuje žádné architektonické články, díky kterým by byla možná bližší datace (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 91*).

Červená třípatrová věž, 20 m vysoká a 10 m široká, se nazývala také Hladomorna, jelikož spodní patro sloužilo jako vězení. Nyní je přízemí zasypáno sutí. Jejím účelem byla ochrana vstupu a také sloužila k obraně druhé brány severní (*Tyl 1888, 30*). Věž měla tři vstupy. Hlavní vstup se nacházel na východní straně asi ve výšce 6 metrů. Tento vchod býval přístupný po dřevěných schodech. Druhý vchod se nacházel také na východní straně a byl postaven o patro výše. Pravděpodobně vedl na ochoz hradby nad branou. Odtud pak vedlo schodiště do třetího patra a na ochoz v podstřeší. Na západní straně byl třetí půlkruhem překlenutý vchod, dnes zazděný, který byl dřevěnou pavlačí propojen s ochozem přilehlé hradební zdi (*Menclová 1972b, 301*).

V roce 1572 došlo k rekonstrukci nejsvrchnější části věže. Dle obrazu z roku 1714 je znatelné, že věž měla sedlovou střechu, ta však v roce 1751 shořela (*Tyl 1888,*

30). Do počátku 20. století zůstala věž nezastřešená (obr. 22). Nyní má věž jehlancovou střechu.

Na východ od Červené věže se nachází Železná brána. Ta byla postavena v roce 1440 mistrem Domkem z Mirovic v místě, kde stávala starší brána, která byla zazděna. (*Líbal 1955, 5*). Své jméno brána získala podle železného hřebene (spouštěcí mříž), kterým byla uzavírána. Odstraněn byl až v roce 1710, kdy byl přestavěn svršek brány. Po hřebenu se dochovala pouze spodní část jeho vodících drážek. Jak vypadala horní část brány před rekonstrukcí však nevíme. Pilíře vedle brány s drážkami pro hřeben byly postaveny pomocí raněgotických architektonických článků. Pravděpodobné je, že zlomky pocházejí z vnitřního hradu, který byl poškozen střelbou husitů (*Durdík – Nechvátal – Kašička 1995, 94*). Vedle brány pak stávala čtverhranná světnice vrátného (*Sedláček 1997, 3*).

Protože byla severní část hradu zabezpečena pouze jednoduchou zdí, byl nejdůležitějším postaveným prvkem v této části parkán. Ten byl postavený rovnoběžně se severní ohradní zdí hradu (*Menclová 1972b, 301*). K postavení parkánu přistoupili Rožmberkové po válečných akcích roku 1429. Stavební činnosti dokládají především dochované rožmberské účty z let 1431-1472. Parkánová hradba byla posílena šesti čtverhrannými dovnitř otevřenými baštami (obr. 23), které byly nepravidelně rozmístěny. Bašty byly vybaveny šterbinovými střílnami. Na severozápadní straně parkánu stála bašta, která byla z boku chráněna jednou z čtverhranných bašt se zdvojenou střílnou. Dělostřelecké opevnění tak chránilo severní stranu hradu. Portál vlastní brány lemuje vpadlina pro padací most. To dokládá existenci nějakého příkopu před samostatnou bránou, který byl přepažen dřevěným mostem (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 93-94*).

Parkán byl v místě brány rozdělen na dvě části. V menší západní části se nacházela pouze jedna bašta, která byla původně určena k ochraně brány boční palbou. Na východní části se pak nachází pět bašt (*Menclová 1972b, 301*). Stavba tohoto typu opevnění byla jednou z nejkvalitnějších reakcí na rozvoj dělostřelectva v průběhu husitských válek (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 94*).

4.3.2. Královský palác

První zprávy o existenci samotného královského hradu máme z první poloviny 13. století. V této době pravděpodobně vznikla i část přízemí hradního paláce. Svou dnešní podobu a rozsah získal vnitřní hrad během přestavby za vlády Přemysla Otakara II. Areál byl vystavěn v nepravidelném pětibokém tvaru ze všech stran obestavěným palácovými křídly. Sejně jako královské hrady v Písku a Myšenci, byl vystavěn písecko-zvíkovskou stavební hutí a získal tak charakteristickou podobu typickou pro hrady Přemysla Otakara II (*Durdík 2005, 329-330*).

I přesto, že byl palác poznamenán renesančními přestavbami, chátráním v 18. století a v 1. polovině 19. století byl zrekonstruován a obnoven, je možné téměř přesně rekonstruovat původní dispozici obytných traktů. Pro první patro severního a západního křídla paláce jsou typické trojdílné skladebné celky (*Kuthan 1975, 91*). Ty byly tvořeny síní o dvou klenebních polích, ke které byla z jedné strany připojena komora vyložená srubem, z druhé strany komnata s krbem. Je zřejmé, že se při prostorové skladbě vycházelo ze stejného principu, který je možno sledovat na hradě v Písku nebo na Bezdězu (*Menclová 1972a, 218*). K této základní sestavě pak byla na Zvíkově přidána ještě jedna velká místnost (*Kuthan 1975, 91*).

Palácový komplex byl obehnán vnější komunikací v podobě arkádového ochozu, který zajišťoval spojení všech místností prvního patra. Rekonstrukce v 19. století poněkud pozměnila původní podobu arkádového ochozu (obr. 24). Změněn byl původní vchod na arkády prvního patra, který se původně nacházel nejspíše v blízkosti vstupu na nádvoří (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 85*).

Do přízemí (obr. 25) se vcházelo průjezdem západního křídla. Do restaurace hradu v 19. století byl průjezd zdoben ornamentálními sloupky (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 85*). Přízemí paláce obsahovalo především provozní a pomocné prostory. Podle svého charakteru tak tvořilo podřadnější funkci (*Kuthan 1975, 88*). Sklepení se nacházela pouze na východní straně. Místnosti byly menších rozměrů, převážně s plochými stropy. Zaklenuto bylo pouze přízemí Hlízové věže, průjezd a dvě místnosti jižního křídla. Všechny místnosti osvětlovala jen malá obdélná okénka (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 86*).

Hlavní obytné a reprezentační prostory se nacházely v prvním patře (obr. 26). Obytná část byla v západním, severním a severovýchodním křídle. Uspořádání místností vycházelo ze základních zvyklostí typických pro přemyslovské paláce. Obdobné členění můžeme nalézt na hradě v Písku a Myšenci. Jednotku tvořil střední klenutý sál z obou stran obklopený vytápěnými místnostmi, z nichž jedna byla také klenutá a druhá většinou roubená. Na Zvíkově je takové uspořádání použito třikrát (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 86*).

První charakteristicky uspořádaná jednotka byla v západním křídle. Byla tvořena sálem obsahujícím dvě pole křížové klenby. Na západní straně byl sál osvětlován dvěma hrotitými okny s rekonstruovanými dvoudílnými kružbami (*Kuthan 1975, 89*) obsahujícími sedátka ve výklencích. Vstup do sálu byl umožněn portálem z nádvoří arkády. Z jižní strany k sálu přiléhala úzká roubená komora, jež byla osvětlována široce špaletovanými okénky. Z této místnosti byl vstup i do další menší místnosti, která byla, stejně jako střední sál, zaklenuta křížovou klenbou a obsahovala krb. Ze severní strany k sálu přiléhala místnost, jejíž interpretace není jednoznačná díky renesančním zásahům a destrukcím. Nejpravděpodobnější zde existoval další střední sál, ke kterému ze severní strany přiléhala další o něco menší místnost (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 86*).

V severním křídle je také znatelné základní uspořádání tvořená středním sálem s dvěma poli křížových kleneb, k jehož východní straně přiléhala valeně zaklenutá roubená komora (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 86*). Na západní straně sál sousedil s komnatou, jejíž půdorys byl nepravidelného tvaru. Směrem na východ od roubené komory přiléhala komnata, která byla sklenuta jedním polem křížové klenby. Při renesanční přestavbě bylo klenutí strženo a byl zde osazen trámový strop (*Kuthan 1975, 91*). Lze ji interpretovat jako součást skladebné jednotky severovýchodního křídla. Vzhledem k malým rozměrům středního sálu v tomto křídle byla i třetí místnost velice malá (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 86*).

Ve východní části paláce se nacházela hlavní reprezentační místnost. Její obrys byl díky tvaru skály nepravidelný (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 86-87*). Hlavní sál byl zaklenut šesti poli křížových kleneb, které byly podpírány dvěma středovými sloupy. I tato část hradu byla snížena novým trámovým stropem a kružbová okna byla nahrazena čtverhrannými goticko-renesančními (*Menclová 1972a, 221*). Toto dvoulodní řešení sálu je v Čechách velice neobvyklé. Místnost přiléhající k jižní straně hlavního

sálu byla sakristie. Ta byla spojena přímo s kaplí v jižním křídle (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 87*).

Jižní křídlo pak vyplňuje obdélný prostor kaple a předsíň mezi kaplí a Hlízovou věží (obr. 27). Odtud byl možný jak vstup do kaple, tak i po schodišti na její tribunu. Vlastní kaple je zaklenutá dvěma poli šestidílných kleneb. Interiér je osvětlován čtyřmi velkými kružbovými okny z jižní a východní strany (obr. 28). Tribuna se nachází na západní straně a je zaklenutá třemi poli křížových kleneb. Na podlaze kaple i sakristie byla dlažba z keramických polévaných dlaždic s náročnou reliéfní výzdobou. Ve srovnání s kaplemi na hradech Přemysla Otakara II. je zvíkovská řešena poměrně jednoduše (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 87*).

Nad hlavními palácovými křídly se nacházelo druhé podstřešní patro, které plnilo funkci spíše provozního a pomocného charakteru. Jeho podoba a výbava je známá pouze zlomkovitě (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 87*).

4.3.3. Hlízová věž

Zhruba od poloviny 13. století se u královských hradů s obvodovou zástavbou začíná objevovat nový prvek tzv. donjon. Jedná se o čtverhrannou obytnou věž, která však z obranného hlediska nebyla příliš plnohodnotná, neboť přízemí nebo suterén byly přístupny přímo zvenčí. Patrně nejstarší takovou ukázkou je donjon na Zvíkově (*Durdík 2008, 62, obr. 29*). Tato Hlízová věž, zvaná také jako Markomanka, se jeví jako nestarší část hradu. Stavba se na první pohled velmi odlišuje od jiných věží na většině hradů (*Heber 2008, 298*). Hranolovitá věž je postavena z bosovaných kvádrů z šedého hrubozrnného amfibolicko-biotitického syenitu durbachitového typu (obr. 30) a je úplně zabrána do stavby paláce (*Varhaník 2000, 16*).

Její neobvyklá podoba jí přinesla velkou pozornost především v 19. století, kdy ji badatelé spatřovali v římském nebo germánském původu. Odrazilo se to již v zápiscích Václava Březana, který vypráví smyšlenou historku o vzniku Hlízové věže a datuje ji k 8. století. První zmínka o tom, že věž pochází z římských dob a mohla by být dílem Římanů nebo Markomanů, se objevila v soukromém dopise profesora M.

Millauera. Vyplývá to z publikace od P. Grossinga v roce 1817 (*Sklenář 1995, 190-191*).

V polovině 19. století se původem věže zabýval profesor archeologie Jan Erazim Vocel²⁴, který vycházel z poznámek římského historika Velleia Patercula. Římský dějepisec Dio Cassius vypráví, že ve 2. století n. l. v době válek s Markomany a Kvády přikázal císař Marcus Aurelius vybudovat před římskou hranicí na barbarském území tvrze s posádkami. Jejich polohy nám však nejsou známy, Vocel se však domnívá, že mohly ležet i v Čechách. Ve svém díle *Pravěk země České* se své myšlenky o římských kastelech v Čechách nevzdal (*Sklenář 1995, 191-192*).

Koncem 20. století začal převažovat názor, že věž je středověkého původu. Dle T. Durdíka (2008, 63) se rozhodně nejedná o první stavbu, která byla při zakládání královské hradu ve 13. století zbudována. Z. Wirth (1909) zdůraznil, že všechny součásti věže jsou současné nebo od sebe nepříliš časově odlehlé. D. Líbal uvedl, že ze zachovalých staveb je věž nejstarší (*Varhaník 2000, 15*). D. Menclová (1972a) pak předpokládá původ věže o něco dříve ve 13. století. Odůvodňuje to tím, že už v roce 1234 musela být stavba z velké části hotova, neboť se mohl na hradě ubytovat královský purkrabí Konrád z Janovic. Následně také předpokládá složitější stavební vývoj (*Menclová 1972a, 101-102*). J. Kuthan (1975, 86) předpokládá vznik Hlízové věže za vlády Václava I. a datuje ji do 40. let 13. století.

Věž má půdorys ve tvaru čtverce o stranách 11,95 x 11,97 m a její výška dosahuje 20m. V literatuře je uváděn 44 kvádrových vrstev (*Soukup – Wirth 1909, 459; Sedláček 1997, 7*), Varhaník však toto tvrzení ve své práci popírá. Na jižním průčelí věže se, v jinak pravidelném řádkování, objevila anomálie související s okénkem ve věži, a je zde tedy o jeden řádek vyšší. Na severní straně bosované zdivo chybí a začíná až ve výšce 2,25 m. Podobně je tomu i na východní straně, kde bosáž začíná ve výšce 1,66 m. K těmto stranám přiléhá trakt paláce (*Varhaník 2000, 17; obr. 31*). Tato skutečnost prozrazuje, že při její stavbě bylo počítáno s tím, že na ni budou navazovat další budovy (*Kuthan 1975, 84*).

²⁴ Jan Erazim Vocel byl nejvýznamnější archeolog 19. století. V roce 1850 byl jmenován prvním profesorem archeologie a dějin umění na pražské univerzitě. Vytvořil archeologické periodikum *Památky archeologické a místopisné* (*Sklenář 2005, 625-626*).

Přízemí věže je přístupné od východu z přízemí sousedního jižního křídla průchodem. V lici stěn tohoto koridoru se po obou stranách nacházejí hrotité portálky s kamenickými značkami, jejichž analogie se nachází i na bosovaných kvádrech věže. Nachází se zde místnost o čtvercovém půdorysu sklenutý jedním polem křížové klenby. V jižní a západní zdi jsou obdélná okénka, která se v lici zdíva zužují v úzký otvor (*Kuthan 1975, 82-83*).

První patro, tzv. korunní síň²⁵, je přístupné průchodem ze severní strany z tzv. Svatební či Kurfirštské síně, který protíná zdivo věže nad úrovní podlahy prvního patra paláce. Průchod je zde zaklenut valenou klenbou. Na východní straně pak z průchodu vychází schodiště, které spojuje první patro s druhým podlažím. Nejasné však zůstává, jak první patro původně vypadalo. Ve stěnách jsou zachovány tři úseky říms, jejichž interpretace je obtížná. Římsy se nacházejí v severní, jižní a západní stěně sálu. Poněvadž nedoléhají k rohům síně, nedají se považovat za nosníky. Síň je sklenuta hranolovými žebry s vyžlabenými hranami. Žebra jsou ukončena kalichovitými hlavicemi s trojbokými krycími deskami (*Kuthan 1975, 83-84*). Nacházejí se tu dvě okna. Na jihu střílna s půlkruhovitým obloukem, na západě velké hrotité okno. Okno je vysoké 2,50 m a široké 0,90 m (*Soukup – Wirth 1909, 461-464*).

Druhé patro má dnes novodobý strop. Původně zde mohl být strop plochý nebo se zde otvíralo do krovu dřívější střechy. Na jižní straně se nacházejí dvě úzká střílnovitá okna (*Kuthan 1975, 84*). Spodní část špalet je zazděna a do otvoru jsou vloženy kamenné žlábký, které odváděly srážkovou vodu. Dnes je zde železobetonový strop mezipatra. Zaniklé třetí patro už není patrné. Koruna věže byla novodobě upravena (*Varhaník 2000, 22*).

Na kvádrech hlízové věže se nalézají značky, které byly považovány za runy (obr. 32). Tyto značky se však nacházejí i na jiných dílech královské huti, např. na arkádách zvíkovského paláce, na kamenném mostě, královském hradě a děkanském kostele v Písku nebo na portále v Myšenci (*Kuthan 1975, 85-86; obr. 33*). Proto jsou dnes značky považovány za značky kameníků. Bosy těchto kvádrů jsou většinu opatřeny důlky pro zvedací kleště, které se kromě Hlízové věže vyskytují i na dalších stavbách (obr. 34). Bosovaný obklad se také předpokládá u zaniklé věže hradu Tachova. Bosované kvádry jsou také druhotně použity na věži hradu Lokte. S bosovaným zdivem

²⁵ J. Soukup 1909, 464.

se setkáváme i v Chebu. Zde je z něho postavena hranolová věž císařské falce (obr. 35). Ještě v polovině 13. století se takové zdivo používalo v jihozápadním Německu, v bavorsko-rakouském Podunají, v Dolním Rakousku. Takový druh zdiva je typický pro stavby pozdní doby štaufské. Užití bosovaného zdiva na stavbách štaufských panovníků je přikládán hluboký symbolický význam. Předpokládá se jakási návaznost na tradice císařských staveb římského impéria. Význam takových staveb je v německém a italském prostředí spojován uskutečněním centralizační politiky, směřující k upevnění císařské moci. Návaznost na štaufské vzory, která se projevuje snahami o upevnění centrální královské moci, je charakteristická především pro období vlády Přemysla Otakara II. (Varhaník 2000, 26).

Za vlády krále Václava I. nesloužila Hlízová věž pouze jako fortifikační prvek, ale i k obytným účelům. O tom vypovídá sál v prvním patře věže. V 16. století tato místnost sloužila jako rodinný archiv Švamberků (Tyl 1888, 25). Ve starší literatuře se setkáváme s tím, že Hlízová věž sloužila jako úložna korunovačních klenotů. V tomto ohledu můžeme nalézt podobnost hranolové věže na Trifelsu (obr. 36), kde se v prvním patře nachází kaple. Kaple zde sloužila jako klenotnice panovnických insignií. Hlízová věž má však ve srovnání s poměry v německých zemích absenci kaple, i přesto, že se kaple nachází v její bezprostřední blízkosti. Interiér věže však nikterak s kaplí propojen není. Komunikace je tak možná pouze prostřednictvím arkádového ochozu (Varhaník 2000, 27).

Dalším zajímavým příkladem může být hranolová věž v Hainburgu an der Donau v Dolním Rakousku. Věž byla, podobně jako na Zvíkově, dodatečně vystavěna do areálu hradu. Věž sice nebyla obložena bosovaným zdivem, přesto se soudí, že mohla být vzorem bosované obytné věži rezidenčního hradu císaře Friedricha II. Castel Lagopesole v Apulii (Varhaník 2000, 28). Takové obytné věže českých hradů jsou charakteristické jako neplnohodnotné z hlediska obrany, především kvůli vstupu v přízemí. Pozoruhodný je také počet okenních otvorů. Kromě velkého okna v prvním patře se zde vyskytuje dalších pět úzkých oken, a to i v přízemí. Kdyby však účelem byla obranyschopnost, umísťovaly by se okénka co nejvýše. Otázkou tak zůstává, k jakému účelu tyto otvory sloužily. Pět střílnových otvorů v identické výšce jako otvory na Zvíkově se nacházejí na donjonu hradu Lockenhausu v Rakousku. Střílna v úrovni přízemí směřovala před sousední hradní bránu. První patro bylo opatřeno

čtyřmi střílnami. Je jisté, že věž hrála významnou roli v aktivní obraně hradu. Je tedy možné, že i otvory na zvíkovské věži sloužily k aktivní obraně (Varhaník 2000, 28-29).

Projevy štaufského vlivu na stavby posledních Přemyslovců stále zůstávají předmětem různých úvah. Za pravděpodobné se jeví možnost, že už předchůdcům Přemysla Otakara II. imponovala vysoká kulturní úroveň císařského dvora Friedricha II. Je tak možné, že se čeští králové snažili tyto stavby napodobit (Varhaník 2000, 30).

4.3.4. Hospodářské budovy

Hospodářské budovy na Zvíkově tvoří značnou část obvodové zástavby hradu a jsou těsně připojeny k hradbám. Východně od Hlásky se nacházel Plášť a Plochhaus (obr. 37). U věže stála stodola, do které se dávalo seno. Vedle ní byla světnice se sklepem, stará lázníčka a poslední stavení, kterému se říkalo Plochhaus. Jednalo se o „stavení čtverhranaté s kládou uvnitř, do níž se nohama zavírali zločinci“ (Sedláček 1997, 6).

Naproti zahradě na západní straně stával pivovar (obr. 38). Hradní pivovar stál již roku 1433, kdy se ve zvíkovských účtech objevuje záznam o stavbě srubů u pivovaru. Koncem 40. let 15. století zde prováděn Hanuš Havěř z Podhradí stavební úpravy. Ve stavebních úpravách pivovaru se pokračovalo i za Švamberků. Například roku 1504 Matouš zde opravoval pec. Za Hendrycha st. Ze Švamberka se začal stavět nový pivovar, který stál o něco níže než pivovar starý. Byl postaven na místo chlívku, který byl v roce 1548 zbořen. Stavby prováděl milevský stavitel Jan Antonín Hons Vlach (Franěk – Pešta 2009, 17-19). V roce 1556 byly na štítě zřízeny hodiny a nad nimi věžička se zvonečkem. V roce 1683 se v těchto místech připomíná *Volerka*, tedy vězení nazývané snad podle prvního zavřeného. Poloha vězení však není zcela jasná (Sedláček 1997, 4).

Vedle pivovaru se nacházel fraucimor, světnice služebných a na konci stavení býval koňský mlýn. Na severozápadní straně vedle třetí brány se táhlo velké stavení. V přízemí zde byly marštale²⁶ a nad tím obročnice a roku 1453 žitnice. Někde v těchto

²⁶ Sloužily k ustájení dobytka.

místech pravděpodobně stála i pekárna. Vedle třetí brány na západní straně stálo kancelářské stavení (*Sedláček 1997, 4*).

Na severním nádvoří na západní straně dvora stálo dlouhé stavení. Nacházely se zde kravské chlévy, později také chlévy pro vepře. Byla zde také šafárna a v přístavku kovárna. Vedle Červené věže stálo stavení postaveno v letech 1559-1560 a rozšířeno v letech 1572-1573. Byla zde kůlna a nahoře ratejna, kde byly byty pro dvorskou čeleď. V severozápadním rohu hradeb pak stála stodola. Na východní straně od Červené věže se nacházelo podlouhlé stavení. Byla zde ratejna, marštále, chlév, mlíčnice a pravděpodobně i chlebnice a vápenice (1451-1567). Na severozápadní straně parkánu byl psinec. Při hradbě pak stál kněžský dům, malý čtverhranný domek, který byl postavený v letech 1562-1564. V 17. století zde pobýval myslivec (*Sedláček 1997, 4*).

4.4. Zvíkovské podhradní městečko

Zvíkovské podhradní městečko se rozkládalo pod hradem Zvíkovem na severním svahu k řece Otavě, před jejím soutokem s Vltavou (obr. 39). Zaujímalu plochu zhruba 350 x 110 m. (*Fröhlich - Jiřík 2004, 269*). Ke Zvíkovu bylo městečko přiřazeno pravděpodobně již ve 13. století²⁷ a tvořilo součást vnějšího opevnění hradu. Bydleli zde především řemeslníci a poddaní, kteří byli potřební k provozu královského hradu. Je ovšem pravděpodobné, že městečko vzniklo spolu s hradem a že zde bydleli jeho stavebníci (*Fröhlich 1996, 171*). Hradba se připojovala k severovýchodnímu nároží hradu a sestupovala až k soutoku obou řek. Zde byla postavena Vltavská brána. Šlo o čtverhrannou průjezdnou věž nepředstupující přilehlé hradby. Z boku byla chráněna výše položenou čtverhrannou věží. Na západní straně hradeb se nacházela Otavská brána, jejíž podoba je neznámá. (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 89*). Hradby k Otavské bráně plnily protipovodňovou funkci. K jejímu zpevnění došlo v roce 1433, kdy byl přistavěn ochoz. V tomto roce se také poprvé připomíná Vltavská brána pod názvem „vrata u Varty“ (*Fröhlich 1996, 174*).

Za Otavskou bránou se nacházel pod jezem mlýn, který je v písemných pramenech doložený v roce 1376. V roce 1431 je poprvé zmíněn dřevěný most nad

²⁷ Další možné interpretace v kapitole *Archeologické výzkumy a aktivity*.

jezem a v roce 1501 byl postaven most také přes Vltavu. Od 15. století jsou zde zmiňovány panské lázně a v roce 1559 byl znovu vystavěn špitál, který stál východně od kostela. V roce 1612 mělo městečko dvě krčmy. K definitivnímu zániku Podhradního městečka došlo na počátku 60. let 20. století, kdy byla celá plocha zatopena Orlickou přehradní nádrží (*Fröhlich – Jiřík 2004, 269-271*).

4.4.1. Kostel sv. Mikuláše

Kostel sv. Mikuláše stál v poloze vyvýšení nad ostatními podhradními stavbami a postaven byl pravděpodobně v 2. polovině 13. století (obr. 40). Kostel měl prostou výstavbu s obdélnou lodí a pětibokým závěrem. Nad lodí stála věžička. Kolem kostela byl hřbitov, který ohrazovala vysoká zeď²⁸ (*Hejna 1960, 202*). Kostel byl 14 m dlouhý a 6,5 m široký (*Tyl 1888, 32-33*). V roce 1833 na naléhání faráře Oslovského byl kostelík zbořen (*Sedláček 1997, 2*). Z dochovaných vyobrazení je zřejmé, že střecha lodi byla vysoká a strmá a při triumfálním oblouku měla sanktusní věžičku (*Fröhlich 1996, 171*). Nejstarší dlažba presbytáře byla tvořena nezdobenými dlaždicemi rozměrů 19 x 19,5 cm. Na stěnách presbytáře i lodi byly fresky, které se podobaly freskám v hradní kapli. Z maleb byl rozeznán obraz sv. Jakuba Menšího s nápisem, který se nacházel vlevo od vchodu (*Tyl 1888, 33*). Fresky jsou datované pravděpodobně do 14. / 15. století (*Fröhlich 1996, 171*).

Zvon z kostela byl nalezen v roce 1974 při kopání šterkopísku potřebného k opravě hradu na břehu Otavy. Kníže Karel IV., majitel pozemku, daroval zvon Zvíkovskému podhradí do kapličky sv. Václava z roku 1900. Zvon je zcela hladký bez jakéhokoliv nápisu či letopočtu. Datování zvonu je velice problematické, pohybuje se od středověku až po 18. století. Dřevěný trojkřídlý oltář z počátku 16. století s reliéfem Klanění sv. Tří králů uprostřed, s postavami světců na křídlech a Madonou a sveticemi na predele byl v roce 1853 restaurován na Orlíku. Oltář se nyní nachází v sakristii zvíkovské kaple (*Fröhlich 1996, 172*).

Do oslovského kostela sv. Linharta byly převezeny dva náhrobníky. Náhrobník z červeného mramoru o rozměrech 180 x 100 cm patřil Alžbětě ze Švamberka, která

²⁸ 31. března 1826 se zde konal poslední pohřeb (*Tyl 1888, 32; Sedláček 1997, 2*). Posledním pohřbeným byl podruh Jan Červenka ze Zvíkovského Podhradí (*Fröhlich 1996, 172*).

zemřela v roce 1604 ve věku 2 let. Druhý žulový náhrobník o rozměrech 185 x 75 cm je možné datovat do 15. – 16. století. Po obvodu m zbytky nápisu gotickou minuskulí. Náhrobník je druhotně použit jako práh jižního vchodu do kostela (*Fröhlich 1996, 172*).

4.5. Oblézací tábory v okolí Zvíkova

Hrad Zvíkov byl během své existence několikrát obléhán. V letech 1285 a 1287 byl dobýván Závišem z Falkenštejna. V roce 1429 byl v obležení husitů a v letech 1621 – 1622 táhlo na Zvíkov vojsko Baltasara de Marradase (*Fröhlich 1991, 155*). V Čechách se tak velice rychle rozšířila stavba provizorních opevnění a opevněných ležení, která jinde v Evropě zdomácněla až od konce 15. století (*Menclová 1972b, 217*). V letech 1987 a 1988 provedl J. Fröhlich povrchový průzkum okolí hradu, aby potvrdil existenci takových táborů kolem Zvíkova. Povrchový průzkum přinesl zjištění tří fortifikací (obr. 41), která s velkou pravděpodobností lze považovat za přechodná opevnění obléhatelů hradu. Většina nízkých fortifikačních valů mohla být téměř jistě opatřena dřevěnou hradbou (*Fröhlich 1991, 155, 157*).

Hlavní tábor obléhatelů se nacházel na ostrožně před hradem (obr. 42) a kontroloval tak jedinou přístupovou cestu po souši (*Fröhlich 1991, 155*). Komplex je složen z drobné pevnůstky a z několika linií valů a příkopů (*Kypta – Richterová 2004, 255*). Podle terénní konfigurace (obr. 43) mohl ležet na vrcholku, který vystupuje z hřbetu svažujícího se k hradu. Situován je 200 m jižně od hradní brány a po téměř celém obvodu jsou stopy nízkého valu. Asi 40 m jižně jsou, napříč ostrožnou, stopy valu, před kterým se nacházel příkop. Po dalších 60 m přepažuje ostrožnu v délce 120 m jiný val. Asi 60 m jižněji prochází částí ostrožny hluboký příkop. V místech, kde se stýká se silnicí, vzniká dojem, že je zde val. B. Dubský zde našel množství zlomků nádob, podle kterých val datoval do doby halštatské. Je možné, že příkop a val mohly vzniknout na ploše halštatského sídliště. U pokračování příkopu však val chybí. Datování valů je tedy nejasné. Je možné, že některá z těchto konstrukcí vznikla v době bronzové nebo železné, aby chránila obyvatele z jižní strany. Pravěký val, který je bezpečně doložen, se nachází pod hradem na svahu k soutoku (*Fröhlich 1991, 155*). Dle A. Sedláčka (1997, 33) byl v roce 1456 udělán před hradem mocný val. U této

fortifikace není příliš jednoznačné, zda se jedná o provizorní opevnění, o pravěký val nebo o středověké předsunuté opevnění (*Fröhlich 1991, 155-158*).

Nad Otavou na vrcholku návrší v nadmořské výšce 380 m se nacházelo druhé opevnění, které bylo vymezeno nízkými náspy a mělkým příkopem (obr. 44). Lokalita se nachází na katastru obce Zbonín, na ppč. 474/7. Tradiční označení toho místo je Šance. Odtud byl dobrý přehled po celém hradu a otavském údolí. Od hradby byl vzdálen 250 m, od paláce 350 m. Taková vzdálenost umožňovala případné střelby prakem. Za účelem datování byly uprostřed opevnění položeny dvě menší sondy. Nalezeny zde byly zlomky keramiky a uhlíky. Keramika pochází převážně ze 13. a 15. století (obr. 45). Jeden ze zlomků nádoby hnědého povrchu, který je vně částečně tuhovaný, bude pravděpodobně pravěký. Keramické zlomky z 15. století mohou naznačovat přítomnost husitského vojska. S tím by také mohlo souviset pojmenování níže položené strže „Žižkova strouha“ (*Fröhlich 1991, 155-158*). Charakter náspů, jejichž výška dosahuje zhruba 50 cm, může svědčit o tom, že sloužily jako ukotvení dřevěných prvků, snad tarasů. Toto opevnění mohlo vzniknout při obléhání hradu (*Kypta – Richterová 2004, 255*).

Třetí opevnění, tzv. Varta, se nacházelo nad řekou Vltavou na katastru obce Jickovice v nadmořské výšce 395 m. Hrad je odtud vzdálen 350 m. Zaujímá plochý vrchol návrší, které asi uprostřed stráně vstupuje do vltavského údolí (obr. 46). Vnitřní plocha opevnění měří 32 x 23 m. Přibližně uprostřed se nachází téměř obdélný pahorek rozměrů 5 x 9 m, kdy jeho delší osa směřuje kolmo k hradu. Pahorek je možné považovat za stanoviště praku. V roce 1988 zde byl proveden povrchový průzkum, který přinesl nález pouze 5 zlomků středověkých nádob. Na výduť jednoho ze zlomků je patrná radélková výzdoba sestávající z řady drobných trojúhelníků. Zlomky je možné rámcově datovat do 15. století. Zde se nacházelo předsunuté zvíkovské opevnění, které chránilo cestu k přívozu. Tohoto opevnění využili v roce 1429 husité pod vedení Jana Bleha z Těšnice a Mikuláše z Padařova k postavení velkého praku (*Fröhlich 1991, 155-158*). Podle F. Tyla (1888, 147) se zde usadilo vojsko oblehatelů za třicetileté války v roce 1622. Archeologické nálezy jsou zde však doloženy pouze z 15. století (*Fröhlich 1991, 158*).

Opevnění táborů je převážně tvořeno mohutnými valy a příkopy. Většina takových známých lokalit pochází z 15. století, z doby husitských válek. Táboře byly

budovány několik set metrů od hradů, aby byly mimo dostřel obránců. Palebná postavení si pak zřizovali co nejbližší u hradu. V terénu se nám mohou dochovat v podobě plošiny pro postavení velkých praků či jiných strojů, nebo jako okopy pro obléhací děla (*Petráň 1985a, 438-439*).

4.6. Archeologické aktivity

Na hradě Zvíkově a v jeho okolí byly prováděny ve větší míře povrchové sběry (graf 1). Archeologické aktivity jsou vypsány v tabulce 1. Ta byla vytvořena na základě nálezových zpráv a výpisů z BZO. Na základě dostupných souřadnic byla sestavena mapa (obr. 47) výskytu povrchových sběrů a výzkumů.

Od počátku 70. let zde provádí časté povrchové sběry P. Břicháček, který systematicky sleduje zátopovou oblast soutoku Vltavy a Otavy (obr. 48). Z tohoto prostoru pochází velké množství pravěkých nálezů, především z neolitu, střední až pozdní doby bronzové, z pozdní doby halštatské a celé doby laténské. Z povrchového sběru v roce 1989 převládaly v souboru nálezy z pozdní doby laténské. Několik nalezených střepů je možné zařadit do doby římské (*Břicháček 1989, 2, NZ ARÚ AV ČR*). Nálezy P. Břicháčka z roku 1988 mimo souboru střepů, obsahují i zlomky závaží a přesleny (*Břicháček 1988, hlášení o průzkumu ve Zvíkovském podhradí*).

Dlouhodobě se zvíkovské lokalitě věnuje také J. Fröhlich, který zde provádí povrchové sběry. Při výzkumu u západní hradby ve vstupní části, 10 m od pivovaru, našel zbytky obdélné pece na pálení vápna. Délka pece byla 360 cm, šířka 175 cm. Vyzděná byla převážně z cihel. Zprávy o pálení vápna na Zvíkově pocházejí z roku 1454 a později z 16. století. Pec není nijak blíže datována (*Fröhlich 1985, 209*).

J. Michálek provedl v roce 1973 zjišťovací sondážní výzkum. Ten byl proveden na východní straně paláce (Tab. 2). Byly při něm získány tři početné soubory (obr. 49) keramiky ze 13. století, které pocházejí z vrstev vzniklých při zakládání vlastního hradu (*Michálek 1978b, 106*). Sondáž byla provedena v místnosti se sklepem ve východním traktu hradu, kde bylo při začistiřování zdiva nalezeno několik mincí. V sondě v severovýchodním rohu (obr. 50) se nacházela kulturní vrstva, která zasahovala až do hloubky 120 cm. V ní byly nalezeny střepy datované do střední doby bronzové, mladší

doby laténské (obr. 51) a středověké. Dál byl nalezen zlomek pravděpodobně středověkého skla, zlomek bronzové tyčinky, středověký železný hřeb a zvířecí kost. K nálezům dále patří četné zlomky spadající do pozdní doby bronzové. V podloží nebyly pozorovány žádné stopy objektů (*Michálek 1973, 1-2, zpráva o zjišťovacím sondážním výzkumu ARÚ AV ČR*).

Další sonda byla severně od předešlé ve východním traktu hradu. Zde se práce omezovaly pouze na začistění dvou stěn profilu. Byl zde nalezen kamenný materiál promíchaný s kulturní vrstvou se zlomky pravěké a středověké keramiky a zvířecími kostmi. Chyběly zde stopy po pravěkých objektech (*Michálek 1973, 2, zpráva o zjišťovacím sondážním výzkumu ARÚ AV ČR*).

V místnosti č. 3 byla provedena východně od vchodu sonda o velikosti 4,2 x 1 m (obr. 52). Pod úrovní podlahy se nalézala vrstva závalu kamenů se zlomky keramiky spadající do období doby bronzové až po pozdní středověk a množství zvířecích kostí. Mocnost vrstvy činila 50 cm. Následující vrstva obsahovala do hloubky 85 - 90 cm keramiku ze 13. století a též množství zvířecích kostí. Směrem na východ se vrstva vytrácela. Pod ní se nacházela zvětralá skála bez výrazného zahloubení svědčícím o nějakém objektu (*Michálek 1973, 2-3, zpráva o zjišťovacím sondážním výzkumu ARÚ AV ČR*).

Místnost č. 4, jižně od místnosti č. 3, přinesla nejdůležitější poznatky k pravěkému osídlení ostrohu. Sonda o velikosti 9,5 x 1,5 m byla vedena při východní zdi místnosti. V severovýchodním rohu sondy se podařilo zachytit část jámy o hloubce cca 70 cm s pravěkými zlomky keramiky. V polovině sondy byla nalezena příčná zeď orientována ve směru V – Z, která na jižní straně porušovala zahloubenou polozemnici. Ta byla zachycena v jihovýchodním rohu místnosti. Na severní straně ji porušovala příčná zeď a na východní straně zeď místnosti. Na jižní straně polozemnice se nacházela kulová jamka o průměru ústí cca 40 cm a hloubce cca 60 cm (obr. 53). Výplň tvořila vrstva se zlomky keramiky spadající do období mladší doby laténské (obr. 54). Taková keramika je typická pro oppida (*Michálek 1973, 3, zpráva o zjišťovacím sondážním výzkumu ARÚ AV ČR*).

Zjišťovací sondážní výzkum prokázal osídlení zastavěné části hradu ve střední době bronzové (kultura mohylová), pozdní době bronzové, mladší době laténské

(období oppid) a v raném středověku v době vzniku hradu (*Michálek 1973, 3-4, zpráva o zjišťovacím sondážním výzkumu ARÚ AV ČR*). Současně s výzkumem byl proveden průzkum blízkého okolí. Při něm bylo sběrem nalezeno několik zlomků keramiky, které mohou svědčit o existenci sídliště z doby bronzové (*Michálek 1975, NZ ARÚ AV ČR*).

V roce 1978 byl na hradě proveden povrchový sběr T. Durdíkem. Oblast sběru se nacházela na severní straně hradu z dnešního břehu přehradního jezera z vrstev rozplavovaných kolísáním úrovně hladiny jezera. Šlo o prostor před valem sledujícím příkop před vnějším opevněním tvořeným parkánovou hradbou s čtverhrannými baštami (*Durdík 1991, 2, NZ ARÚ AV ČR*). Nálezy se kumulovaly převážně v severní části bývalého severního svahu. V západní části byl pouze ojedinělý nález fragmentu železného svícnu. Získaný materiál lze datovat do období 13. – 16. století. Většina nálezů však spadá do 15. – 1. poloviny 16. století (*Durdík 1991, 13, NZ ARÚ AV ČR*).

Velkou roli hraje klasifikace místa nálezu v rámci funkčních a provozních souvislostí hradního organismu. V tomto případě šlo o skalnatý svah, který sice ležel mimo vlastní opevnění hradu, ale nacházel se na ploše opevněného podhradního městečka. Otázkou zůstává vznik opevnění tohoto sídliště. Většina badatelů se přiklání ke vzniku opevnění v 15. století²⁹. Výskyt nálezů ze 13. století nacházející se na svahu je nutno chápat jako produkt existence komunikace k brodu na soutoku Vltavy a Otavy. Kumulace těchto odpadů však neodpovídá běžnému obrazu cesty, je tedy pravděpodobné, že již ve 13. století zde existovalo osídlení, které bylo v každodenním kontaktu s hradem. Výstavbou parkánu v 15. století došlo k posunu obvodu hradu. Místo sběru se tak dostalo do prostoru ukládání běžného odpadu, čemuž také nalezený soubor odpovídá. Za zmínku také stojí absence nálezů ze 14. století. Tento jev však bude pravděpodobně souviset s faktem, že se v té době na Zvíkově nestavělo. (*Durdík 1991, 13-15, NZ ARÚ AV ČR*).

O vznik opevnění podhradního městečka v 15. století se T. Durdík opírá o informace, které poskytuje D. Menclová. Ta se zmiňuje o stavbě nové fortifikace na severní straně hradu, která byla doposud opevněna pouze jednouchou zdí a ani Podhradní městečko doposud nebylo opevněno. Při obléhání husity v 15. století nechali Rožmberkové hrad opravit a opevnit parkánem, který byl na severní straně opatřený baštami. Současně se stavbou parkánových zdí bylo k hradu přihrazeno také Podhradí

²⁹ Menclová 1976b, 300-301.

jednoduchou zdí (*Menclová 1972b, 300-301*). V novější literatuře se však setkáváme s názorem, že Podhradní městečko bylo opevněno a přihrazeno k hradu ve 13. století (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 89; Durdík 1999, 635*).

Předmětem nálezové zprávy T. Durdíka z roku 1998 bylo nově zjištěné historické vyobrazení vnitřního nádvoří hradu z roku 1790 uložené ve fondech Státního archivu v Třeboni (obr. 55). Vnitřní nádvoří hradu je zde zachyceno od severovýchodu. Jde o nejstarší dosud známé vyobrazení této části hradu, které zachycuje stav před Schwarzenberskou obnovou arkádového ochozu. Toto vyobrazení je provedeno kolorovanou kresbou (*Durdík 1998, 2, NZ ARÚ AV ČR*).

V roce 1955 byly započaty sondážní práce za účelem geologického průzkumu. Sondy probíhaly valem pod vnější hradbou hradu a středověkým městečkem. V sondě pod valem byly objeveny dvě paralelní zdi z lomového kamene. V humusu nad zídou i mezi kameny se nalézaly středověké střepy, je tedy pravděpodobné, že jde o využití pravěkého valu ve středověku. Pod základem obou zdí se rozkládal hliněný val. Kromě halštatské keramiky zde bylo zjištěno i větší množství stradonických střepů, které datují val do doby laténské (*Reichertová 1955, NZ ARÚ AV ČR*).

Sonda vytyčená v Podhradí byla vedena podél západní stěny kostela sv. Mikuláše a pokračovala od severní strany hřbitovní zdi v šířce 1 m. Pod shlukem destruovaných lomových kamenů zde byly objeveny laténské střepy. U zbytku ohradní zdi sonda končí a zachycuje v základech pozůstatky čtverhranné bašty. Výplň zásypu tvoří keramika především ze 14. století (*Reichertová 1955, NZ ARÚ AV ČR*).

V roce 1956 vedl výzkum A. Hejna v předpolí vnější hradby. Účelem sondy bylo protnout znovu těleso valu a ověřit poznatky, které přinesla sonda z roku 1955. Délka sondy byla 16 m a šířka 100 cm. Výzkum ukázal, že val, který zde probíhá, je zbytkem opevnění keltského hradiště a patří k nejstaršímu opevnění Zvíkova. Jeho konstrukce je nejlépe zachována na vnitřní straně v líci zdiva budovaného z velkých lámaných kamenů. Na skalnatém podloží v předpolí původní fortifikace byly nalezeny kameny z původní konstrukce. Pomocný materiál k zjištění stáří představovala keramika nalézaná v jednotlivých fragmentech a registrována podle uložení (Tab. 3). V úrovni původního povrchu se mezi středověkou keramikou objevila také laténská. Nalezená středověká keramika spadá převážně do 13. století (*Hejna 1960, 203*).

Vzhledem k charakteru nálezů, k převaze pravěkých střepů a tomu, že středověké střepy byly ve vrstvách, které obsahovaly destrukci valu nebo ve vrstvách ležících nad touto destrukcí, je možné val považovat za laténský. Výzkum tedy prokázal, že val patří k nestaršímu opevnění Zvíkova. Podle množství kamene v destrukci činila výška zdiva minimálně 200 cm (*Hejna 1957, NZ ARÚ AV ČR*).

Téhož roku zkoumal A. Hejna také kostel sv. Mikuláše (obr. 42). Presbytář byl zkoumán plošným odkryvem (Tab. 4). Kostel je nevelký s orientací k východu. Dlažba v presbytáři byla zachycena ve třech vrstvách. Svrchní vrstva suti o síle 60-90 cm byla převážně hlinitá s velkými kameny. Byla zde nalezena struska se zlomky keramiky. Druhá vrstva suti o síle 15-25 cm obsahovala čistou stavební destrukci s úlomky cihel a prejzů. Pod touto vrstvou ležela maltová kra o síle 3 cm. Zde se patrně nacházela nejsvrchnější a nejmladší dlažba, která zde byla položena patrně v souvislosti s nákladnější přestavbou kostela, jak dokazuje vrstva suti v jejím podloží. Tuto nejmladší dlažbu lze pozorovat v celé délce. Pod tím se nacházela vrstva silná 15 cm, kde se našly zbytky cihel, prejzů, malta a omítka s fragmenty freskové figurální malby, ležící na souvislém podloží z pálených dlaždic. Tyto dlaždice byly kladeny šachovnicovým způsobem bez vázání. Pod vrstvou dlaždic se nacházel říční písek o síle 6 cm. Pod pískem byla nalezena další dlažba z pálených dlaždic o rozměrech 19 x 19,5 cm o síle 4 cm. Tato nejstarší vrstva ležela na jílovitohlinitém terénu. Nejspodnější vrstva byla vyložena dlaždicemi vázaným systémem v celé ploše. (*Hejna 1957, NZ ARÚ AV ČR*).

V ose presbytáře byly zjištěny zbytky mensy. Před ní byla objevena hrobová jáma vyložená cihlami o velikosti 40 x 85 cm (obr. 56). Příslušná náhrobní deska ležela v dislokaci za oltářem. Malé rozměry hrobové jámy i kamene ukazují na hrob dětský. V obvodovém zdivu v jižní stěně presbytáře byl zjištěn otvor. Ten pravděpodobně sloužil k odkládání vody a vína při liturgii. Loď kostela pak byla zkoumána jednou zjišťovací sondou (Tab. 5). Pod závalem o síle 50-110 cm se nacházela vrstva suti, úlomky cihel, prejzů a malty o síle 15-30 cm. Pod touto vrstvou leželo podlaží vyložené dlaždicemi o rozměrech 17 x 19 x 3,5 cm, cihlami a kamennými deskami. Pod dlažbou byla 10 cm silná vrstva suti s úlomky omítky a skla z okenních výplní. Suť ležela na maltové podlaze o síle 5-15 cm. Pod podlahou se nacházelo původní skalnaté podloží (*Hejna 1957, NZ ARÚ AV ČR*).

V roce 1959 byl na Zvíkově prováděn sondážní výzkum vedený A. Kotrbou a ing. Veselým. Pro pravěké objekty byly nejdůležitější sondy 1/59, 4/59 a 5/59 (*Jansová 1960, 1, zpráva ARÚ AV ČR*). Sondy leží na terasovité plošině pod vnější severní hradební zdí, a sice mezi sondou 2/55 a sondou z roku 1956 (*Jansová 1962, 5, zpráva ARÚ AV ČR*; obr. 57).

Sonda č. 1/59 byla z plánované délky 13 m dokončena pouze v délce 12 m. Výzkum porušil objekt s knovízskou zásobnicí zapuštěnou do země a s ohništěm. Na jižní vnitřní stěně valu byla zjištěna kamenná zeď vystavěna bez použití malty. Na vnější straně valu došlo k objevu kamenné destrukce kryjící laténské střepy. Nad tím vším se nacházely zbytky mladé opevňovací úpravy. Je možné, že zeď na vnitřní straně valu mohla být středověká, popřípadě mohla patřit k nejmladší úpravě hlinitého opevnění. Objekt ze sondy č. 1 je datován do období doby halštatské (*Jansová 1962, 6-9, zpráva ARÚ AV ČR*).

Sonda č. 4/59 byla položena ve vzdálenosti 8 m na východ od sondy 1/59. Měla šířku 2,50 m a délku 10,50 m. Zvrstvení tu bylo téměř shodné jako v sondě 1/59. Situace tu však nekomplikoval knovízský sídelní objekt. Podle stratigrafické situace se zdá, že destrukce pozdně laténské hradby leží na naplaveninách, které částečně překrývají zdivo na vnitřní straně valu. Vnitřek této konstrukce je možná starší než z doby laténské, možná může být i starší než halštatský objekt ze sondy č. 1/59. Tento objekt byl částečně zahloubený do písčitých vrstev, které v sondě č. 4/59 překrývaly zdivo. Je tedy možné, že zeď může pocházet i z období knovízké kultury (*Jansová 1962, 9-11, zpráva ARÚ AV ČR*).

Sonda č. 5/59 vedla kolmo na střed okrouhlého baštovitého výběžku valu východně od sondy č. 4/59. Byla zde odkryta destrukce nejstarší zdi. Tuto sondu se nepodařilo dokončit. Velký problém tohoto výzkumu však představuje nedostatečná dokumentace (*Jansová 1960, 2, zpráva ARÚ AV ČR*).

Ze situace zjištěné ve všech třech sondách vyplývá závěr o intenzivním osídlení v mladší fázi knovízké kultury. Do stejné doby bude pravděpodobně patřit i kamenná zeď odkrytá na jižní straně všech tří sond i na jižní straně sondy z roku 1956. Zbytky pozdně laténské hradby byly nepochybně odstraněny pozdními středověkými nebo mladšími opevňovacími úpravami severního svahu. Jisté je, že hradba měla kamennou

lícovou zeď a nejspíše dosahovala značné výšky (*Jansová 1962, 13-14, zpráva ARÚ AV ČR*).

Vzorkování středověkých kulturních vrstev v profilech jámy v severním parkánu provedl P. Braun v roce 1976. Získal zde materiál datovaný do 14. – 15. století. Také provedl sběr pod severní parkánovou zdí, poněvadž zde poklesla hladina Orlické přehrady o téměř 20 m. Keramiku, která byla při sběru získaná, je možné datovat do eneolitu, doby bronzové, doby halštatské, doby laténské, středověku a snad i do doby římské (*Braun 1976, NZ*).

V posledních letech zde byly prováděny především povrchové sběry, které jsou lokalizovány převážně v místě bývalého Podhradního městečka na břehu přehrady. V průběhu dubna 2013 zde proběhl archeologický výzkum, vedený Památkovým Ústavem v hospodářské budově na druhém nádvoří.

4.7. Nálezy ze Zvíkova a přilehlého okolí

V následujících kapitolách jsou popsány vybrané nálezy ze Zvíkova a jeho přilehlého okolí, které charakterizují určité období. Mimo Zvíkov a Podhradní městečko jsou zde popsány také nálezy z míst, kde se předpokládá poloha obléhacích táborů.

4.7.1. Nálezy datované před založení hradu

4.7.1.1. Doba kamenná

Z doby kamenné, pravděpodobně z období mezolitu, může pocházet nález odštěpku skvrnitě světle béžového silexu (*Fröhlich 1982, 155*). Dalšími doklady z tohoto období mohou být i nálezy kamenné štípané industrie.

Nepochybně je zde však doložena především keramika z období neolitu. V nalezeném souboru se vyskytuje zlomek okraje polokulovité nádoby se zaobleným mírně zataženým okrajem. Zlomek keramiky je zdoben rytou výzdobou, která je tvořena nehtovými zášťepky (*Břicháček 1977, 259-260, obr. 58*). Střep je vyroben z hrubého materiálu s kamínky. Vně je povrch hrubě ohlazen a je barvy červenohnědé až

tmavohnědé. Vnitřek je černý. Střep pravděpodobně spadá do kultury s lineární keramikou, zřejmě do šareckého stupně (*Břicháček 1974, zpráva ARÚ AV ČR*). Takový nález je druhým ověřeným nálezem neolitické lineární keramiky z jižních Čech. Tento nález nám může naznačovat pohyb lidu s lineární keramikou ze středočeské oblasti po Vltavě do jižních Čech. Nález nám také může naznačovat, že vltavské spojení mohlo existovat již v mladším neolitu. P. Břicháček se také nebrání názoru, že by zde mohlo existovat neolitické výšinné sídliště (*1975, 62*).

4.7.1.2. Doba bronzová

V roce 1880 byl na severním svahu Jelecké strouhy objeven depot bronzových předmětů spadající do střední doby bronzové. Depot obsahoval 3 náramky, jehlici, dlátko, dýku, srp, 11 plechových kornoutkovitých závěšků, 3 větší pokličky a 5 menších pokliček. Později byla ještě nalezena bronzová sekera (*Tab. 6*). Nálezy uložené na zámku Orlík nad Vltavou byly v roce 1964³⁰ převezeny do Prácheňského muzea. V inventáři k těmto nálezům bylo přidáno několik mladších předmětů, které s depotem nemohou souviset. Z mohyl by mohly pocházet 2 halštatské náramky, k nimž v roce 1883 přibily další dva nalezené na místě depotu. Zcela jiného původu jsou dvě laténské spony a zápona. (*Fröhlich 1997, 227-228*).

V roce 1887 byl jihozápadně od božích muk (*obr. 59*) u západního konce valu objeven depot bronzových předmětů z konce střední doby bronzové (*Fröhlich 1997, 223*) horizont Plzeň-Jíkalka, BC2 (*Kytlicová 1973, NZ ARÚ AV ČR*). Depot obsahoval dvě sekery s lalokovým schůdkem (*NZ s inv. č. P1311 a P1312; Tab. 7*) a čtyři jehlice, kdy jedna jehlice má vývalkovitou hlavici a tři pečetiřtkovou (*NZ s inv. č. P1313, P1314, P1315 a P1316; Tab. 8*).

V roce 1893 byl na okraji osady Ochoz nalezen soubor bronzových předmětů spadající do střední doby bronzové. Objeven byl rozlomený srp, 10 zlomků srpů, stočená jehlice, 2 sekerky, nůž, kousek bronzoviny, 4 celé náramky. V roce 1894 došlo k nálezu bronzového náramku zakončeného spirálkou, který je datován do mladší doby bronzové (*Fröhlich 1997, 228-229, 234*).

³⁰ Rok uveden v nálezových zprávách.

V okolí Zvíkova byl také nalezen zlomek rapírového meče typu Unterhaching (inv. č. A1280, M Písek). Je pravděpodobné, že se jednalo jak o zbraň, tak o odznak postavení jedince (*Jiřík – Tisucká 2006, 48-49*). Předměty s náboženskou funkcí jsou zde zastoupeny šesti bronzovými srdcovitými závěsky (inv. č. A 1283, M Písek, obr. 60). Lze si povšimnout podobenství srdcovitých závěsků se sluneční bárkou, jedním z ústředních motivů severského kosmologického mýtu doby bronzové. Tuto bárku lze na závěsku pozorovat, pokud jej otočíme o 180 stupňů (*Jiřík – Tisucká 2006, 44*).

V nálezech je samozřejmě zastoupena i keramika spadající do období doby bronzové (obr. 61). Na lokalitě nad pravým břehem řeky Otavy, asi 400 m jižně od mostu přes řeku Otavu, byly povrchovým sběrem nalezeny zlomky keramiky. Ty by mohly svědčit o existenci sídliště z doby bronzové (*Michálek 1975, 2, NZ ARÚ AV ČR*).

Nalezené doklady máme také pro období knovízské kultury doby bronzové. K takovým nálezům patří okraj knovízské nádoby s tordovaným uchem (*Fröhlich 1997, 227*). Pod vnější severní hradební zdí byla při výzkumu nalezena, kromě množství zlomků keramiky z období knovízské kultury, také knovízská zásobnice. Asi 2 m od zásobnice došlo k nálezu plochého ohniště. Nad tímto ohništěm se nacházela shodná knovízská keramika. Je tak zcela pravděpodobné, že nalezená zásobnice s ohništěm patří mladému knovízskému sídelnímu objektu. Takový nález nám může dokládat intenzivnější osídlení v mladší fázi knovízské kultury (*Jansová 1962, 8, zpráva ARÚ AV ČR*).

4.7.1.3. Doba železná

Dobu železnou máme ze Zvíkova a blízkého okolí doloženou zlomky keramiky jak z doby halštatské, tak z doby laténské (obr. 62).

Dobu halštatskou zde reprezentují zlomky keramiky, nalezené povrchovými sběry P. Břicháčkem, P. Braunem nebo J. Fröhlichem. Povrchové sběry jsou většinou prováděny v zátopové oblasti na severní straně ostrožny.

J. Michálek při sondážním výzkumu v roce 1973 našel mimo jiné zlomky mladoláténské keramiky, která náleží do stupně LT B/C. Mezi nálezy se nachází zlomek stěny misky, která byla uvnitř zdobena mřížkovou vlešt'ovanou výzdobou (obr. 51:6) a

byla uvnitř tuhovaná. Další zlomek stěny misky, který je na vnitřní straně zdoben body ve tvaru sluníčka (obr. 51:7), je tmavohnědý se stopami tuhování. V této době již lze předpokládat budování oppida u Nevězic, které je od Zvíkova vzdáleno asi 4 km. Je tedy možné, že Zvíkov mohl být strategickým opevněným bodem v linii oppid mezi Závistí a Třisovem. Jasně je, že hradba na severním obvodu ostrohu je datována do doby laténské. Objekt zahloubené chaty nalezený J. Michálkem známe jak z oppid, tak z otevřených sídlišť (*Michálek 1978a*, 552). Zlomky laténské keramiky objevil také B. Dubský v roce 1932. Střepy našel v nižším předhradí. Vzhledem k této poloze považuje místo za pozdně laténské hradiště, jehož opevnění bylo zničeno středověkými stavbami (*Dubský 1932, NZ*).

Zlomky keramiky datované do doby laténské se nalézají jak při sondážních výzkumech, tak při povrchových sběrech především na severní straně ostrožny. Je zde tedy možné předpokládat existenci keltského hradiště.

4.7.1.4. Doba římská a stěhování národů

Z období doby římské nejsou ze Zvíkova a jeho přilehlého okolí příliš četné nálezy. K ojedinělým nálezům patří především takové, které se našly v místě bývalého Podhradního městečka. Do doby římské je tak možné zařadit keramiku nalezenou především na břehu vodní nádrže.

Jeden z nalezených střepů je z těla nádoby, která byla vyzdobena řadou nehtových vrypů. Střep má cihlově červený povrch a uvnitř je tmavě hnědý. Vyroben je z písčitého materiálu. Rozměr nalezeného střepu je 33 x 29 mm (obr. 63) Nalezená keramika má četné analogie v materiálu českých římských sídlišť z období stupně B2 - C1. Podle vývoje regionu je pravděpodobné, že nálezy spadají do počátku stupně C1. Takové nálezy nám dokládají obsazení strategicky důležitého bodu Germány v závěru markomanských válek, popřípadě po nich (*Břicháček 1989, 2, NZ ARÚ AV ČR*). V prostoru zaniklého podhradního městečka u kostela sv. Mikuláše před jeho zatopením byly nalezeny tři zlomky nádob datovatelné do doby římské. Nalezeny byly společně s časně laténským materiálem (*Jiřík – Simota 2009, 131*).

Archeologické nálezy, které dokládají přítomnost germánského obyvatelstva v jižních Čechách v době stěhování národů, nejsou příliš četné. Nálezy ze Zvíkova obsahují dva zlomky nádob, které je možné řadit do mladší fáze doby stěhování národů. Keramika byla objevena na severním břehu přehrady. První nález byl objeven povrchovým sběrem K. Němcovou na břehu přehrady pod parkánovou zdí. Jednalo se o zlomek okraje a těla misky, která byla vyrobená na kruhu. Podhrdlí hnědošedého zlomku je zdobeno vlešťovaným mřížkováním (inv. č. A 13938, M Písek; obr. 64:1, 3-4). Druhý nález byl učiněn K. Reichertovou při výzkumu v roce 1955 v podhradí před jeho zatopením. Opět se jednalo o zlomek okraje a těla misky vyrobené na kruhu. Podhrdlí hnědého zlomku je zdobeno vlešťovanou klikatkou (inv. č. A 26362, Jihočeské muzeum České Budějovice; 64:2). Oba tyto střepy se na základě výzdoby dají řadit do doby stěhování národů. (*Jiřík – Simota 2009, 131-132*).

Keramika s vlešťováním je v oblasti dunajské hranice pravděpodobně odrazem různých východoevropských barbarských skupin, které od druhé poloviny 4. století vstupují na římskou půdu. Taková keramika bývá často nalezena v militárních prostředích hraničních pevností. Nálezy zlomků keramiky ze Zvíkova by mohly mít analogie v materiálu, který navazuje na keramiku typu Murga tzv. předlangobardské fáze ve středním Podunají. Další blízkou obdobou pro zvíkovské nálezy jsou mísy dvojkónické profilace z okruhu skupiny keramiky Kaschau 6 a Altenerding-Aubing z konce 5. a počátku 6. století. Intenzitu osídlení jižních Čech této doby však neznáme. Ojedinelé nálezy si lze vysvětlit způsobem, že tato oblast byla skupinami barbarských obyvatel osídlena jen zřídka (*Jiřík – Simota 2009, 132-133*).

4.7.2. Nálezy datované po založení hradu

4.7.2.1. Středověk a raný novověk

4.7.2.1.1. Užitková keramika

Nalezené zlomky nádob reprezentují převážně kuchyňskou a stolní keramiku různých tvarů. K běžným nálezům kuchyňské keramiky patří hrnce. Jde o nádoby s rovným dnem s různě baňatou výdutí a s nízkým hrdlem lemovaným profilovaným okrajem. Nalezené hrnce měly různou velikost a byly zde zastoupeny jak typy s uchem,

tak bez ucha (*Durdík 1991, NZ; Michálek 1975, 106; Nekuda – Reichertová 1968, 55*). Dalším dokladem kuchyňské keramiky je nález zlomku láhve (*Michálek 1975, 106*). Ty sloužily především k uchování tekutiny. Hlavním typologickým znakem je vysoké baňaté tělo a úzké hrdlo, které většinou bývá velmi malého průměru. Hrdlo mohlo být uzavíráno hliněnou zátkou. Jejich zastoupení nalezneme jak v domácnosti, tak v hospodářství (*Nekuda – Reichertová 1968, 56*).

Dalším velmi užívaným nádobím byly džbány, které se našly i na lokalitě hradu Zvíkova. Zlomky keramiky jsou šedočerné barvy (*Durdík 1991, 10, NZ ARÚ AV ČR*). Hojné používání džbánů se projevuje především ve 14. a 15. století a projevuje se na nich především zručnost hrnčíře. Džbány mohou být různé velikosti, což závisí na jejich funkci. Velké džbány sloužily k nošení vody, naopak džbány menších velikostí se používaly při stolování (*Nekuda – Richterová 1968, 56*).

Kuchyňskou keramiku pak dále může dokládat nález misky s výlevkou, zásobnice (*Michálek 1975, 106*) nebo poklice (*Durdík 1991, 5, NZ ARÚ AV ČR*). Mnoho nalezených střepů datovaných do středověku a raného novověku nelze zcela přesně určit. Nálezy užitkové keramiky v tomto prostředí nejsou překvapivé, protože je zde doložené dlouhodobé osídlení od doby kamenné do novověku.

4.7.2.1.2. Kachle

Z technické keramiky byly na Zvíkově nalezeny především zlomky kachlů, jak gotických, tak převážně z renesančního období (*Fröhlich – Jiřík 2004, 282; obr. 65*). Lidská společnost se odedávna musela přizpůsobovat podmínkám, ve kterých žila. „*Prostá skutečnost periodicky se opakujících období zimy stavěla u nás člověka vždy do existenciální situace.*“ Zajistit si teplý obytný prostor bylo pro člověka velmi důležité k jeho přežití. Otevřený oheň poskytoval nejen teplo a světlo, ale také možnost tepelného zpracování potravin. Nebezpečí požáru a kouř v uzavřené místnosti vedlo k hledání lepších řešení (*Pavlík – Vitanovský, 2004, 9*).

Zlepšeným vynálezem se stala kamna, která k nám rozšířila ze západní Evropy. Nejjednodušší typy se začaly stavět již v 9. – 10. století pravděpodobně v alpských kláštrech. Důvodem vynálezu byla potřeba vytápět velké prostory. Taková kamna

postupně přejímaly i ostatní regiony s podobnými klimatickými podmínkami. U nás se začala objevovat na přelomu 13. a 14. století. Výhodou kachlových kamen byla jejich orientace v prostoru, kdy celým svým povrchem ohřívala vzduch. Důležitou inovací kamen však bylo jejich úplně uzavření ohně do otopného zařízení, a tedy snížení nebezpečí požáru. V 15. století tento systém vytápění začal pomalu převládat a v 16. století pak zcela dominuje (Pavlík – Vitanovský 2004, 9).

Žádný z kachlů nalezený na Zvíkově se nedochoval celý, je tak možné pojmenovat pouze detaily ikonografie na čelní vyhřívací straně komorových kachlů. Z hradu máme doložená kamna jak z nádobkových, tak z komorových kachlů (Fröhlich – Jiřík 2004, 282). Příkladem může být kachel s ikonografickou výzdobou sv. Šebestiána (obr. 66). Tento římský voják se podle legendy narodil ve 3. století v Miláně a zemřel v Římě jako mučedník. Za svou křesťanskou víru byl odsouzen. Byl připoután ke kůlu a prostřelen šípy. Přesto nezemřel a po uzdravení obvinil císaře za jeho zločiny. Za to byl nakonec umrskán. Sv. Šebestián se stal patronem umírajících, hrnčírů, zahradníků aj. Na kachlích je zobrazován pouze s bederní rouškou, svázan a probodán šípy (Pavlík – Vitanovský 2004, 53). Nález je datován kolem roku 1500. (Pavlík – Vitanovský 2004, 346).

Dalším nálezem je kachel s ikonografickou výzdobou jednorožce (obr. 67). Takový výjev byl populární především v období středověku a raném novověku. Byl symbolem síly a čistoty. Římsový kachel nalezený na Zvíkově je obdélníkového tvaru. Na přední straně je znatelný jednorožec bojující s jiným zvířetem. Zvíře je však kvůli malé zachovalé části neidentifikovatelné. Scéna je doplněna drobnými květy, které jsou kolem zvířecích těl (Pavlík – Vitanovský 2004, 78). Nález je možné datovat kolem roku 1500. (Pavlík – Vitanovský 2004, 363).

Dalšími ikonografickými scénami, které lze z kachlů vyčíst, jsou např. Narození Páně, bůh Merkur, poloostrov renesančního šlechtice, renesanční portál, orel, ocas draka. Úlomek, na kterém by snad mohl být vyobrazen ocas draka, pochází z pestře glazovaných renesančních kamen. Byly zde použity dvě barvy, zelená a modrá (Fröhlich – Jiřík 2004, 282).

V inventáři Zvíkova jsou uloženy zlomky kachlů. Příkladem může být kachel (inv. č. 1146, staré inv. č. 189/48) s čelní vyhřívanou stěnou čtvercové nebo

obdélníkové komory. Kachel je světlehnědé barvy a jsou na něm znatelné zbytky plastické reliéfní výzdoby v podobě květiny (*Zavřel 1988a, NZ archiv hrad Zvíkov, obr. 68*).

4.7.2.1.3. Militarie

Samostatnou kategorií tvoří militarie. Zbraně vznikaly jako pracovní a lovecké nástroje. Od nejstarších dob také sloužily jako obranný a útočný prostředek, tedy k účelům boje. Od pravěku do vynálezu střelného prachu sledoval vývoj zbraní v podstatě přímočarou linii. Rozvoj řemesel tento vývoj dále urychlil. Jako zbraně byly často používány řemeslnické a zemědělské nástroje např. cep, kosa či sekera. Od středověku se vedle mechanických zbraní začaly vyvíjet zbraně palné (*Křížek – Čech 1999, 7-8*). Bouřlivý nástup nových technologií znamenalo 19. století. K obrovskému rozšíření a zdokonalení zbraní pak došlo ve 20. století, kdy byl rozvoj ovlivněn první a druhou světovou válkou.

Zbraně patří neodmyslitelně k hmotné kultuře středověké Evropy. Některé nálezy militarií lze celkem jistě spojit s obléháním Zvíkova husity v roce 1429, a zejména pak s rokem 1622, kdy byl hrad obléhán vojskem Baltasara de Marradase.

Mezi nálezy militarií se řadí dva tesáky (obr. 69) a dýka, které spadají do kategorie chladných zbraní. Chladné zbraně patřily ve středověkém vojenství k hlavním zbraním pro boj zblízka. Jedná se o bojové prostředky, které držitel ovládal svou svalovou silou. Sekem, bodem nebo úderem sloužily k boji či k lovu. Chladné zbraně jsou nejstarším druhem zbraní vůbec, kdy jeho počátky sahají až do doby kamenné (*Klučina 2004, 30*).

Analýzu dvou nalezených tesáků provedl P. Žákovský (2008, 461-472). První tesák s inv. č. 855; ZV-90; 1680 se dochoval téměř kompletní (obr. 70:A). Celková délka zbraně je 959 mm a délka čepele, dnes již bez ulomeného hrotu, dosahuje délky 757 mm. Celková váha této zbraně činí 1019 g. Na čepel tesáku navazuje řap o délce 202 mm, jehož šířka se směrem k hlavici plynule zužuje z 39 na 33 mm. Ochranu ruky zajišťoval zdobený trychtýřovitý záštitný trn. Hlavice tesáku (obr. 70:B) svým

unikátním tvarem patří do skupiny tzv. zobákovitých hlavic. Zbraň můžeme s největší pravděpodobností datovat do 2. poloviny 15. století (*Žákovský 2008, 461-469*).

Druhý nalezený tesák s inv. č. 756; 88 se řadí k jednomu z nejběžnějších typů jednoručních tesáků (obr. 71). Celková délka tesáku činí 750 mm a váží 517 g. Čepel o délce 624 mm je poměrně štíhlá. Na čepel navazuje torzo řapu o dochované délce 126 mm. Záštitný trn zde však chybí. Tesák je rámcově datován do 15. století (*Žákovský 2008, 469-470*).

Z areálu Zvíkova pochází několik nábojů do palných zbraní a jedna dělová koule. Palné zbraně se v Evropě objevily ve 14. století. Po celé 14. až 16. století byly poměrně primitivní. Jejich vývoj však nakonec vedl k odsunutí chladných zbraní na druhé místo a vyřazení některých částí ochranné zbroje, které se ukázaly být proti palným zbraním zcela neefektivní (*Klučina 2004, 55*).

Palné zbraně můžeme rozdělit na ruční palné zbraně, u kterých je střela uvedena do pohybu pomocí energie střelného prachu, a na zbraně dělostřelecké (*Klučina 2004, 55*). Dokladem dělostřelecké zbraně je nalezená železná dělová koule o průměru 70 mm (inv. č. 13852, M Písek; obr. 72). Koule byla nalezena pod parkánovou hradbou, z čehož je možné soudit, že šlo pravděpodobně o výstřel z obléhacího tábora Šance u Zbonína. Jak již bylo zmíněno v kapitole hradní dispozice, parkánovou hradbu nechali postavit Rožmberkové po válečných akcích roku 1429. Tato železná koule ze Zvíkova má shodnou ráži s koulemi, jejichž forma na odlévání (obr. 73) byla nalezena na hradě ve Vimperku (*Fröhlich – Jiřík 2004, 283*). Na základě keramického materiálu ji lze datována do prvního dvacetiletí 15. století, tedy do husitských válek. Železné koule převažovaly jako munice především na přelomu 15. a 16. století (*Durdík – Kašpar 2000, 305*).

Druhou kategorií palných zbraní jsou ruční palné zbraně. Ty jsou ovládány individuálním bojovníkem a dělí se na krátké a dlouhé (*Klučina 2004, 55*). Dokladem ruční palné zbraně je několik železných (inv. č. 13456, M Písek) a olověných (inv. č. 13890, M Písek) kulí nalezených na Zvíkově. Železné kule ráže 21 mm pravděpodobně patří do muškety, kule ráže 17,5 mm patří nejspíše do arkebuzy a kule ráže 13 mm do jezdecké pistole. Zajímavým nálezem je fragment kolečkového zámku pocházející ho

z ruční palné zbraně. Datován je v rozmezí 2. poloviny 16. století a prvních dvou třetin 17. století (*Fröhlich – Jiřík 2004, 283*).

Početné zástupce militarií z prostoru hradu představují hroty šípů a šípek (obr. 74). Šipky patří k nejčastějším archeologickým nálezům středověkých militarií (*Krajíc 2003, 183*). Takové nálezy se řadí k mechanickým zbraním, u kterých je střela uvedena do pohybu pomocí mechanické síly. Šipky se používaly především do střelných zbraní, jako jsou luky či samostříly (*Wagner – Drobná – Durdík 1956, 78*). Příkladem může být železná šipka s křídélky (inv. č. A9033, M Písek; obr. 75), která mohla být používána do luku nebo samostřílu. Její zachovalá délka je 76 mm a datovat ji lze do 15. století (NZ s inv. č. A9033). Příkladem železného hrotu šípu nalezeného pravděpodobně na Zvíkově je listovitý hrot se středovým žebérkem a tulejkou (inv. č. A9035, M Písek, obr. 76). Zachovalá délka hrotu je 114 mm a datován je v rozmezí 14. – 15. století (NZ s inv. č. A9035).

4.7.2.1.4. Dlaždice

Na Zvíkově bylo nalezeno několik základních typů dlaždic s označením typ 93 – typ 107 (*Nechvátal 1988, 594; Tab. 9; obr. 77*). Mezi nejstarší nálezy patří dlaždice ze 13. století. Zdobené dlaždice uložené v hradní expozici a depozitáři pocházejí především z podlahy hradní kaple sv. Václava a přilehlé sakristie. Je ale celkem jisté, že se nacházely i v jiných významných prostorách hradu. Dlaždice obsahují jak heraldické motivy, tak například motivy fantastických zvířat (*Fröhlich 1997, 234-235*).

V jižních Čechách byly nalezeny dva významné celky středověkých dlaždic. Šlo o nálezy z královských hradů Písek a Zvíkov. Nálezy byly datované do poslední třetiny 13. století (*Nechvátal 1988, 575*). V nalezeném souboru z hradní kaple na Zvíkově se zřetelně odlišují dva kvalitativně i technicky rozdílné celky. Do první skupiny spadají dlaždice typu 93-104, po výtvarné stránce představují vysokou úroveň a jsou lemovány bordurou. Ve vnitřní ploše je rovnoměrně rozložena postava heraldického či fantastického zvířete. U typů 94, 95, 97, 98, 99, 100, 103, 104 je v borduře užito německého nápisu pozdně románskou majuskulí. Dlaždice typu 93-100 obsahují fantastická zvířata, která mají jednotný charakter celkového provedení. Druhá skupina zahrnující typy 105-107 je spíše rustikálního charakteru (*Nechvátal 1988, 594-596*).

Typ 93 – Dlaždice s dvounohým zvířetem

Čtvercová dlaždice, po stranách lemovaná bordurou s rostlinným ornamentem. Do vnitřní plochy je vkomponováno dvounohé zvíře otočené doprava. Přední polovina těla je ptačí, zadní polovina savčí s kopyty na nohou. Ohon je esovitě stočený a je zakončený motivem polopalmety (Hejdová – Nechvátal 1970, 157).

Typ 94 – Dlaždice se čtyřnohým zvířetem s ženskou hlavou

Po stranách této čtvercové dlaždice je lemován německý nápis. Uprostřed je čtyřnohé zvíře otočené doprava. Vyobrazené zvíře má vysoký prohnutý krk a ženskou hlavu. Nohy jsou zakončeny kopyty a na hřbetě může být pravděpodobně naznačeno opeření (Hejdová – Nechvátal 1970, 158).

Typ 95 – Dlaždice s okřídleným zvířetem a lidským profilem na hrudi

Dlaždice je ve tvaru čtverce s nápisem po okraji. Do celé střední plochy je vkomponováno třínohé okřídlené zvíře kráčející doleva. Na hrudi je znatelný lidský profil, na hřbetu je pak naznačeno opeření (Hejdová – Nechvátal 1970, 160). Není zde vyloučeno, že krk a hlava byly hadí. Tuto možnost naznačují dlaždice nalezené v kostele sv. Ondřeje ve Wormsu, které byly datovány kolem roku 1300. Na dlaždicích je vyobrazen dvounohý drak s profilem na hrudi, z jehož úst se vine had a z čela mu vyrůstá poprsí trpaslíka (Nechvátal 1988, 596).

Typ 96 – Dlaždice s gryfem

Tato čtvercová dlaždice má po okrajích šikmo kladené lilie. Ve vnitřním čtvercovém poli se pak nachází čtyřnohé, okřídlené zvíře kráčející doprava. Jeho zobák je výrazně zahnutý a tělo je ukončeno vztyčeným ohonem (Hejdová – Nechvátal 1970, 160).

Typ 97, 98, 99 – Dlaždice s kentaurem (obr. 78)

Motiv kentaura se v několika variantách objevuje na dlaždicích ze Zvíkova. Čtvercová dlaždice typu 99 zobrazuje kentaura s tělem čtyřnohého zvířete a s lidským trupem. Kentaur je otočený doprava. Je zobrazen s kápí na hlavě, se štítem v levé ruce a s mečem v pravé ruce natažené dozadu. Na dlaždicích typu 97 a 98 je zobrazena

fantastická postava s lidskou horní polovinou. Dolní polovina je v podobě stočeného hadího těla se dvěma nohama. Obě postavy jsou otočeny doleva. Postava na dlaždici typu 97 má na hlavě kápi, v pravé ruce štít a v levé ruce meč, který směřuje šikmo k hlavě. Dlaždici typu 98 je variantou předchozí dlaždice. Liší se pouze polohou meče, která je v tomto případě kolmá s umístěním křížku v levém horním rohu (*Hejdová – Nechvátal 1970, 161-162*).

Typ 100 – Dlaždice s okřídlenou dračí postavou a ženskou hlavou

V románském období se v různých dračích motivech alegorizovala postava d'ábla. Takový motiv našel uplatnění jak v knižní malbě, tak v uměleckořemeslných předmětech 12. a 13. století. Takováto postava, na půl Siréna, na půl drak, se stala výplodem fantazie a netřeba v ní hledat nějaký hlubší symbolický záměr (*Nechvátal 1988, 596*). Přední polovina těla je ptačí se dvěma nohama a křídly. Zadní polovina naznačuje hada. Na krku je lidská hlava s kloboučkem (*Hejdová – Nechvátal 1970, 163*).

Typ 101, 102 – Dlaždice s orlicí; Typ 103, 104 – Dlaždice s dvouocasým lvem

Na dlaždicích typu 101 a 102 je vyobrazena moravská orlice. Na dlaždicích 103 a 104 pak dvouocasý lev. Jedná se o heraldické dlaždice. Královská kaple byla vyzdobena panovníkem dlaždicemi se zemskými znaky. Stejně tomu bylo i na hradě v Písku. Počátky formování královského znaku pocházejí z poloviny 12. století. Prvním takovým znakem byl pravděpodobně černý orel, jehož význam byl především vojenský (*Nechvátal 1988, 596*).

Typ 105 – Dlaždice s rytou kresbou jelena

Tato čtvercová dlaždice má po okraji pruh terčiků. Uprostřed se nachází kresba stojícího jelena, který je obrácený doleva (*Hejdová – Nechvátal 1970, 165*).

Typ 106 – Dlaždice s jelenem a vlkem

Čtvercová dlaždice s pruhem terčiků po okraji. Uprostřed stojí jelen, který je zezadu napaden menším zvířetem, pravděpodobně vlkem. Menší zvíře má špičaté uši a stočený ocas. Jelen je obrácen doleva (*Hejdová – Nechvátal 1970, 165*).

Typ 108 – Dlaždice s rytou postavou psa

Na okraji této čtvercové dlaždice se nachází pruh s motivem „X“. Uprostřed se nachází rytá postava psa jdoucího doleva. Jeho hlava je otočena doprava s otevřenou tlamou. Ohon má esovitě stočený nahoru (*Hejdová – Nechvátal 1970, 166*).

V roce 1988 byla objevena dlaždice neznámého typu. Tato čtverhranná dlaždice je o rozměrech 13,7 x 14 cm a o síle 2,7 až 3,5 cm. Je na ní znatelná zelenohnědá poleva. Zdobena je dvěma páskovými výsečemi, postavenými diagonálně, které se téměř ve středu dotýkají svými konvexitami. Na výzdobě je zachována část těla ptáka s úzkou hlavou, která je zdobena chocholkou. Výzdobou a menším formátem se odlišuje od doposud známých zvířecích dlaždic a naznačuje neznámou skupinu dlažby. Ta mohla souviset s nejstarší fází výzdoby kaple. Typově se podobá dlaždici z Ostrovského kláštera, která je datována do 2. poloviny 12. století. Takové chronologické vymezení je však pro Zvíkov nepravděpodobné a zcela nemožné. Liší se však i od nalezených zvířecích dlaždic datovaných do 60. let 13. století (*Nechvátal 1994, 127-128*).

4.7.2.1.5. Mince

Dokladem používání platebních prostředků je soubor mincí nalezený na Zvíkově. Příkladem je stříbrný římský denár Faustiny starší (uložen na zámku Orlík, inv. č. 7858/2018), manželky Antonina Pia, ražený po roce 141, který byl v roce 1909 nalezený v areálu hradu. Na aversu je vyobrazeno poprsí císařovny s perlovou čelenkou doprava, na reversu stojící Ceres doleva s pochodní a pozdviženou pravou rukou. Jedná se o ojedinělý nález tohoto typu ze Zvíkova. Celková váha mince je 2,36 g. Je pravděpodobné, že by mince mohla souviset se středověkým nebo novověkým osídlením hradu (*Militký 1995, 53*). J. Soukup (1909, 548) ve své práci podotkl, že tento nález římského denáru u Hlízové věže badatele mohl dovést k domněnce, že se jedná o stavbu římského původu.

V letech 1920-1921 objevil J. Říha v západní baště severního parkánu množství nálezů, mezi nimiž byl objeven soubor 14 drobných mincí Vladislava II., Ludvíka I. a Ferdinanda I. a jeden přelomený groš (*Fröhlich 1997, 235*).

K dalšímu nálezu mincí došlo v roce 1972 ve východním křídle hradu. Nalezeny zde byly 2 pražské groše Václava IV., 9 feniků dolnorakouských, 7 bavorských a 1 fenik společné ražby biskupství a města Augsburg. Mince byly dle určení raženy ve 14. a první polovině 15. století (*Fröhlich 1997, 235*). V roce 2000 při povrchovém sběru došlo k nálezu dvou stříbrných mincí. Jednalo se o halěř Vladislava II. Jagellonského a o denár Zikmunda III. Vasy (*Fröhlich 2000, Zpráva o archeologické akci ARÚ AV ČR*).

4.7.2.1.6. Kovové předměty

Mezi zajímavé nálezy železných předmětů patří nález interpretovaný jako lamela zbroje (obr. 79). Na základě zvednutého okraje lamely se dá předpokládat, že se jedná o ukončující článek. Bližší datace však není možná. Dalším zajímavým předmětem je fragment nohy svícnu (obr. 80). I přes fragmentární stav je možné rekonstruovat původní podobu. Tu je možno klasifikovat jako gotickou (*Durdík 1991, 13, NZ ARÚ AV ČR*).

Dokladem kovárny, která se na Zvíkově nacházela, mohou být kousky nalezené strusky (obr. 81). Dalším takovým dokladem by mohly být nálezy zlomků železných ostruh a zlomků podkov (*Fröhlich – Jiřík 2004, 283; obr. 82*). Jedna z nalezených železných podkov s rozšířeným obloukem je uložena na hradě Zvíkově (inv. č. 997). Na bocích jsou kulaté otvory pro hřeby. Jeden ozub je podlouhlý a úzký, druhý vykovaný do špičky (*Zavřel 1988b, NZ archiv hrad Zvíkov*). Tyto nálezy patří k jezdecké výzbroji a mohou dokládat využívání koňské síly. Dokladem řemeslnického nástroje je nález nebozezu. Jedná se o ruční vrták do dřeva. Nebozez měl zploštělý horní konec dřívku pro naražení vodorovné dřevěné rukojeti (*Fröhlich – Jiřík 2004, 282*). Takto ukončený typ nebozezu se vyskytuje především ve středověku. Stejný typ je zastoupen i nálezy ze Sezimova Ústí (*Krajíc 2003, 156*). Zemědělské nástroje jsou zde reprezentovány nálezem kování lopaty či rýče menší velikosti (*Fröhlich – Jiřík 2004, 282; obr. 83:1*). Rýče okované železnými pásy máme doloženy již od doby laténské. V průběhu 15. a 16. století byly opatřeny celokovovou pracovní částí, tedy železným listem (*Krajíc 2003, 138*).

Další nalezený železný předmět je fragment klíče. Klíč s kruhovým okem o průměru 29 mm a prstencovou patkou obsahoval původně měděnou výzdobu. Analogie

takového otočného klíče se našla v Sezimově Ústí, jde o typ XII a XIII (*Fröhlich – Jiřík 2004, 281-282; obr. 84*). Oba tyto typy mají oválné až kruhové oko, které je od dřívku odděleno prstencovou patkou. V oku obou typů se může vyskytovat vnitřní výzdoba. Klíč je datován do druhé poloviny 14. století až do počátku 15. století (*Krajíc 2003, 92*). Jeden z nalezených předmětů ve tvaru srdíčka připomíná klíček k hodinám (*Fröhlich – Jiřík 2004, 282*). Železný klíč byl také nalezen P. Braunem (1981, 165) a lze ho datovat do 14. a 15. století.

Dokladem stavebního kování jsou četné nálezy hřebů různé velikosti (*obr. 83:2*). Nalezeny byly i hřeby s velkými hlavami, které se používaly převážně na dveřích. Zastoupeny jsou zde také očka s trnem. (*Fröhlich – Jiřík 2004, 282*). Ve středověku byly takové železné hřeby běžně používaným výrobkem (*Krajíc 2003, 61*). Oko s trnem je pak součástí jednoduchého zabezpečovacího systému. Vyroben byl z jednoho kusu železa. Jeho hrotitý konec byl vsazen převážně do dřeva. Druhý konec ve tvaru oka sloužil jako spojení s další částí uzavíracího zařízení (*Krajíc 2003, 74*).

Ojedinělým nálezem je razidlo, které je podle tvaru HC pravděpodobně novověkého stáří (*obr. 83:3*). Jeho využití však neznáme. Dalším nálezem, datovaným pouze rámcově středověk – novověk, je nález železného držadla truhly včetně podložního štítu a úchytných ok s trnem (*Fröhlich – Jiřík 2004, 281-282*). Zajímavý nález pak tvoří kovový prsten datován k 15. a 16. století³¹ (*obr. 85*).

³¹ Převzato z katalogu sbírky Prácheňského muzea v Písku.

5. SYNTÉZA

Do první třetiny 13. století představovaly základní typy panovnických sídel hradiště. Ta plnila hlavní typ užívaných opevnění před nástupem vrcholně středověkého hradu. Vedle sítě těchto hradišť se od počátku 12. století začínáme setkávat s nejstaršími zděnými hrady. Zánik hradské soustavy představoval pro českého krále potřebu vybudovat novou síť mocenských opor, které byly potřebné pro fungování středověkého státu. S prvními náznaky vzniku této sítě se setkáváme za vlády Přemysla Otakara I., který se stal zakladatelem některých významných královských hradů jako je Zvíkov. Vlastním zakladatelem a budovatelem těchto hradů se stal až Václav I., jehož dílo bylo dokončeno Přemyslem Otakarem II. (*Durdík 2000, 17-18*). Systém královských hradů dobudovaných za vlády Václava II. tvořil téměř rovnoměrnou síť pokrývající zemi, v níž se vyskytovaly dvě koncentrace. První ve středočeské oblasti starého přemyslovského loveckého hvozdu na řece Berounce. Tato oblast vždy stála v popředí zájmu českých králů. Druhou oblast tvořily nově zbudované královské hrady v jižních Čechách, které se soustředily především v okolí řeky Lužnice, Vltavy a Otavy a vytvářely liniový charakter (*Durdík 2005, 20-21*).

Před vládou posledních Přemyslovců neměli panovníci přílišný zájem o oblasti v jižních Čechách. Zdejší půda se tak dostávala do rukou církevních hodnostářů a různých feudálů. Tyto podmínky urychlily růst majetku a moci rodu Vítkovců. Počátkem změn se stalo založení hradu Zvíkova koncem vlády Přemysla Otakara I. a posléze radikální obrat Přemysla Otakara II. Expanze Vítkovců se tak stala jednou z hlavních příčin zmíněné koncentrace královských hradů (*Durdík 1993, 10*). Významnou roli nepochybně hrála i nově zakládáná města, která v úzkém kontaktu s královskými hrady tvořila také důležité opěrné body panovníkovi moci (*Durdík 2000, 19*).

Stavbou, o jejíž dataci se v minulosti vedly spory, je Hlízová věž. Dnes však s velkou pravděpodobností víme, že se nejedná o nejstarší ani o první stavbu při zakládání hradu ve 13. století (*Durdík 2008, 63*). S bosovaným zdívem, z jakého je postavena Hlízová věž, se setkáváme už dříve v Chebu.

Ve svém největším historickém rozsahu zasahovalo Chebsko do dnešních dvou států, České republiky a Německa (*Kubů 1997, 17-19*). Ve 12. století na místě

původního slovanského hradiště zde postavili kamenný hrad páni z Vohburgu, za nichž se Chebsko stalo součástí bavorské marky. V roce 1165 nechal tento hrad přestavět Friedrich Barbarossa na císařskou falc a v místě jižní věže nechal vybudovat z bosovaných kvádrů bergrift zvaný Černá věž (*Durdík 2005, 114-115*). Vliv této velkolepé stavby štaufské architektury se projevil i na české hradní architektuře první třetiny 13. století, zejména na královských hradech Zvíkov a pravděpodobně i na Lokti. Podobné zdivo jaké je užito na Hlízové věži se ve 13. století vyskytuje také v Rakousku a v bavorském Podunají. Z dolního Rakouska lze sledovat podobnost hranolové věže s věží v Hainburgu an der Donau, která byla dodatečně vestavěna do areálu hradu. J. Kuthan (*1991, 101*) pak připomíná podobnost vnitřního řešení této věže se zvíkovskou. Tato věž v dolním Rakousku je někdy dávána do souvislosti s hradem Friedricha II. Castel Lagopesole v jižní Itálii, pro kterou mohl být vzorem (*Varhaník 2000, 28*).

Srovnáme-li doposud známé obytné věže 13. století, můžeme soudit, že jsou všechny součástí složitějších dispozic a v organismu hradu nemají prvořadou obytnou funkci. Takovou funkci zastávaly paláce, které se v hradní dispozici vyskytovaly. Hlavní věže 13. století, které mají jak obytnou tak ochrannou funkci, je možné hledat spíše na venkovských sídlech, tedy na tvrzích (*Durdík 1976, 225*).

Stejně jako například v Lagopesole, ani na Zvíkově se nejednalo o věž, která byla hlavní obytnou stavbou. Projevy štaufského vlivu na stavební práce posledních Přemyslovců byly převážně spojovány s mocenskými snahami Přemysla Otakara II. Díky průzkumům, které byly na věži provedeny, můžeme téměř z určitostí soudit, že věž skutečně nepochází ze starší doby než ze 13. století. Její vzhled tak můžeme přičíst, s nadsázkou, chtivosti českého krále a jeho pokusu napodobit některé stavby císařské hradní architektury (*Varhaník 2000, 30*).

Další podobná otázka nastává v souvislosti se vznikem Červené věže na severní straně hradu. D. Menclová se přiklání k názoru, že věž nechal postavit Oldřich z Rožmberka v první polovině 15. století (*1972b, 301*). Z roku 1449 pochází údaj o budování maštale za Červenou věží, z čehož je zřejmé, že věž není dílem Oldřicha z Rožmberka (*Čechura – Ryantová 1989, 41*). Důvodem toho, že se na Zvíkově ve 14. století tolik nestavělo, může být jeho reprezentativní raněgotická podoba, která na dlouhou dobu odpovídala požadavkům. Přesto v této době mohla vzniknout Červená věž. Podoba této čtverhranné věže je však velmi archaická. Neobsahuje ani žádné

architektonické prvky, které by ji pomohly lépe datovat. Zajímavé je, že k raněgotické hradbě je pouze aditivně přiložena, z čehož není příliš zřejmé, která ze staveb je primární. Z vojenského hlediska je vztah věže k hradbě archaický. V podmínkách vojenství 40. let 15. století by byla taková podoba i poloha věže vyloženým anachronismem. Z takových skutečností vyplívá spíše její dřívější výstavba. Řešením by snad mohl být archeologický výzkum a stavebně historický průzkum, které by to pomohly objasnit (*Durdík – Kašička – Nechvátal 1995, 91-92*).

Otázkou badatelů také zůstává, v jaké době mohla být ostrožna osídlena. Pravděpodobně nejstarší datovaný nález sahá do období mezolitu. Odštěpek skvrnitě světle béžového silexu byl nalezený J. Fröhlichem na poli ppč. 83/1 (obr.). Jde však o téměř ojedinělý nález tohoto typu (*Fröhlich 1982, 155*). Jeden z nejzajímavějších míst nálezu je lokalizován kolem místa přehradní nádrže, číslo parcely 36. Díky poklesu vody v přehradě jsou zde vyplavovány četné zlomky pravěké keramiky. Z různých fází pravěkého období je jedním z nejzajímavějších nález zlomku polokulovité nádoby, který lze datovat do doby neolitu do období kultury s lineární keramikou. Takový nález by mohl naznačovat postup lidu s lineární keramikou ze středočeské oblasti do jižních Čech. Takové spojení mezi jižními a středními Čechami máme doložené až od středního eneolitu. Díky takovému nálezu však nemůžeme vyloučit ani možnost, že Zvíkov existoval již jako neolitické sídliště (*Břicháček 1975, 62*).

Ani pro dobu bronzovou nemáme spolehlivou dataci. V areálech středověkých hradů se šance na zachycení původní fortifikace a archeologických situací jeví jako nesnadná. Doba bronzová byla na Zvíkově identifikována především pomocí povrchových sběrů a uskutečněných sondáží (*Hrubý – Chvojka 2002, 584*). Výšinné lokality, které můžeme datovat do období Ha A2- Ha B, byly zpravidla budovány v klimaticky nejpříhodnějších zónách. Jejich průměrná nadmořská výška se pohybuje kolem 450 m n. m. Ve srovnání s eneolitickými výšinnými sídlišti jde o poměrně nízké lokality (*Hrubý – Chvojka 2002, 585*). Doba bronzová je také charakteristická svým využíváním ložisek mědi, ty se však v jižních Čechách nenacházejí. Měď sem tak byla transportována pravděpodobně z alpské oblasti. V této souvislosti je tedy nápadná téměř úplná absence bronzových předmětů. Výjimku tvoří nálezy depotů bronzové industrie v okolí Zvíkova (*Hrubý – Chvojka 2002, 588*). Výskyt těchto depotů se koncentruje především na počátku horizontu Plzeň – Jíkalka. Většina těchto depotů je doložena

v blízkosti větších řek, a to především na hradišti Hradiště z Písku a právě na Zvíkově. Poněvadž je hrad Zvíkov obecně datován do střední až pozdní doby bronzové, je možné předpokládat, že tyto depoty jsou současné s osídlením. Vzhledem k nápadnému shluku takových depotů je možné předpokládat zde produkční centrum a středisko dálkového obchodu. O to ale nápadnější je pak absence takových bronzových předmětů přímo z lokality. Nemůžeme však spatřovat nějakou souvislost mezi přítomností hromadných bronzových nálezů a výšinnými lokalitami. Kromě právě Zvíkova a Hradiště u Písku to není prokázáno (*Hrubý – Chvojka 2002, 608*).

Opevnění výšinných lokalit z mladší a pozdní doby bronzové nelze jednoznačně na Zvíkově potvrdit. Na ostrožně byla zjištěná kamenná zeď pojená hlínou. Stáří zdi však nemůžeme jednoznačně určit (*Hrubý – Chvojka 2002, 593*). Pozdější archeologický výzkum nám přinesl blíže nespecifikovaný sídlištní objekt se zapuštěnou zásobnicovou nádobou a plochým ohništěm, datovaný do Ha B (*Hrubý – Chvojka 2002, 595*). Osídlení Zvíkovského Podhradí bylo zjištěno a datováno do střední doby bronzové, mohylové kultury. Je však potřebná bližší analýza, která by to potvrdila. Dnes je tak Zvíkov obecně datován do střední až pozdní doby bronzové (*Hrubý – Chvojka 2002, 601*).

Bezpečně datované máme také některé nálezy z doby laténské z mladolaténského období, které můžeme zařadit do stupně LT B/C. V této době mohlo být i pravděpodobně budované oppidum u Nevězic na levém břehu Vltavy. Nalezený objekt polozemnice se srubovými stěnami a sedlovou střechou je znám z oppid i otevřených sídlišť. Stejně půdorysy takových zahluubených chat na mladolaténských sídlištích jižních Čech pozoroval i B. Dubský. Je tedy pravděpodobné, že toto území patřilo k nejhustěji osídleným oblastem jižních Čech v mladší době laténské. Vzhledem ke své poloze je toto místo bráno jako pozdní laténské hradiště, jehož opevnění bylo zničeno středověkými stavbami (*Michálek 1978a, 552*).

6. ZÁVĚR

V rámci předkládané bakalářské práce byla provedena rešerše dostupných informací týkající se hradu Zvíkova a Podhradního městečka. Záměrem práce bylo přinést ucelený přehled o dosavadních poznatcích týkajících se výše vymezené lokality. Na základě písemných pramenů byla sepsána historie hradu i samotné lokality. Část práce byla věnována hradní dispozici, která byla pro větší přehlednost doplněna o vlastní fotografický materiál. Kromě samotného hradu byly popsány lokality s ním úzce související. Důraz byl kladen na Podhradní městečko a obléhací tábory. Dalším cílem bylo sepsat archeologické aktivity, které byly na této lokalitě prováděny. Soupis byl vytvořen na základě výpisu z BZO a nálezových zpráv. Na základě konzultací s odbornými pracovníky je jasné, že přehled není kompletní. Značná část provedených akcí, jako jsou především povrchové sběry, není zaevidována. Proto nebylo možné je do práce zahrnout. Druhá část práce je zaměřena na dobovou hmotnou kulturu. Jako příklady byly vybrány nálezy, které jsou uloženy především v Prácheňském muzeu v Písku. Kapitola byla doplněna o fotodokumentaci, která dotváří lepší představu o hmotné kultuře.

Uložení archeologického materiálu na mnoha odborných pracovištích komplikuje jeho studium. Nejvíce obsáhlý a nejdostupnější je materiál, který se nachází v Prácheňském muzeu v Písku. Pro budoucí studium této lokality by bylo přínosné vytvoření práce, která by obsahovala souhrn veškerého nalezeného materiálu, poněvadž si tato problematika zaslouží větší rozsah než je možný v bakalářské práci.

7. LITERATURA A PRAMENY

Bělohlay, J. 1913-14: Zvíkov.

Braun, P. 1976: Zvíkovské podhradí. NZ ARÚ AV ČR č. j. 3116/76.

Braun, P. 1981: Zvíkovské podhradí, okr. Písek. Výzkumy v Čechách 1976-77, 165.

Břicháček, P. 1974: Zvíkovské podhradí – zpráva o sběru keramiky kultury s lineární keramikou. Zpráva ARÚ AV ČR č. j. 1671/75.

Břicháček, P. 1975: Zvíkov. Výšinné sídliště z mladší doby kamenné. Výběr 12, 61-62.

Břicháček, P. 1977: Zvíkovské podhradí, okr. Písek. Výzkumy v Čechách 1974, 259-260.

Břicháček, P. 1982: Zvíkovské podhradí, hrad Zvíkov, okr. Písek. Výzkumy v Čechách 1978-1979, 154-155.

Břicháček, P. 1988: Zvíkovské podhradí – povrchový průzkum. Hlášení o průzkumu ve Zvíkovském podhradí ARÚ AV ČR č. j. 4214/88.

Břicháček, P. 1989: Zvíkovské podhradí – sběr z rozplavených vrstev. NZ ARÚ AV ČR č. j. 4706/91.

Čechura, J. – Ryantová, M. 1989: Stavební činnost na Zvíkově v letech 1431 – 1472. Castellologica Bohemica 1, 35-66.

Čtverák, V. – Lutovský, M. – Slabina, M. – Smejkal, L. 2003: Encyklopedie hradišť v Čechách. Libri. Praha.

Dubský, B. 1932: Zvíkovské podhradí, okr. Písek, hrad Zvíkov. NZ ARÚ AV ČR č. j. 2338/32.

Durdík, T. 1976: K chronologii obytných věží českého středověkého hradu. Archaeologia historica 2, 221-227.

Durdík, T. 1991: Zvíkovské podhradí – nálezová zpráva o sběrech na hradě Zvíkově v roce 1979. NZ ARÚ AV ČR č. j. 380/91.

Durdík, T. 1993: Královský hrad v Písku. Písek.

Durdík, T. 1998: Zvíkovské podhradí – nálezová zpráva o historickém vyobrazení vnitřního nádvoří hradu Zvíkova z roku 1790. NZ ARÚ AV ČR č. j. 7167/98.

Durdík, T. 1999: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha.

Durdík, T. 2000: Nástin problematiky českých feudálních sídel 13. století. Castellologica bohemia 7, 17-50.

Durdík, T. 2005: Encyklopedie českých hradů. Libri. Praha.

Durdík, T. 2008: České hrady. Albatros. Praha.

Durdík, T. – Kašička, F. – Nechvátal, B. 1995: Hrady, hrádky a tvrze na Písecku. Praha

Durdík, T. – Kašpar, V. 2000: Forma na odlévání dělových koulí z hradu Vimperku, Castellologica bohemia 7, 293-304.

Franěk, P. – Pešta, J. 2009: Pivovarský dvůr Zvíkov, 15 let 1994-2009.

Fröhlich, J. 1982: Zvíkovské podhradí, okr. Písek. Výzkumy v Čechách 1978-1979, 155.

Fröhlich, J. 1985: Zvíkovské podhradí, okr. Písek. Výzkumy v Čechách 1982-1983, 209.

Fröhlich, J. 1991: Středověká opevnění kolem hradu Zvíkova. Castellologica Bohemica 2, 155-160.

Fröhlich, J. 1996: Zaniklé podhradní městečko pod Zvíkovem, Výběr 33, 171-178.

Fröhlich, J. 1997: Písecko v zrcadle archeologie. Prácheňské muzeum.

Fröhlich, J. 2000: Zvíkovské podhradí, okr. Písek. Zpráva o archeologické akci ARÚ AV ČR č. j. 470/01.

Fröhlich, J. – Jířík, J. 2004: Archeologické nálezy z podhradí Zvíkova ve sbírkách Prácheňského muzea v Písku. Castellologica Bohemica 9, 269-284.

Heber, F. A. 2008: České hrady, zámky a tvrze. Jižní Čechy. Argo.

Hejdová, D. – Nechvátal, B. 1970: Raněstředověké dlaždice v Čechách I, Památky archeologické 61, 100-183.

Hejna, A. 1957: Zvíkovské podhradí – zpráva o zjišťovacím výzkumu valu a kostela sv. Mikuláše v podhradí Zvíkova, obec Zvíkovské Podhradí, o. Písek, v srpnu a září r. 1956. NZ ARÚ AV ČR č. j. 3386/57.

Hejna, A. 1960: Archeologický výzkum Zvíkovského podhradí, Časopis národního muzea 129, 202-205.

Hrubý, P. – Chvojka, O. 2002: Výšinné lokality mladší a pozdní doby bronzové v jižních Čechách. Archeologické rozhledy 54, 582-624.

Chlupáč, I. et al. 2011: Geologická minulost České republiky. Praha

Chvojka, O. 2009: Jižní Čechy v mladší a pozdní době bronzové. Brno

Jansová, L. 1960: Zvíkovské Podhradí – zpráva o sondážním výzkumu v roce 1959. Zpráva ARÚ AV ČR č. j. 1648/60.

Jansová, L. 1962: Zvíkovské Podhradí – zpráva o sondážním výzkumu v roce 1959. Zpráva ARÚ AV ČR č. j. 7674/62.

Jiřík, J. – Simota, V. 2009: Nálezy keramiky doby stěhování národů ze Zvíkova (okr. Písek). Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, 131-136.

Jiřík, J. – Tisucká, M. 2006: Příspěvek k poznání kultu a ideologie na jihu Čech na konci střední doby bronzové. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 19, 43-75.

Klučina, P. 2004: Zbroj a zbraně. Evropa 6. - 17. století. Praha-Litomyšl.

Kovář, D. 2011: Tvrze, hrady a zámky Českobudějovicka. České Budějovice.

Krajíc, R. 2003: Sezimovo Ústí. Archeologie středověkého poddanského města 3. Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa. Díl I. Praha – Sezimovo Ústí – Tábor.

Křížek, L. – Čech, Z. J. K. 1999: Encyklopedie zbraní a zbroje. Libri. Praha.

- Kubů, F. 1997: Štaufská ministerialita na Chebsku. Chebské muzeum.*
- Kuthan, J. 1971: Zvíkovský purkrabí Hirzo. Československý časopis historický 19, 711-725.*
- Kuthan, J. 1973: Hrad Zvíkov za vlády posledních Přemyslovců. Jihočeský sborník historický XLII/2, 65-76.*
- Kuthan, J. 1975: Gotická architektura v jižních Čechách. Zakladatelské dílo Přemysla Otakara II. Praha.*
- Kuthan, J. 1991: Zakladatelské dílo krále Přemysla Otakara II. v Rakousku a Štýrsku. Praha.*
- Kypta, J. – Richterová, J. 2004: Příspěvek k interpretaci reliktní oblévací práce u hradu Zvíkova. Archeologické výzkumy v jižních Čechách 17, 253-260.*
- Kytlicová, O. 1973: Zvíkov – hromadný nález bronzů. NZ ARÚ AV ČR č. j. 2765/7.*
- Líbal, D. 1955: Zvíkov. Státní hrad a okolí. Praha.*
- Menclová, D. 1972a: České hrady. Díl první. Odeon. Praha.*
- Menclová, D. 1972b: České hrady. Díl druhý. Odeon. Praha.*
- Michálek, J. 1973: Zvíkovské podhradí, hrad Zvíkov – zpráva o zjišťovacím sondážním výzkumu ARÚ AV ČR č. j. 3526/73.*
- Michálek, J. 1975: Zvíkovské podhradí. NZ ARÚ AV ČR č. j. 3411/75.*
- Michálek, J. 1978a: Laténské osídlení Zvíkova, AR 30, 549-553.*
- Michálek, J. 1978b: Hrad Zvíkov. Výzkumy v Čechách 1975, 106.*
- Militký, J. 1995: Nálezy keltských a atických mincí v jižních Čechách. Zlatá stezka 2, 34-67.*
- Nálezová zpráva s inv. č. A 9033 – železná šipka s křídélky, M Písek.*
- Nálezová zpráva s inv. č. A 9035 – železný hrot šípu, M Písek.*

- Nálezová zpráva s inv. č. P 1311 – sekera bronzová, M Písek.*
- Nálezová zpráva s inv. č. P 1312 – sekera bronzová, M Písek.*
- Nálezová zpráva s inv. č. P 1313 – jehlice bronzová, M. Písek.*
- Nálezová zpráva s inv. č. P 1314 – jehlice bronzová, M Písek.*
- Nálezová zpráva s inv. č. P 1315 – jehlice bronzová, M Písek.*
- Nálezová zpráva s inv. č. P 1316 – jehlice bronzová, M Písek.*
- Nechvátal, B. 1988: Středověké dlaždice v jižních Čechách, Archaeologia Historica 13.*
- Nechvátal, B. 1994: Neznámý typ středověké dlaždice ze Zvíkova. Výběr 31, 127-129.*
- Nekuda, V. – Reichertová, K. 1968: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno.*
- Neuhäuslová, Z. a kol. 2001: Mapa potencionální přirozené vegetace České republiky. Praha.*
- Novotný, F. 1979: Národní kulturní památka státní hrad Zvíkov. České Budějovice.*
- Pavlik, Č. – Vitanovský, M. 2004: Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Libri. Praha.*
- Petráň, J. 1985a: Dějiny hmotné kultury I/1. Praha.*
- Petráň, J. 1985b: Dějiny hmotné kultury I/2. Praha.*
- Reichertová, K. 1955: Zpráva o průběhu sondážních prací na Zvíkově. ARÚ AV ČR č. j. 5197/55.*
- Renner-Podolský, J. 1886: Hrad a panství Zvíkov. Písek.*
- Sedláček, A. 1997: Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl jedenáctý. Argo. Praha*
- Sklenář, K. 1995: Slepé uličky archeologie. Praha.*

Sklenář, K. 2005: Biografický slovník českých, moravských a slezských archeologů. Libri. Praha.

Soukup, J. – Wirth, Z. 1909: Zvíkov. Památka archeologické a místopisné XXIII., 457-548.

Šindelář, V. 1992: Dobytí Zvíkova císařskou armádou roku 1622. Porthos

Tomášek, M. 1995: Půdy České republiky. Praha.

Tyl, F. 1888: Paměti zvíkovské. Obraz místopisný a dějepisný Zvíkova, hradu i panství. Praha.

Varhaník, J. 2000: Hlízová věž hradu Zvíkova. Průzkumy památek I., 15-30.

Wagner, E. – Drobná, Z. – Durdík, J. 1956: Kroje, zbroj a zbraně doby předhusitské a husitské. Praha.

Zavřel, P. 1988a: Zvíkov, okr. Písek. Nálezová zpráva, archiv hrad Zvíkov, inv. č. 1046.

Zavřel, P. 1988b: Zvíkov, okr. Písek. Nálezová zpráva, archiv hrad Zvíkov, inv. č. 997.

Žákovský, P. 2008: Tesáky ze sbírky Státního hradu Zvíkova, Castellologica bohemia 11., 461-472.

8. PŘÍLOHA

8.1. Seznam obrazových příloh

Obr. 1 – Základní typy tvrzí. A – v izolované podobě: 1 – věž, 2 – paláce, 3 – kombinace věže s palácem. B – v poloze obvodové zástavby: 1 – věž, 2- palác, 3 – kombinace věže s palácem. C – obvodová zástavba (podle *Petráň 1985, 420*).

Obr. 2 – Rozdíl mezi pasivní (vlevo) a aktivní (vpravo) obranou. Předsunutá věž na obrázku vpravo umožňuje flankování (podle *Petráň 1985, 441*).

Obr. 3 – Poloha hradu Zvíkova (zdroj: www.mapy.cz, ke dni 7. 4. 2013).

Obr. 4 – Vyšší geomorfologické jednotky České republiky (zdroj: www.geoportal.kraj-lbc.cz, ke dni 7. 4. 2013).

Obr. 5 – Geologická stavba ČR – oblast moldanubická. (zdroj: <http://departments.fsv.cvut.cz/k135/wwwold/webkurzy/rg/krystalinika.html>, ke dni 7. 4. 2013).

Obr. 6 – Klimatické oblasti České republiky (podle *Neuhäuslová a kol. 1998, 21*).

Obr. 7 – Biogeografické podprovincie České republiky (podle *Neuhäuslová a kol. 1998, 26*).

Obr. 8 – Pohled na zříceninu hradu od soutoku Vltavy a Otavy (podle *Soukup 1910, 375*).

Obr. 9 – Terén ostrožny. Podle P. Hrubého a O. Chvojky. (podle *Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejtek 2003, 357*).

Obr. 10 – Plán hradu Zvíkova. 1 – přívoz přes řeku Otavu, 2 – cesta u mlýna, 3 – Otavská brána, 4 – městské hradby u Podhradí, 5 – Vltavská brána, 6 – přívoz přes Vltavu, 7 – vozová cesta ke hradu, 8 – kostel sv. Mikuláše, 9 – přední (dolejší) brána, 10 – kněžský dům, 11 – psinec, 12 – Železná brána, 13 – Červená věž, 14 – ratejna, pak kůlna, 15 – stodola, 16 – stavení, 17 – kravín a šafářova světnice, 18 – kovárna, 19 – konice, nad tím žitnice, 20 – kancelářské stavení, 21 – fraucimor, 22 – pivovár, před tím chlěvy, 23 – Hlízová věž, 24 – kaple, 25 – zákriští, 26 – královská síň, 27 – dvůr paláce,

28 – zahrada, 29 – plochauz, 30 – plášť a vrátnice, 31 – bašta krahujec, 32 – Písecká brána, 33 – příkop, 34 – most (podle *Sedláček 1997, 24*).

Obr. 11 – Písecká brána, pohled z jihu (foto *autor*).

Obr. 12 – Část dochované hradby s cimbuřím u Písecké brány (foto *autor*).

Obr. 13 – Písecká brána. Ochoz se vstupem do místnosti nad branou (foto *autor*).

Obr. 14 – Typy zábradel (podle *Durdík 1995, 200*).

Obr. 15 – Věž s břitem (foto *autor*).

Obr. 16 – Hláska. Pohled na břit, který byl zpevněn pomocí armaturovaného zdiva. V horní části je patrný Švamberský a Rožmberský znak (foto *autor*).

Obr. 17 – Vyvýšený vchod do věže Hláska (foto *autor*).

Obr. 18 – Bašta Krahujec (foto *autor*).

Obr. 19 – Brána zvaná Nová brána na severozápadní straně královského paláce (foto *autor*).

Obr. 20 – Okrouhlá věžice v rohu severní hradby. (foto *autor*).

Obr. 21 – Červená věž (foto *autor*).

Obr. 22 – Červená věž před opravou (podle *Soukup 1910, 384*).

Obr. 23 – Bašta na severní straně hradu (foto *autor*).

Obr. 24 – Arkádový ochoz paláce (foto *autor*).

Obr. 25 – Půdorys přízemí vnitřního hradu (podle *Menclová 1972, 212*).

Obr. 26 – Půdorys prvního patra paláce (podle *Menclová 1972, 213*).

Obr. 27 – Podélný řez hradní kaplí a Hlízovou věží s pohledem k jihu (podle *Menclová 1972, 214*).

Obr. 28 – Kaple s velkým kružbovými okny (foto *autor*).

Obr. 29 – Pohled od jihu na Hlízovou věž, 40. léta minulého století. Rytina J. Farka podle kresby F. A. Hebera (podle *Varhaník 2000, 15*).

Obr. 30 – Hlízová věž (foto *autor*).

Obr. 31 – Hlízová věž přiléhající ze severní strany k paláci (foto *autor*).

Obr. 32 – Kamenické značky na Hlízové věži (foto *autor*).

Obr. 33 – Kamenické značky. A: Značky v Písku na kamenném mostě; B: Značky na Hlízové věži na Zvíkově; C: Značky na hradě v Písku, na pilířích ochozu západního křídla paláce; D: Značky v Písku, kostel Narození P. Marie (podle *Kuthan 1975, 66, 74, 76, 82*).

Obr. 34 – Kvádry opatřené důlky pro zvedací kleště. A: Černá věž, České Budějovice; B: Cisterciácký klášter, Vyšší Brod; C: Děkanský kostel sv. Bartoloměje, Pelhřimov; D: hrad Zvíkov, okr. Písek (foto *autor*).

Obr. 35 – Hranolová věž císařské falce v Chebu (převzato <http://www.hrad-cheb.cz/cz/fotogalerie/chebsky-hrad-1>, ke dni 13. 4. 2013).

Obr. 36 – Trifels, hrad (převzato http://en.wikipedia.org/wiki/File:Trifels_-_aus_der_Hubschrauberperspektive.JPG, ke dni 13. 4. 2013).

Obr. 37 – Plochhaus. Vpravo znatelná část Hlásky (foto *autor*).

Obr. 38 – Zřícenina bývalého pivovaru (foto *autor*).

Obr. 39 – Pohled na hrad Zvíkov ze severní strany (podle *Sedláček 1997, 4*).

Obr. 40 – Severní opevněné předhradí. Na obrázku patrná zřícenina kostela sv. Mikuláše (podle *Menclová 1972b, 300*).

Obr. 41:A – Obléhačí tábory u Zvíkova. ▲ Opevnění Šance u Zbonína; ■ Opevnění Varta u Jickovic; ● Fortifikace u hradu (podle *Kypta – Richterová 2004, 254*); 41:B – Obléhačí tábory (podle *Fröhlich 1991, 156*).

Obr. 42 – Tábor obléhatelů na severní straně ostrožny (foto *autor*).

Obr. 43 – Terénní konfigurace fortifikace (foto *autor*, pomoc s lokalizací *M. Pták*).

Obr. 44 – Půdorys opevnění Šance u Zbonína. Křížky označují místa nálezů keramiky (podle *Fröhlich 1991, 157*).

Obr. 45 – Výběr nálezů keramiky z opevnění Šance u Zbonína. Střepy 1-5 datovány do 13. století, střepy 6-8 datovány do 15. století (podle *Fröhlich 1991, 158*).

Obr. 46 – Půdorys opevnění Varta u Jickovic (podle *Fröhlich 1991, 157*).

Obr. 47 – Mapa povrchových sběrů a výzkumů sestavena na základě dostupných souřadnic (*Michaela Varausová*).

Obr. 48 – Zátopová oblast soutoku Vltavy a Otavy, kde jsou od počátku 70. let prováděny sběry P. Břicháčkem (podle *Břicháček 1989, NZ ARÚ AV ČR*).

Obr. 49 – Místa nálezů tří početných souborů keramiky ze 13. století (podle *Michálek 1978, příloha 21*).

Obr. 50 – Výzkum J. Michálka, 1973, v „místnosti se sklepem“. Sonda v SV rohu (převzato z http://digiarchiv.arup.cas.cz/webtop/component/main?__dmfClientId=1326985538333, ke dni 29. 4. 2013).

Obr. 51 – Keramika z vrstvy v „místnosti se sklepem“. 6: zlomek stěny misky s mřížkovou vlešťovanou výzdobou uvnitř, povrch hnědý, uvnitř tuhovaný; 7: zlomek stěny misky se sluníčkem z bodů na vnitřní straně, tmavohnědý se stopami tuhování (podle *Michálek 1978, 551*).

Obr. 52 – Výzkum J. Michálka, 1973, v místnosti č. 3. (převzato z http://digiarchiv.arup.cas.cz/webtop/component/main?__dmfClientId=1326985538333, ke dni 29. 4. 2013).

Obr. 53 – Výzkum J. Michálka, 1973, v místnosti č. 4 – zahloubená chata s kůlovou jámou (převzato z http://digiarchiv.arup.cas.cz/webtop/component/main?__dmfClientId=1326985538333, ke dni 29. 4. 2013).

Obr. 54 – Jeden ze zlomků nalezený v zahloubené chatě s kůlovou jámou při výzkumu prováděném J. Michálkem v roce 1973 (podle *Michálek 1978, 550*).

Obr. 55 – Historické vyobrazení vnitřního nádvoří hradu Zvíkova z roku 1790 (podle *Durdík 1999, 636*).

Obr. 56 – Podlaží závěru kostela s mensou a hrobem (*převzato z <http://digiarchiv.arup.cas.cz/webtop/wdk/system/login/login.jsp>, ke dni 12. 1. 2013*).

Obr. 57 – Zakreslené sondy prováděné v podhradí Zvíkova. Zvýrazněné jsou sondy z roku 1959 – 1/59, 4/59, 5/59 (podle *Jansová 1962, zpráva o sondážním výzkumu v roce 1959*).

Obr. 58 – Zlomek okraje neolitické polokulovité nádoby (podle *Břicháček 1977, příloha 11:1*).

Obr. 59 – Předpokládané místo nálezu depotu bronzových předmětů u božích muk (foto *autor*).

Obr. 60 – Bronzové srdcovité závěšky, inv. č. A 1283, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 61 – Keramika spadající do období doby bronzové (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 62 – Zlomky keramiky spadající do doby železné (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 63 – Zlomky keramiky doby římské (podle *Břicháček 1989*).

Obr. 64 – Nálezy keramiky doby římské (podle *Jiřík – Simota 2009, 132*).

Obr. 65 – 1: zlomek gotického komorového kachle se šikmou hradební zdí a částí ocasu lva se štítem; 2: zlomek gotického kachle s postavou v sukničce na čelní vyhřívací stěně; 3: zlomek gotického prořezávaného kachle; 4: zlomek renesančního komorového kachle; 5: zlomek rohového gotického kachle s půlkruhovou komorou, z reliéfu dochovány nohy lidské postavy (podle *Fröhlich – Jiřík 2004 276-278*).

Obr. 66 – Kachle s ikonografickou výzdobou sv. Šebestiána (podle *Pavlík – Vitanovský 2004, 315*).

Obr. 67 – Kachle s ikonografickou výzdobou jednorožce (*Pavlík – Vitanovský 2004, 504*).

Obr. 68 – Kachle inv. č. 1146, hrad Zvíkov (převzato z *Zavřel 1988a, NZ archiv hrad Zvíkov*).

Obr. 69 – Tesáky nalezené na Zvíkově (podle *Žákovský 2008, 469*)

Obr. 70 – Tesák inv. č. 855; ZV-90. A: Zdobení tesák; B: Zdobení hlavice (podle *Žákovský 2008, 461, 465*).

Obr. 71 – Torzo tesáku ze Zvíkova, inv. č. 756; 88 (podle *Žákovský 2008*,

Obr. 72 – Železná dělová koule, inv. č. 13852, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 73 – Forma na odlévání z hradu Vimperku (podle *Durdík – Kašpar 2000, 304*).

Obr. 74 – Hroty šípů a šípek. 1: inv. č. A9034; 2: inv. č. A9039; 3: inv. č. A 9286; 4: inv. č. A9037; 5: inv. č. A9040; 6: inv. č. A9046; 7: inv. č. A9038. Uloženo M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 75 – Železná šipka s křídélky, inv. č. A9033, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 76 – Listovitý hrot se středovým žebérkem a tulejkou, inv. č. A9035, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 77 – Typy dlaždic s označením typ 93 – typ 107 nalezené na Zvíkově (podle *Nechvátal 1969, 152-157*).

Obr. 78 – Dlaždice s motivem kentaura (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 79 – Fragment lamely zbroje (podle *Durdík 1991, NZ ARÚ AV ČR*).

Obr. 80 – Fragment nohy svícnu (podle *Durdík 1991, NZ ARÚ AV ČR*).

Obr. 81 – Nalezené struska (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 82 – Zlomky nalezené podkovy (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 83 – Železné předměty. 1: zlomek kování lopaty nebo rýče; 2: železné hřeby; 3: razidlo ve tvaru kuželky, v kruhovém razidle písmena HC (podle *Fröhlich – Jiřík 2004, 280*).

Obr. 84 – Analogie otočného klíče nalezeného v Sezimově Ústí (pole *Krajíc 2003, 89*).

Obr. 85 – Kovový prsten. A: podle *Fröhlich – Jiřík 2004, 280*; B: foto *autor*, úprava *M. Pták*.

Obr. 86 – A: Bronzové trubičky, inv. č. 1328 a 1329; B: Bronzová poklice 1337 (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 87 – Bronzová trubička, inv. č. 1330, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 88 – Bronzová trubička, inv. č. 1332, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 89 – Bronzová trubička, inv. č. 1333, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 90 – Bronzová poklice, inv. č. 1336, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 91 – Bronzová poklice, inv. č. 1340, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

8.2. Seznam tabulek a grafů

Graf 1 – Archeologické aktivity.

Tab. 1 – Archeologické aktivity.

Tab. 2 – Popis sond provedených ve východním traktu hradu J. Michálkem.

Tab. 3 - Popis vrstev sondy provedené A. Hejnou.

Tab. 4 – Popis vrstev v kostele sv. Mikuláše. Výzkum A. Hejny.

Tab. 5 – Vrstvy zjišťovací sondy v lodi kostela. Výzkum A. Hejny.

Tab. 6. – Nálezy bronzového depotu z roku 1880.

Tab. 7 – Sekery nalezené u božích muk roku 1887.

Tab. 8 – Jehlice nalezené u božích muk roku 1887.

Tab. 9 – Typy dlaždic ze Zvíkova podle *Hejdová – Nechvátal 1970*.

8.4. Seznam internetových zdrojů

<http://www.arup.cas.cz/?cat=327> (ke dni 22. března 2013).

<http://www.ceska-poezie.cz/cek/sbirka/?id=396> (ke dni 28. 4. 2013).

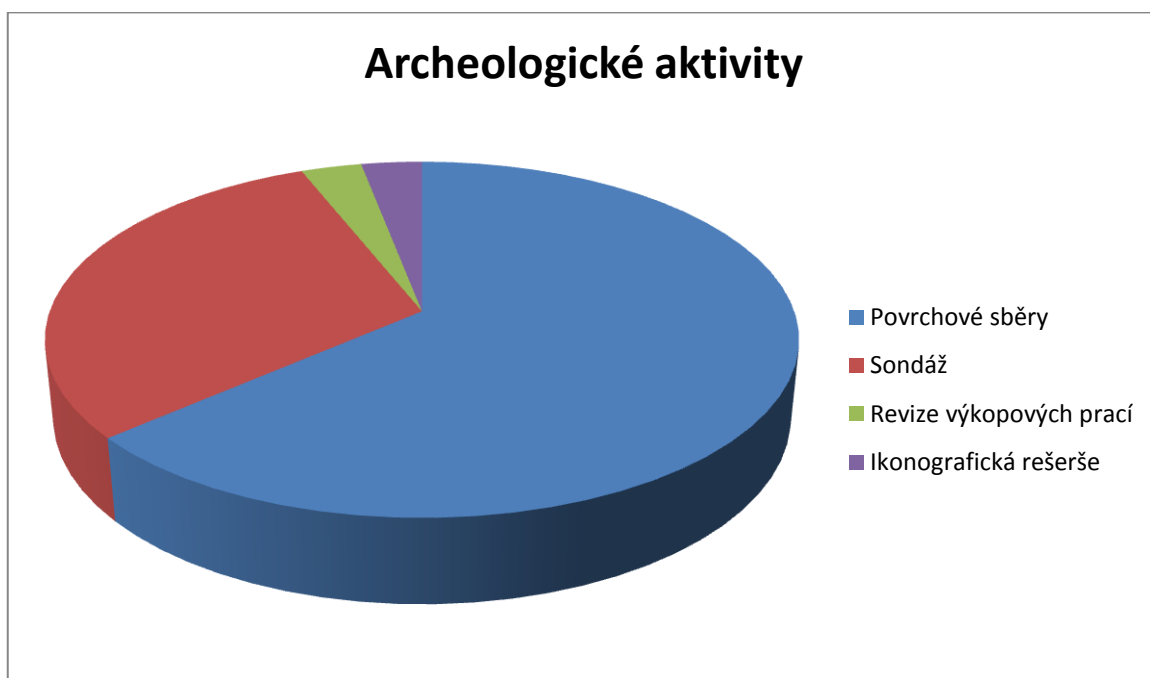
www.mapy.cz (ke dni 1. 4. 2013).

www.zvikovskypodhradi.cz (ke dni 1. 4. 2013).

www.mapy.crr.cz (ke dni 3. 4. 2013).

8.5. Obrazová příloha

Graf 1 – Archeologické aktivity.

Pozn.: Graf je sestaven na základě tab.

Tab. 1 – Archeologické aktivity.

Rok	Jméno	Druh akce	Lokalizace	Nálezy	Č. j. NZ	Uloženo
2013	J. Havlice	Sondáž	Hospodářská budova, druhé nádvoří			
2011	V. Spálenský	povrchový sběr	Poje JV od hradu	M		M Písek, přír. č. 147/11
2010	J. Jířík, V. Simota	povrchový sběr	pravý břeh Otavy	PR, VS, VS-N	TX-2011-1394	M Písek
2008	J. Havlice	skupina sond, vertikální řez	hrad	HA B, LT B-D, VS, N	2934/09	NPÚ Č. Budějovice
2002	K. Němcová	povrchový sběr	břeh přehrady na S svahu	B, LT, VS-N	1523/03	M Písek, inv. č. A 13373-13459, 13797-13858, 13889-13963
2000	P. Lissek	povrchový sběr	sběr na břehu přehrady na S svahu hradu	LT, VS-N	470/01	M Písek, 149/2000
2000	P. Hrubý	povrchový sběr	hrad, S od paláce	B, HA, LT	3122/00; 3386/57; 1648/60; 7674/62; 3416/75	M Písek, 57/2000
1999	T. Durdík, V. Kašpar	povrchový sběr	plocha mezi S opevněním hradu a zatopeným podhradím	PR, LT, VS, RN	3468/99	ARÚ Praha
1999	J. Fröhlich	povrchový sběr	pole 200 m V od Dětského domova	PS, NO	102/00	
1999	Š. Militká, J. Militký	povrchový sběr	pláž na S špici ostrožny	stř. B, ml. - pozd. B, HA, LT, VS-NO	1065/01	JČM i. č. A 25107
1998	T. Durdík	zpráva o historické vyobrazení vnitřního nádvoří	hrad	VS-NO	7157/98	
1996	T. Durdík	Revize výkopových prací, vizuální průzkum	hrad	VS-NO	3049/96	
1989	P. Břicháček	povrchový sběr	břeh nádrže	ml. Ř	4706/91	Pracoviště Oškobrnh, sine

1988	P. Břicháček	povrchový sběr	břeh vodní nádrže, ppč. 36	k. mohylová, knovízský, pozd. d. halštatská, ml. d. laténská, VS	4214/88	ARÚ Plzeň, sine
1982	J. Fröhlich	povrchový sběr, zaměření	západní hradba, 10 m S od pivovaru	S, NO; zbytky obdélné pece na pálení vápna	3284/86	
1979	P. Břicháček	povrchový sběr	břeh, ppč. 36	k. lineární, šarecký typ, vypíchaná	4245/85	AÚ ČSAV exp. Plzeň
1979	J. Fröhlich	povrchový sběr	pole ppč. 83/7, 50 m východně od Dětského domova (čp. 42)	M (?) - sílexový odštěpek	4246/85	AÚ ČSAV prac. Praha
1978	T. Durdík	povrchový sběr	břeh jezera za hradem	S, LT	4245/85	AÚ ČSAV prac. Praha
1978	T. Durdík	povrchový sběr	hrad	materiál 13. - 16. století	380/91	ARÚ Praha
1977	P. Břicháček	povrchový sběr	břeh ppč. 36	M, str. d. B, mohylová, knovízská, Ha, LT, S	4024/82	Pracoviště Ú ČSAV Oškobrh
1976	P. Braun	vzorkování středověkých vrstev	hrad - severní parkán	S	4024/82; 3116/76	AÚ ČSAV exp. Plzeň, př. č. P 121-126/76
1976	A. Beneš, P. Braun	povrchové sběry	podhradí hradu, pod S parkánovou zdí	M, eneolit, st., stě., ml. B, HA, LT, Ř (?), S	4024/82; 3116/76	AÚ ČSAV exp. Plzeň, př. č. P 17/76 - 28/76, P 96/77
1975	P. Břicháček	povrchový sběr	střed lokality 390 m J od kaple v obci a 20 m V od kóty 403,8	ml. d. bronzová (?), pozdní halštatská	6470/79	AÚ ČSAV exp. Plzeň, př. č. 102/76
1975	J. Michálek	povrchový průzkum	hrad a okolí	B	3411/75	

1974	P. Břicháček	povrchový sběr	břeh ppč. 36	N	3040/78; 1671/75	AÚ ČSAV exp. Plzeň, přir. č. P 54/74
1973	J. Michálek	sondážní zjišťovací výzkum	hrad, ppč. 40, 41	13. století; B, LT, d. hradištní	6470/79; 3526/73	AÚ exp. Plzeň, př. č. P 27+30 (70; 3), P 42/73
1970	J. Fröhlich	povrchový sběr	soutok Vltavy a Otavy, břeh v místě přístaviště	HA, S	3129/74	M. Písek č. i. 1636
1959	V. Kotrba, ing. Veselý	sondážní výzkum	podhradní městečko	k. knovízská, pozd. HA (?), LT, S	7674/62; 1648/60	
1956	A. Hejna	sondážní průzkum	na S svahu a v kostele sv. Mikuláše		3386/57	
1955		sondážní geologický výzkum	hrad a podhradí		5197/55; 2850/55	
1955	Z. Smetánka	sondáž	hradby			
1932	B. Dubský	sonda prováděná správou hradu	hrad	13. - 17. století, LT	2338/82	
1920- 21	J. Říha	výzkum	západní bašta S parkánu			

Pozn.: Legenda: PR – pravěk; M – mezolit; N – neolit; B – doba bronzová; HA – doba halštatská; LT – doba laténská; Ř – doba římská; S – středověk; VS – vrcholný středověk ; PS – pozdní středověk; RN – raný novověk; NO - novověk

Tab. 2 – Popis sond provedených ve východním traktu hradu J. Michálkem.

Sonda	Sonda (m)	Hloubka (cm)	Popis vrstvy	Nález
Místnost se sklepem		0-120	tmavá kulturní vrstva	zlomky keramiky stř. B, ml. LT, S; SK, FE, ZK
		120 a více	zvětralá skála	
Místnost s 2 klenbami			vrstva destrukčního závalu z kleneb místnosti; tmavá zemito-hlinitá kulturní vrstva	zlomky, keramiky, ZK
			zvětralá skála	
Místnost č. 1		sondáž neprovedena		
Místnost č. 2		sondáž neprovedena		
Místnost č. 3	4,2 x 1	0-50	vrstva kamenné destrukce	zlomky keramiky B až po S
		50-85	tmavočerná zemito-hlinitá kulturní vrstva	zlomky keramiky z 13. století, ZK
		85 a více	zvětralá skála	
Místnost č. 4	9,5 x 1,5	na podloží	severní část tvořena písčitou vrstvou, jižní zvětralou skálou	
			tmavo písčitá výplň	část jámy, zlomky pravěké keramiky
		jáma	hlinito-písčitá tmavá vrstva	zlomky keramiky ml. LT, ZK, FE

Pozn.: Legenda: B – doba bronzová; LT – doba laténská; S – středověk; SK – sklo; FE – železo; ZK – zvířecí kosti.

Tab. 3 - Popis vrstev sondy provedené A. Hejnou.

Vrstva (cm)	Nález
0-15	Středověká keramika 13. a 14. století; pravěká keramika
15-30	Středověké keramika, převažuje 13. století; pravěká keramika
30-50	Ojediněle středověká keramika 13. století; převažuje laténská keramika
50-70	Laténská keramika
70-100 a více	Laténská keramika

Tab. 4 – Popis vrstev v kostele sv. Mikuláše. Výzkum A. Hejny.

Vrstva	O síle (cm)	Poznámka
1	60-90	Po odstranění porostu, hlinitá vrstva s velkými kameny; nalezena struska, zlomky keramiky
2	15-25	Stavební destrukce s úlomky cihel, prejšů, s maltou a malovanou omítkou
3	3	Maltová kra (asi nejmladší dlažba stavby)
4	15	Vrstva stavební suti se zbytky cihel, prejšů, s maltou a omítkou s fragmenty freskové figurální malby. Podlaží z pálených dlaždic
5	6	Vrstva říčního písku
6	4	Nejstarší vrstva dlažby z pálených dlaždic
7	podloží	Jílovohlinitý terén považován za původní

Tab. 5 – Vrstvy zjišťovací sondy v lodi kostela. Výzkum A. Hejny.

Vrstva	O síle (cm)	Poznámka
1	50-100	Souvislý zával
2	15-30	Vrstva stavení suti s úlomky cihel, prejšů a malty
3	3,5	Nesouvislé podlaží vyložené dlaždicemi, cihlami a kamennými deskami
4	10	Vrstva suti s úlomky omítky s rumělkovou barvou, úlomky skla z okenních výplní
5	5-15	Maltová podlaha
6	podloží	Skalnaté podloží

Tab. 6. – Nálezy bronzového depotu z roku 1880.

Inv. č.	Nález	Popis	Obr.
1317	náramek bronzový	vnější strana zdobena krokvicemi	
1318	náramek bronzový	vnější strana zdobena krokvicemi	
1319	náramek bronzový	na vnější straně skupina zalomených rýh	
1320	jehlice bronzová	s pečetítkovou hlavicí, krček zdoben 2 skupinami příčných rýh lemovaných krátkými šikmými rýžkami	
1321	dýka bronzová	plasticky zesílený střed, tři otvory pro nýty	
1322	srp bronzový	s bradavkovitým trnem a s plasticky zesíleným hřbetem	

1323	dlátko bronzové	jeden konec zešpičatělý, druhý dlátkovitě rozšířený	
1325	trubička bronzová	kornoutkovitě zavinutá z bronzového plechu s tmavozelenou patinou	
1326	trubička bronzová	kornoutkovitě zavinutá z bronzového plechu s tmavozelenou patinou	
1327	trubička bronzová	kornoutkovitě zavinutá z bronzového plechu s tmavozelenou patinou	
1328	trubička bronzová	kornoutkovitě zavinutá z bronzového plechu s tmavozelenou patinou	Obr. 86:A
1329	trubička bronzová	kornoutkovitě zavinutá z bronzového plechu s tmavozelenou patinou	Obr. 86:A
1330	trubička bronzová	kornoutkovitě zavinutá z bronzového plechu s tmavozelenou patinou	Obr. 87
1331	trubička bronzová	kornoutkovitě zavinutá z bronzového plechu s tmavozelenou patinou	
1332	trubička bronzová	kornoutkovitě zavinutá z bronzového plechu s tmavozelenou patinou	Obr. 88
1333	trubička bronzová	kornoutkovitě zavinutá z bronzového plechu s tmavozelenou patinou	Obr. 89
1334	trubička bronzová	kornoutkovitě zavinutá z bronzového plechu s tmavozelenou patinou	
1335	trubička bronzová	kornoutkovitě zavinutá z bronzového plechu	
1336	poklice bronzová	perličková výzdoba při obvodu, dva protilehlé otvory při krajích	Obr. 90
1337	poklice bronzová	perličková výzdoba při obvodu, dva protilehlé otvory při krajích	Obr. 86:B
1338	poklice bronzová	perličková výzdoba při obvodu, dva protilehlé otvory při krajích	
1339	poklice bronzová	dva protilehlé otvory při krajích	
1340	poklice bronzová	dva protilehlé otvory při krajích	Obr. 91
1341	poklice bronzová	dva protilehlé otvory při krajích	
1342	poklice bronzová	dva protilehlé otvory při krajích	
1343	poklice bronzová	dva protilehlé otvory při krajích	
1359	sejera bronzová	s lalokovým schůdkem	

Tab. 7 – Sekery nalezené u božích muk roku 1887.

Inv. č.	Nález	Délka (mm)	Š. ostří (mm)	Š. týlu (mm)	Popis
1311	sekera bronzová	125	37	23	s lalokovým schůdkem
1312	sekera bronzová	189	41	26	s lalokovým schůdkem

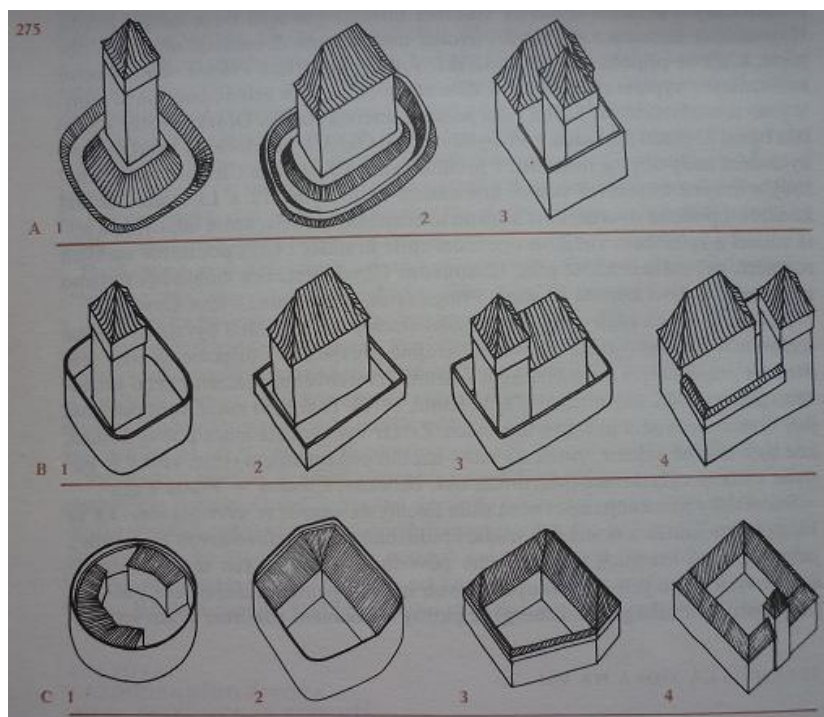
Tab. 8 – Jehlice nalezené u božích muk roku 1887.

Inv. č.	Nález	Délka (mm)	P. hlavice (mm)	Popis
1313	jehlice bronzová	503	19	s pečetítkovou hlavicí
1314	jehlice bronzová	412	13	s vývalkovitou hlavicí
1315	jehlice bronzová	345	15	s pečetítkovou hlavicí
1316	jehlice bronzová	251	11	s pečetítkovou hlavicí

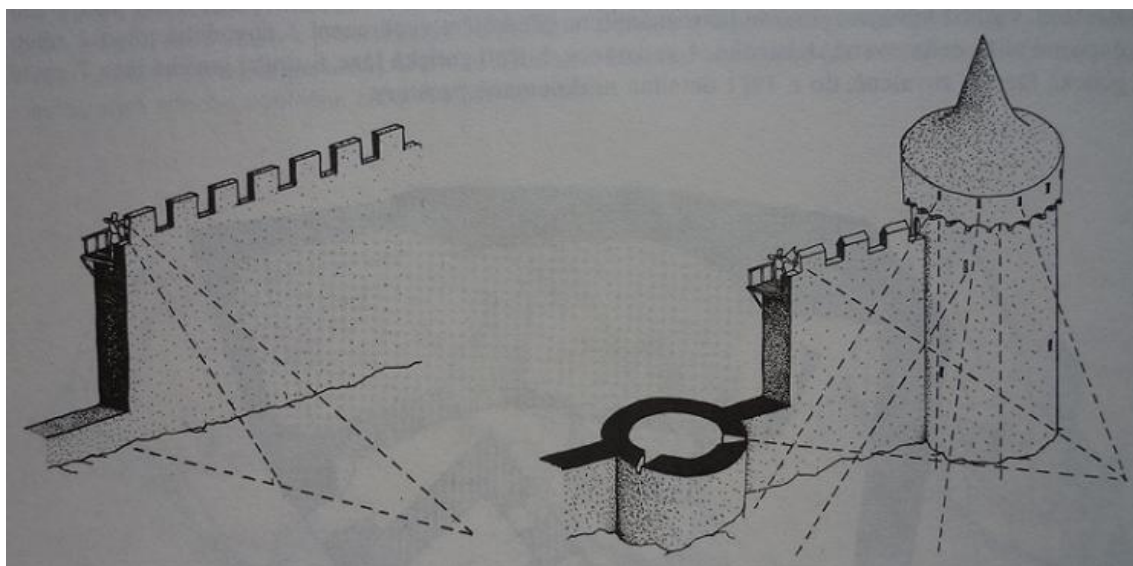
Tab. 9 – Typy dlaždic ze Zvíkova podle Hejdová – Nechvátal 1970.

Typ	Popis
93	dlaždice s dvounohým zvířetem
94	dlaždice se čtyřnohým zvířetem s ženskou hlavou
95	dlaždice s okřídleným zvířetem a lidským profilem na hrudi
96	dlaždice s gryfem
97	dlaždice s kentaurem
98	dlaždice s kentaurem (doleva)
99	dlaždice s kentaurem (doprava)
100	dlaždice s okřídlenou dračí postavou a ženskou hlavou
101	dlaždice s orlicí (doprava)
102	dlaždice s orlicí (doleva)
103	dlaždice s dvouocasým lvem (doleva)
104	dlaždice s dvouocasým lvem (doprava)
105	dlaždice s rytou kresbou jelena (doleva)
106	dlaždice s jelenem a vlkem
107	dlaždice s rytou postavou psa

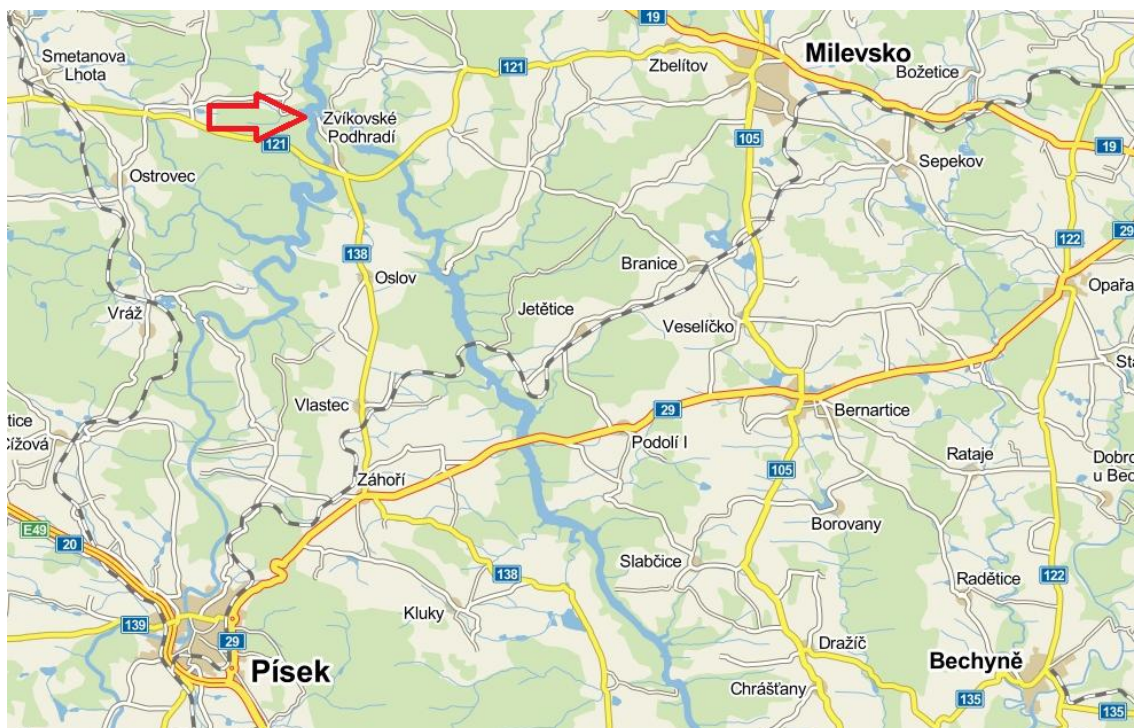
8.6. Obrazové přílohy

Obr. 1 – Základní typy tvrzí. A – v izolované podobě: 1 – věž, 2 – paláce, 3 – kombinace věže s palácem. B – v poloze obvodové zástavby: 1 – věž, 2- palác, 3 – kombinace věže s palácem. C – obvodová zástavba (podle *Petráň 1985, 420*).

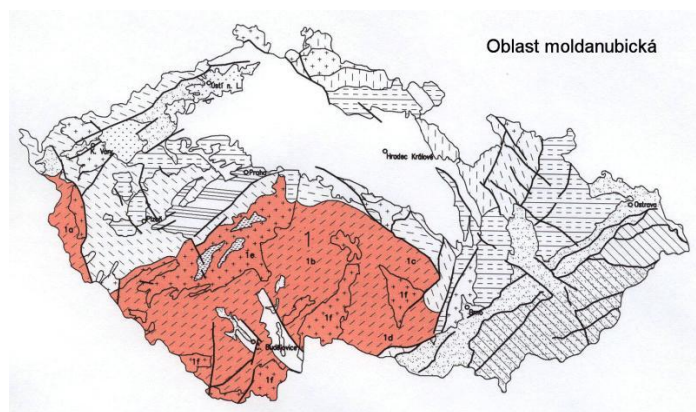
Obr. 2 – Rozdíl mezi pasivní (vlevo) a aktivní (vpravo) obranou. Předsunutá věž na obrázku vpravo umožňuje flankování (podle *Petráň 1985, 441*).

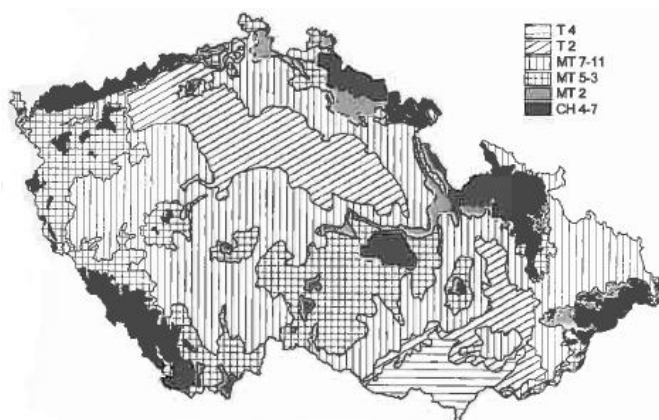
Obr. 3 – Poloha hradu Zvíkova (zdroj: www.mapy.cz, ke dni 7. 4. 2013).

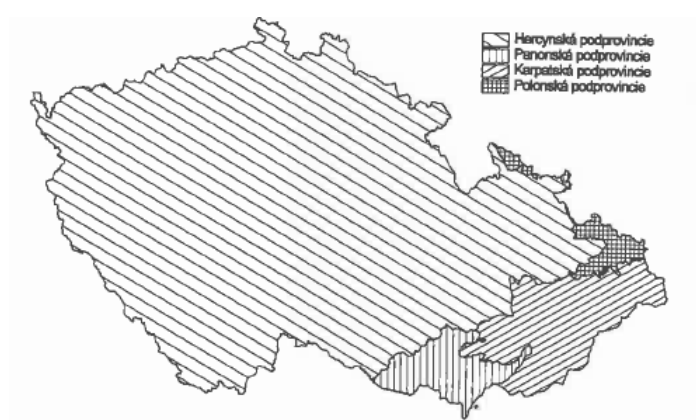
Obr. 4 – Vyšší geomorfologické jednotky České republiky (zdroj: www.geoportal.kraj-lbc.cz, ke dni 7. 4. 2013).

Obr. 5 – Geologická stavba ČR – oblast moldanubická. (zdroj: <http://departments.fsv.cvut.cz/k135/wwwold/webkurzy/rg/krystalinika.html>, ke dni 7. 4. 2013).

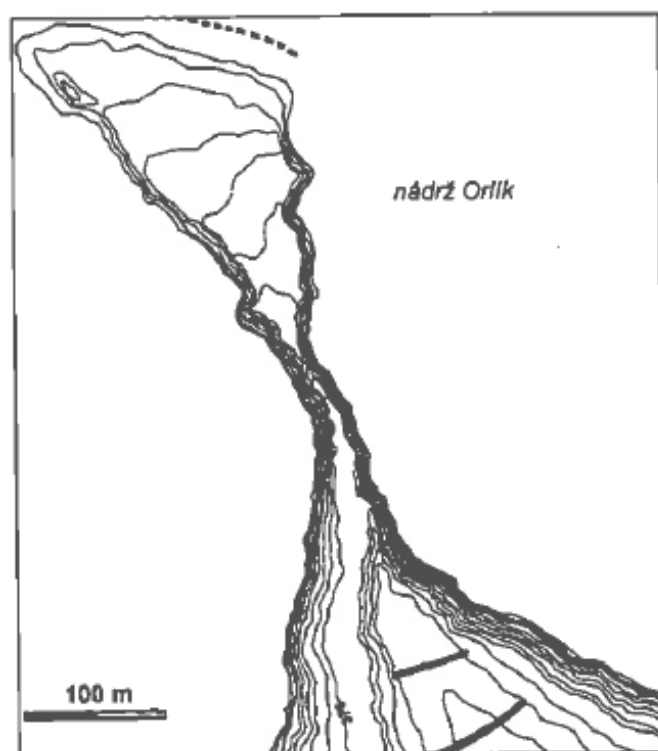
Obr. 6 – Klimatické oblasti České republiky (podle Neuhäuslová a kol. 1998, 21).

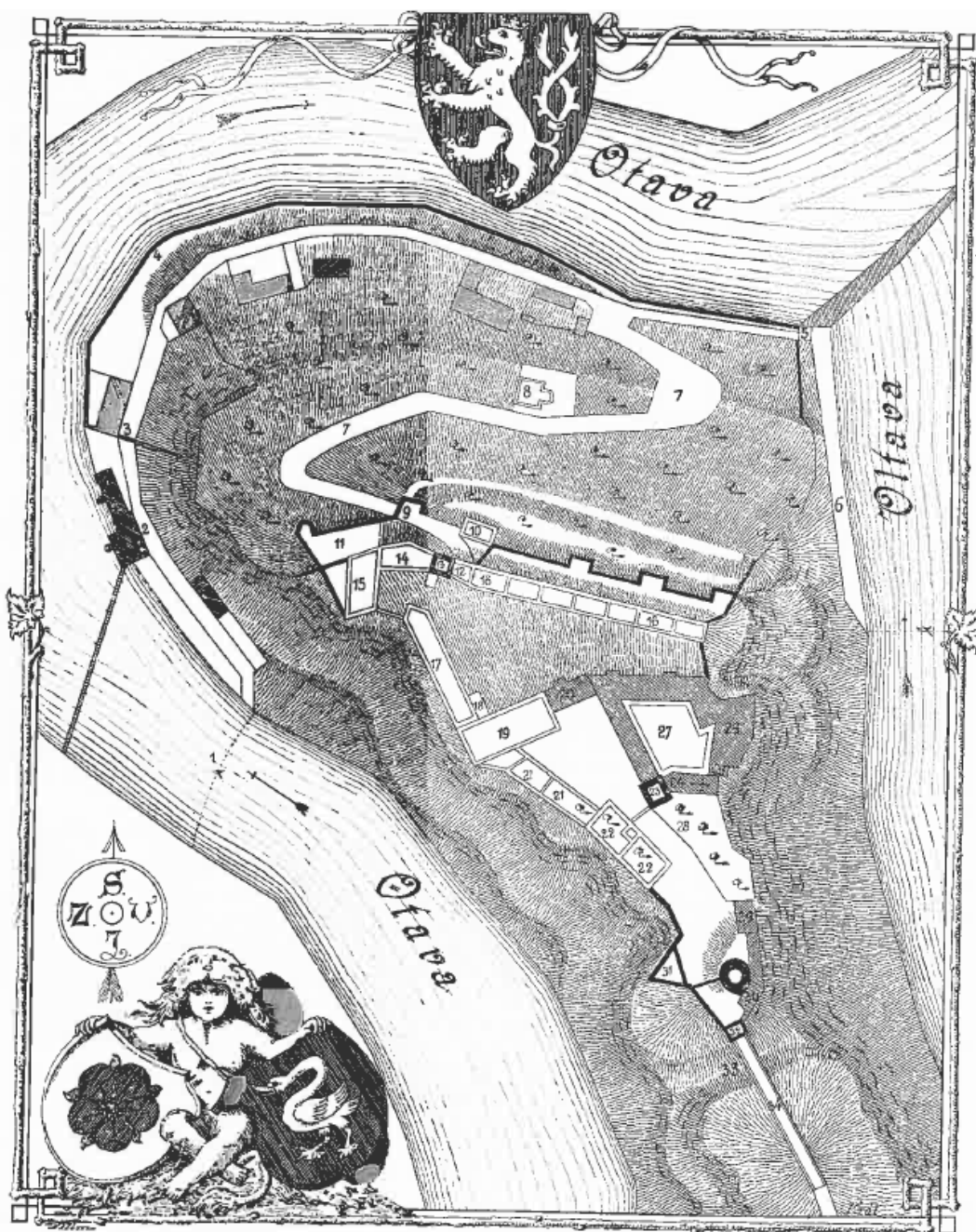
Obr. 7 – Biogeografické podprovincie České republiky (podle Neuhäuslová a kol. 1998, 26).

Obr. 8 – Pohled na zříceninu hradu od soutoku Vltavy a Otavy (podle Soukup 1910, 375).

Obr. 9 – Terén ostrožny. Podle P. Hrubého a O. Chvojky. (podle Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejtek 2003, 357).

Obr. 10 – Plán hradu Zvíkova. 1 – přívoz přes řeku Otavu, 2 – cesta u mlýna, 3 – Otavská brána, 4 – městské hradby u Podhradí, 5 – Vltavská brána, 6 – přívoz přes Vltavu, 7 – vozová cesta ke hradu, 8 – kostel sv. Mikuláše, 9 – přední (dolejší) brána, 10 – kněžský dům, 11 – psinec, 12 – Železná brána, 13 – Červená věž, 14 – ratejna, pak kůlna, 15 – stodola, 16 – stavení, 17 – kravín a šafářova světnice, 18 – kovárna, 19 – konice, nad tím žitnice, 20 – kancelářské stavení, 21 – fraucimor, 22 – pivovár, před tím chlévy, 23 – Hlízová věž, 24 – kaple, 25 – zákřístí, 26 – královská síň, 27 – dvůr paláce, 28 – zahrada, 29 – plochauz, 30 – plášť a vrátnice, 31 – bašta krahujec, 32 – Písecká brána, 33 – příkop, 34 – most (podle Sedláček 1997, 24).

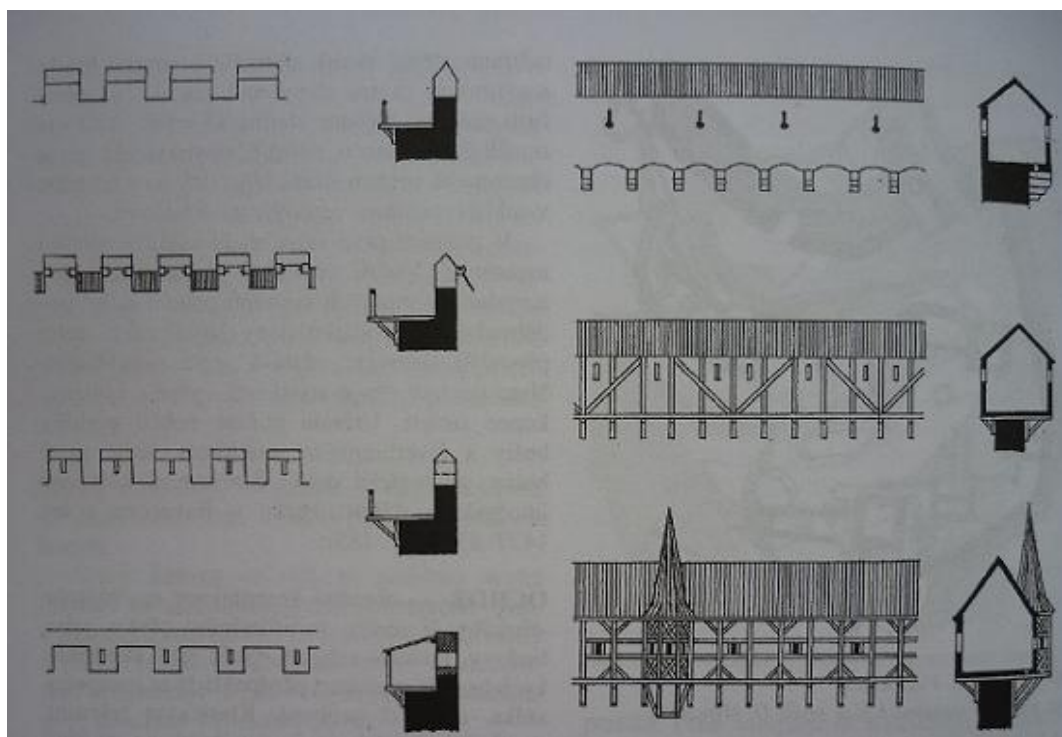
Obr. 11 – Písecká brána, pohled z jihu (foto *autor*).

Obr. 12 – Část dochované hradby s cimbuřím u Písecké brány (foto *autor*).

Obr. 13 – Písecká brána. Ochoz se vstupem do místnosti nad branou (foto *autor*).

Obr. 14 – Typy zábradel (podle *Durdík 1995, 200*).

Obr. 15 – Věž s břitem (foto *autor*).

Obr. 16 – Hláška. Pohled na břit, který byl zpevněn pomocí armaturovaného zdiva.
V horní části je patrný Švamberský a Rožmberský znak (foto *autor*).

Obr. 17 – Vyvýšený vchod do věže Hláska (foto *autor*).

Obr. 18 – Bašta Krahujec (foto *autor*).

Obr. 19 – Brána zvaná Nová brána na severozápadní straně královského paláce (foto *autor*).

Obr. 20 – Okrouhlá věžice v rohu severní hradby. (foto *autor*).

Obr. 21 – Červená věž (foto *autor*).

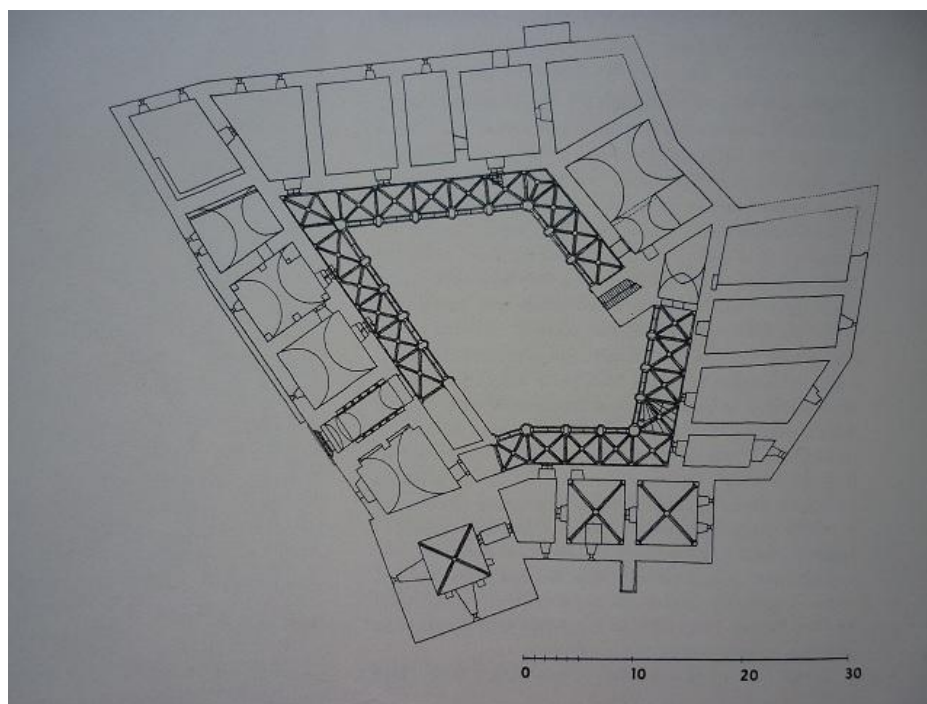
Obr. 22 – Červená věž před opravou (podle *Soukup 1910, 384*).

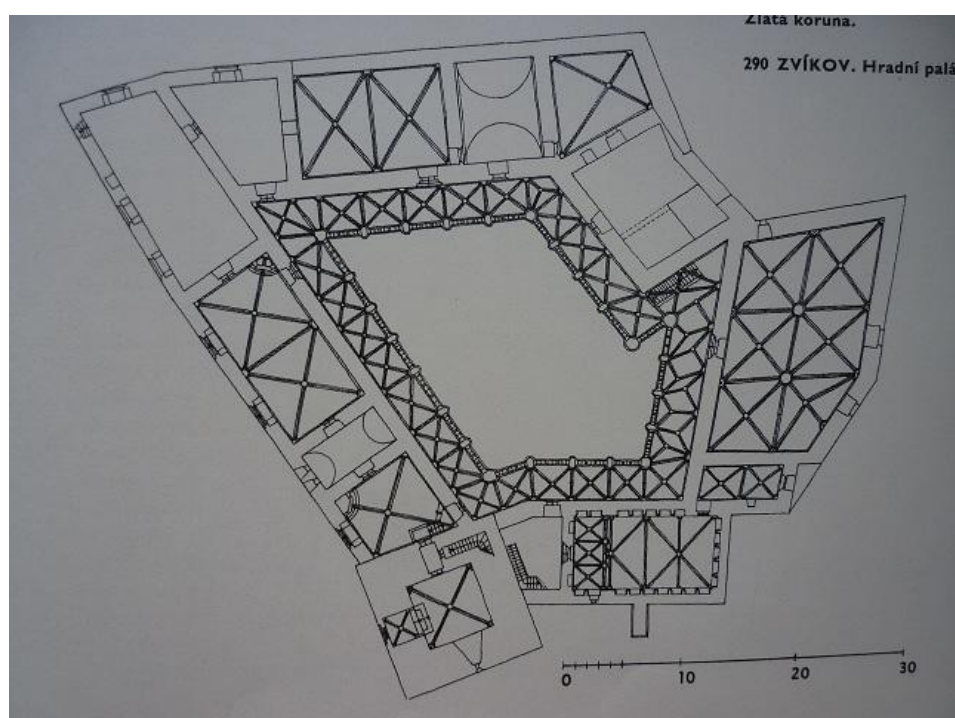
Obr. 23 – Bašta na severní straně hradu (foto *autor*).

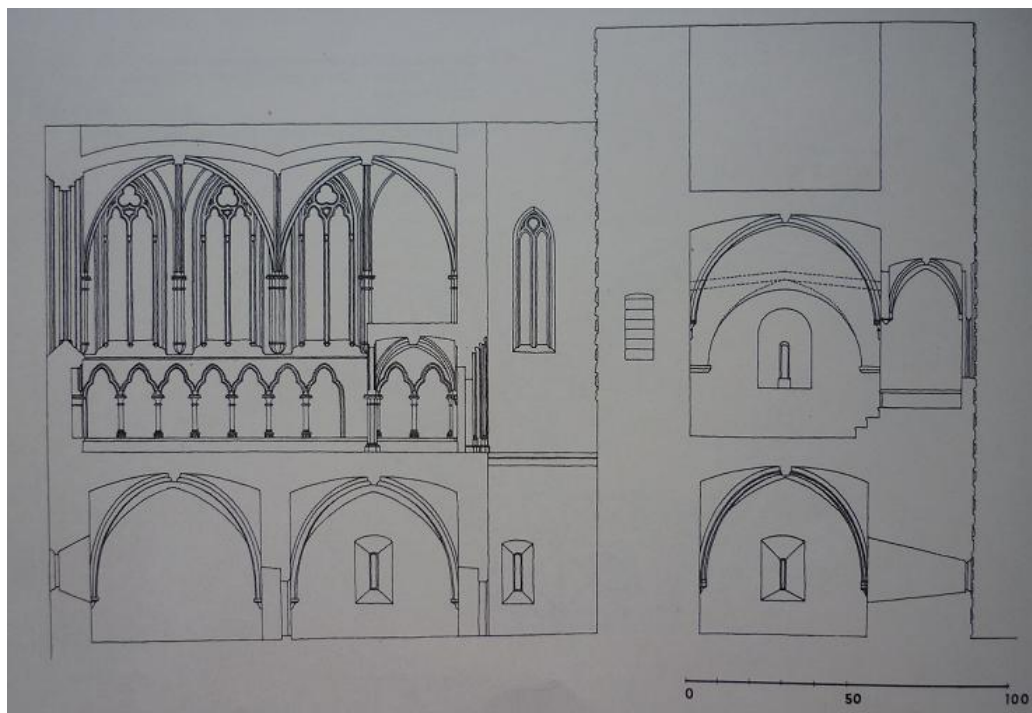
Obr. 24 – Arkádový ochoz paláce (foto *autor*).

Obr. 25 – Půdorys přízemí vnitřního hradu (podle *Menclová* 1972, 212).

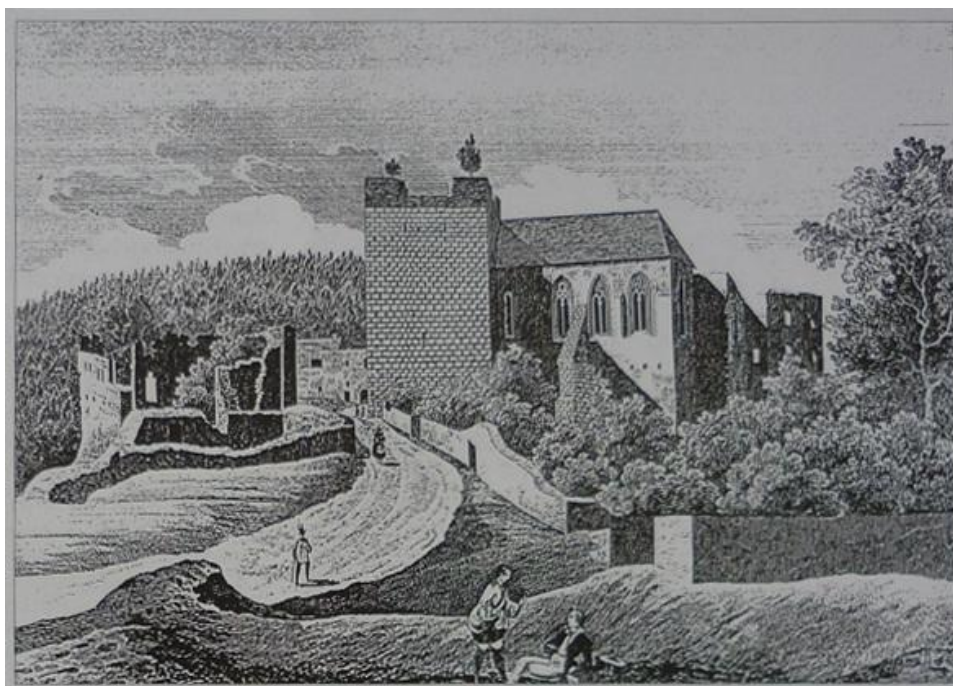
Obr. 26 – Půdorys prvního patra paláce (podle *Menclová* 1972, 213).

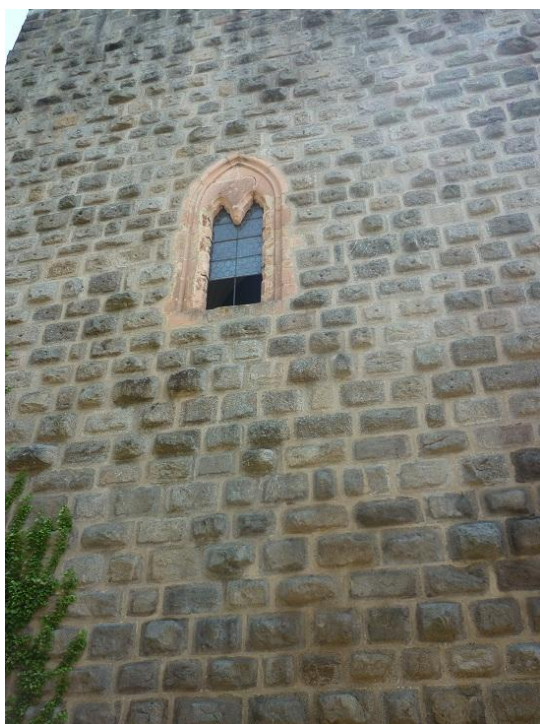
Obr. 27 – Podélný řez hradní kaplí a Hlízovou věží s pohledem k jihu (podle *Menclová* 1972, 214).

Obr. 28 – Kaple s velkým kružbovými okny (foto *autor*).

Obr. 29 – Pohled od jihu na Hlízovou věž, 40. léta minulého století. Rytina J. Farka podle kresby F. A. Hebera (podle Varhaník 2000, 15).

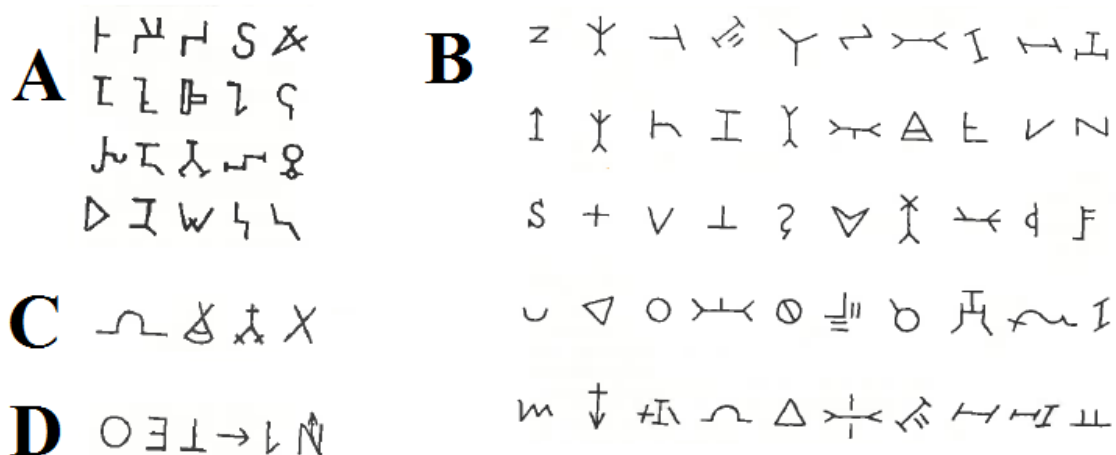
Obr. 30 – Hlízová věž (foto autor).

Obr. 31 – Hlízová věž přiléhající ze severní strany k paláci (foto autor).

Obr. 32 – Kamenické značky na Hlízové věži (foto *autor*).

Obr. 33 – Kamenické značky. A: Značky v Písku na kamenném mostě; B: Značky na Hlízové věži na Zvíkově; C: Značky na hradě v Písku, na pilířích ochozu západního křídla paláce; D: Značky v Písku, kostel Narození P. Marie (podle Kuthan 1975, 66, 74, 76, 82).

Obr. 34 – Kvádry opatřené důlky pro zvedací kleště. A: Černá věž, České Budějovice; B: Cisterciácký klášter, Vyšší Brod; C: Děkanský kostel sv. Bartoloměje, Pelhřimov; D: hrad Zvíkov, okr. Písek (foto autor).

Obr. 35 – Hranolová věž císařské falce v Chebu (převzato <http://www.hrad-cheb.cz/cz/fotogalerie/chebsky-hrad-1>, ke dni 13. 4. 2013).

Obr. 36 – Trifels, hrad (převzato http://en.wikipedia.org/wiki/File:Trifels_-_aus_der_Hubschrauberperspektive.JPG, ke dni 13. 4. 2013).

Obr. 37 – Plochhaus. Vpravo znatelná část Hlásky (foto *autor*).

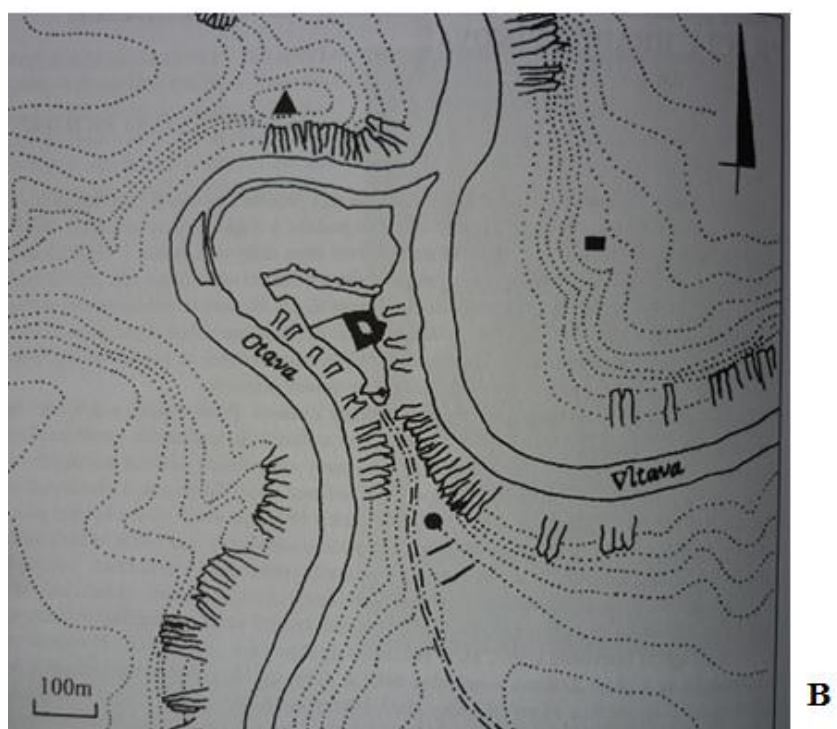
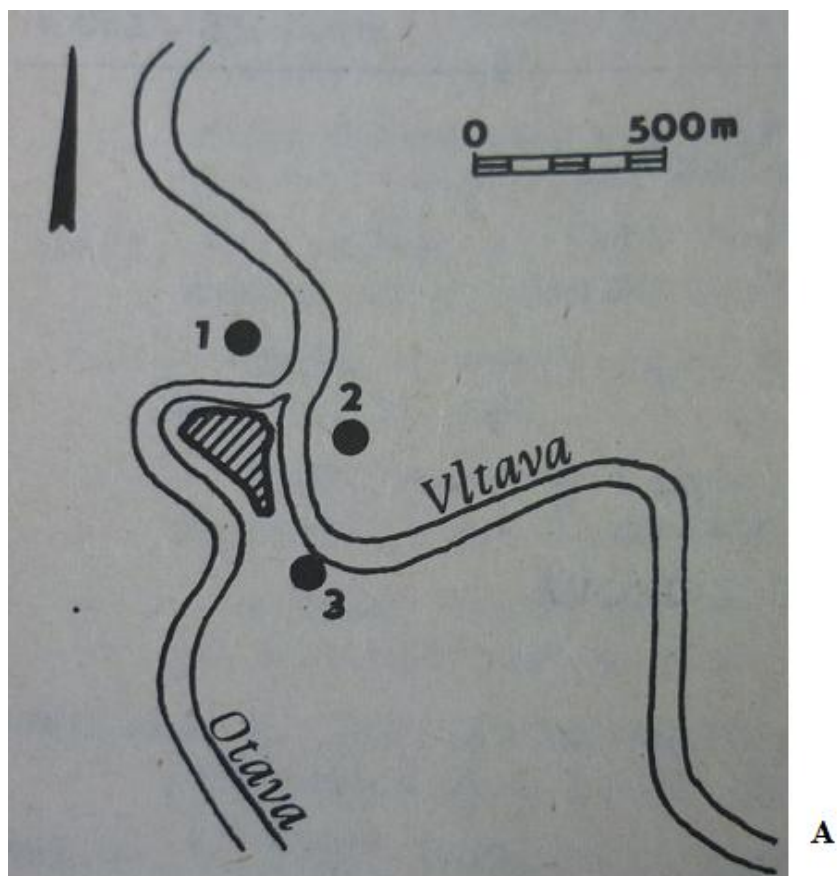
Obr. 38 – Zřícenina bývalého pivovaru (foto *autor*).

Obr. 39 – Pohled na hrad Zvíkov ze severní strany (podle *Sedláček 1997, 4*).

Obr. 40 – Severní opevněné předhradí. Na obrázku patrná zřícenina kostela sv. Mikuláše (podle *Menclová 1972b, 300*).

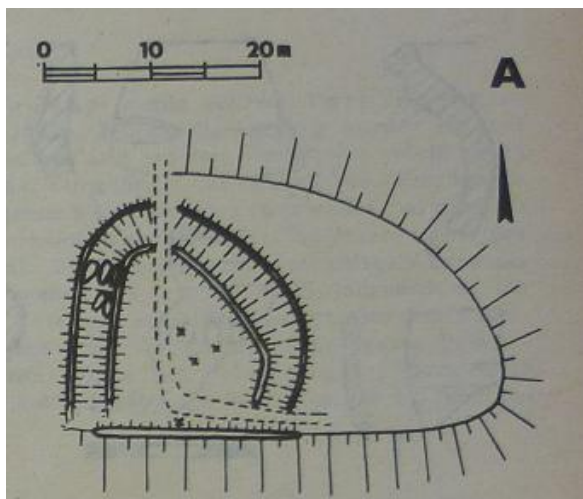
Obr. 41:A – Obléhačí tábory u Zvíkova. ▲ Opevnění Šance u Zbonína; ■ Opevnění Varta u Jickovic; ● Fortifikace u hradu (podle *Kypta – Richterová 2004, 254*); 41:B – Obléhačí tábory (podle *Fröhlich 1991, 156*).

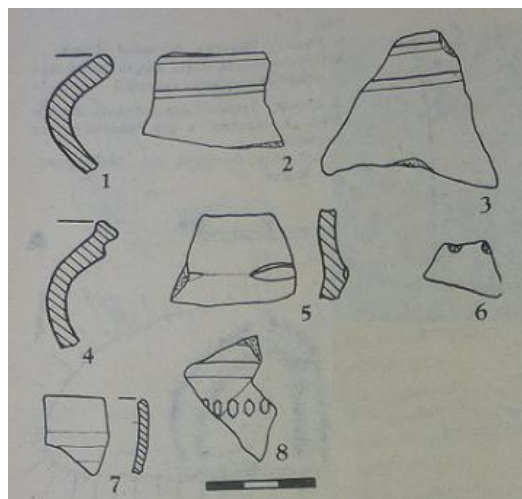
Obr. 42 – Tábor oblétatelů na severní straně ostrožny (foto *autor*).

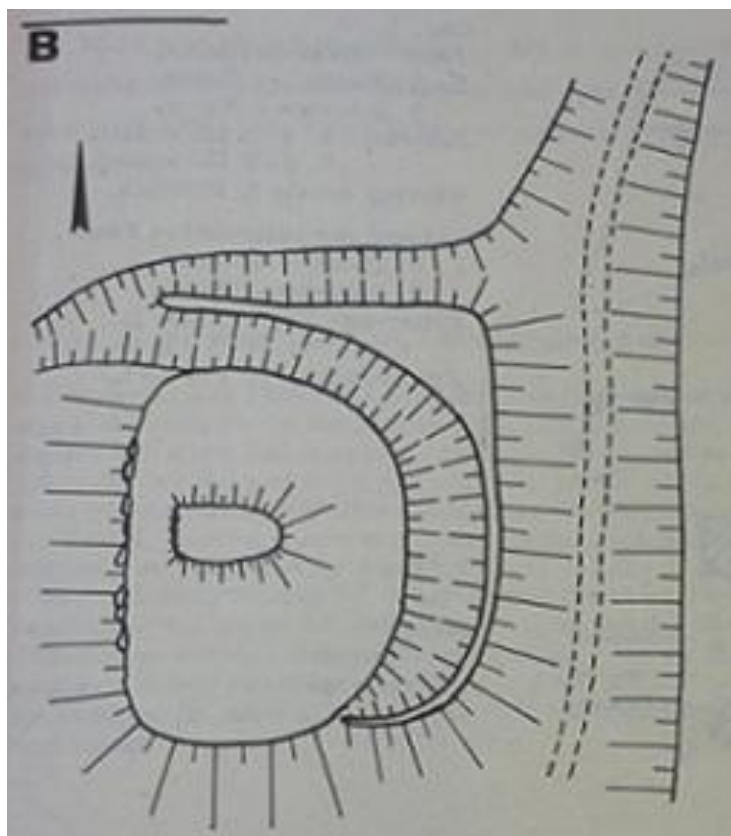
Obr. 43 – Terénní konfigurace fortifikace (foto *autor*, pomoc s lokalizací *M. Pták*).

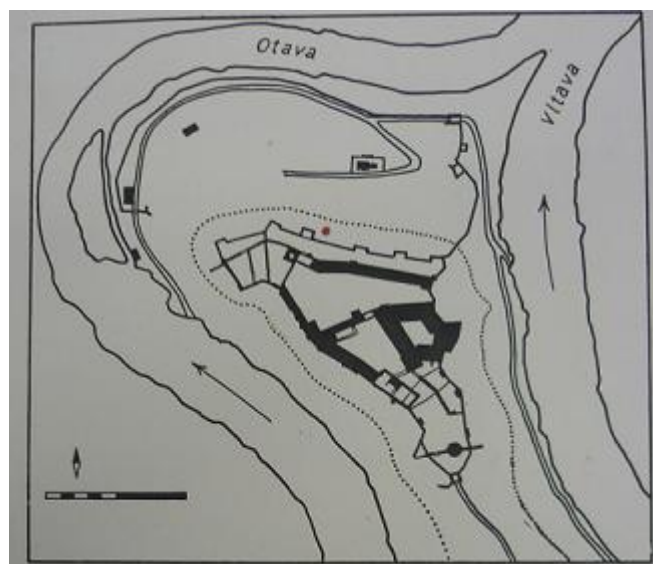
Obr. 44 – Půdorys opevnění Šance u Zbonína. Křížky označují místa nálezů keramiky (podle Fröhlich 1991, 157).

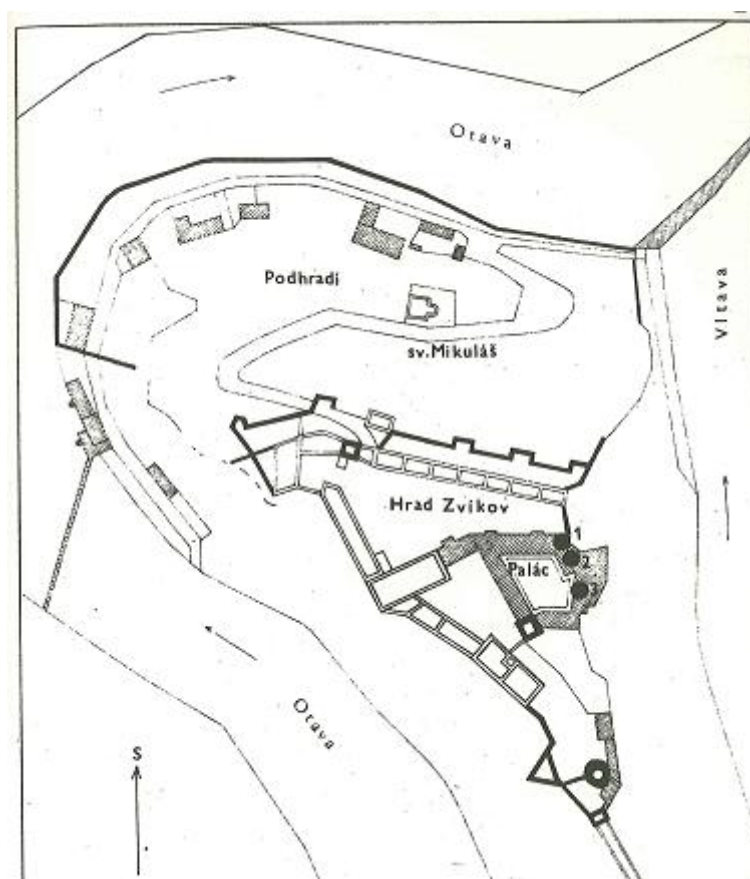
Obr. 45 – Výběr nálezů keramiky z opevnění Šance u Zbonína. Střepey 1-5 datovány do 13. století, střepey 6-8 datovány do 15. století (podle Fröhlich 1991, 158).

Obr. 46 – Půdorys opevnění Varta u Jickovic (podle Fröhlich 1991, 157).

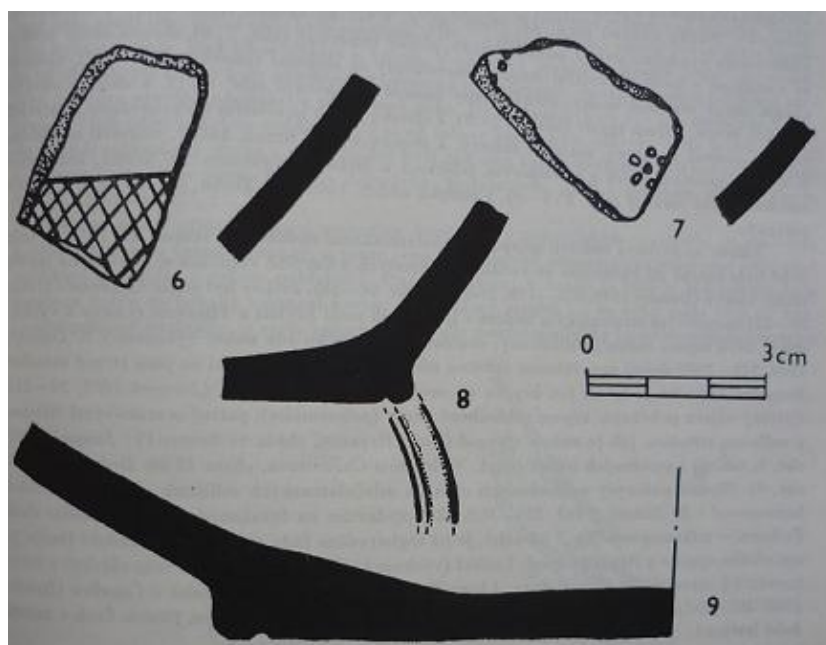
Obr. 48 – Zátupová oblast soutoku Vltavy a Otavy, kde jsou od počátku 70. let prováděny sběry P. Břicháčkem (podle *Břicháček 1989, NZ ARÚ AV ČR*).

Obr. 49 – Místa nálezů tří početných souborů keramiky ze 13. století (podle *Michálek 1978, příloha 21*).

Obr. 50 – Výzkum J. Michálka, 1973, v „místnosti se sklepem“. Sonda v SV rohu (převzato z http://digiarchiv.arup.cas.cz/webtop/component/main?_dmfClientId=1326985538333, ke dni 29. 4. 2013).

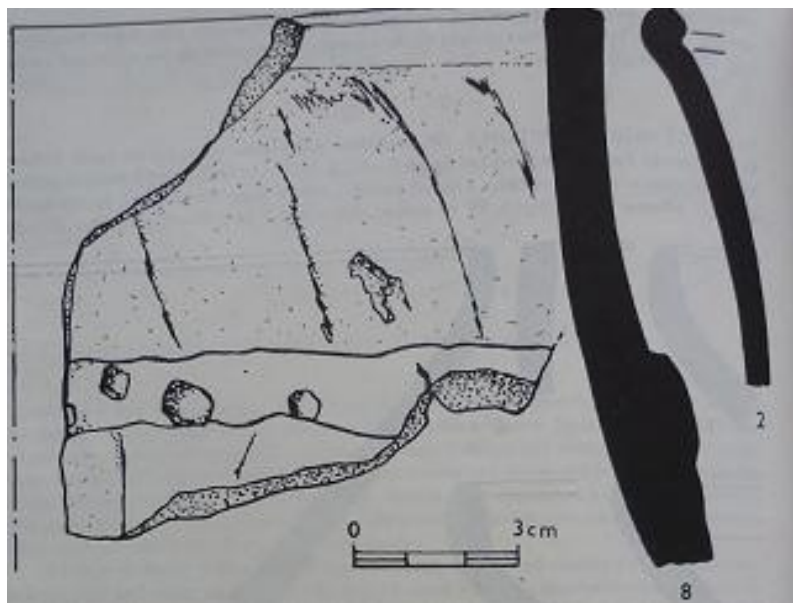
Obr. 51 – Keramika z vrstvy v „místnosti se sklepem“. 6: zlomek stěny misky s mřížkovou vlešťovanou výzdobou uvnitř, povrch hnědý, uvnitř tuhovaný; 7: zlomek stěny misky se sluníčkem z bodů na vnitřní straně, tmavohnědý se stopami tuhování (podle Michálek 1978, 551).

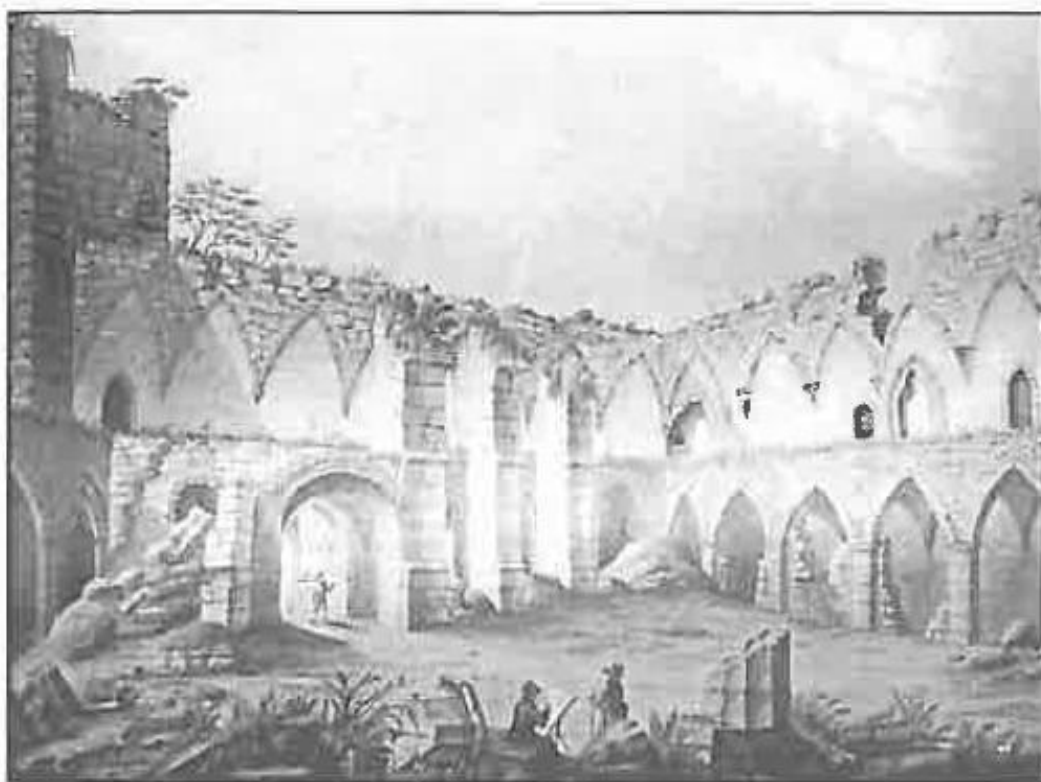
Obr. 52 – Výzkum J. Michálka, 1973, v miestnosti č. 3. (převzato z http://digiarchiv.arup.cas.cz/webtop/component/main?__dmfClientId=1326985538333, ke dni 29. 4. 2013).

Obr. 53 – Výzkum J. Michálka, 1973, v miestnosti č. 4 – zahloubená chata s kúlovou jámou (převzato z http://digiarchiv.arup.cas.cz/webtop/component/main?__dmfClientId=1326985538333, ke dni 29. 4. 2013).

Obr. 54 – Jeden ze zlomků nalezený v zahloubené chatě s kůlovou jámou při výzkumu prováděným J. Michálkem v roce 1973 (podle *Michálek 1978, 550*).

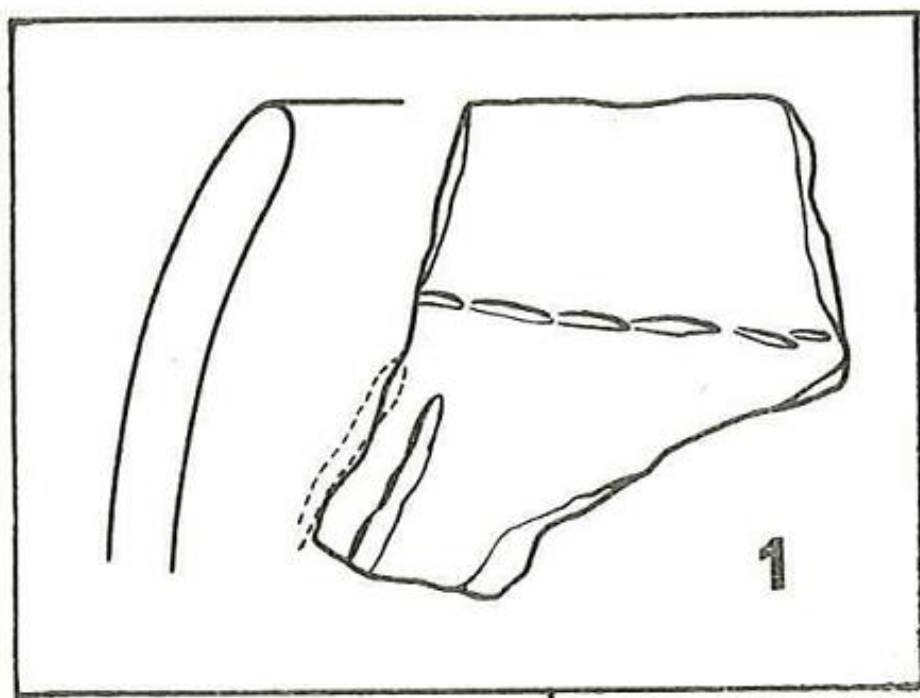
Obr. 55 – Historické vyobrazení vnitřního nádvoří hradu Zvíkova z roku 1790 (podle *Durdík 1999, 636*).

Obr. 56 – Podlaží závěru kostela s mensou a hrobem (převzato z <http://digiarchiv.arup.cas.cz/webtop/wdk/system/login/login.jsp>, ke dni 12. 1. 2013).

Obr. 57 – Zakreslené sondy prováděné v podhradí Zvíkova. Zvýrazněné jsou sondy z roku 1959 – 1/59, 4/59, 5/59 (podle Jansová 1962, zpráva o sondážním výzkumu v roce 1959).

Obr. 58 – Zlomek okraje neolitické polokulovité nádoby (podle *Břicháček 1977, příloha 11:1*).

Obr. 59 – Předpokládané místo nálezu depotu bronzových předmětů u božích muk (foto *autor*).

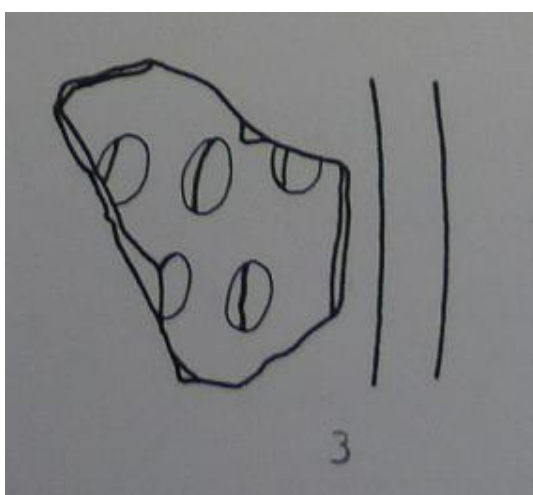
Obr. 60 – Bronzové srdcovité závěšky, inv. č. A 1283, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

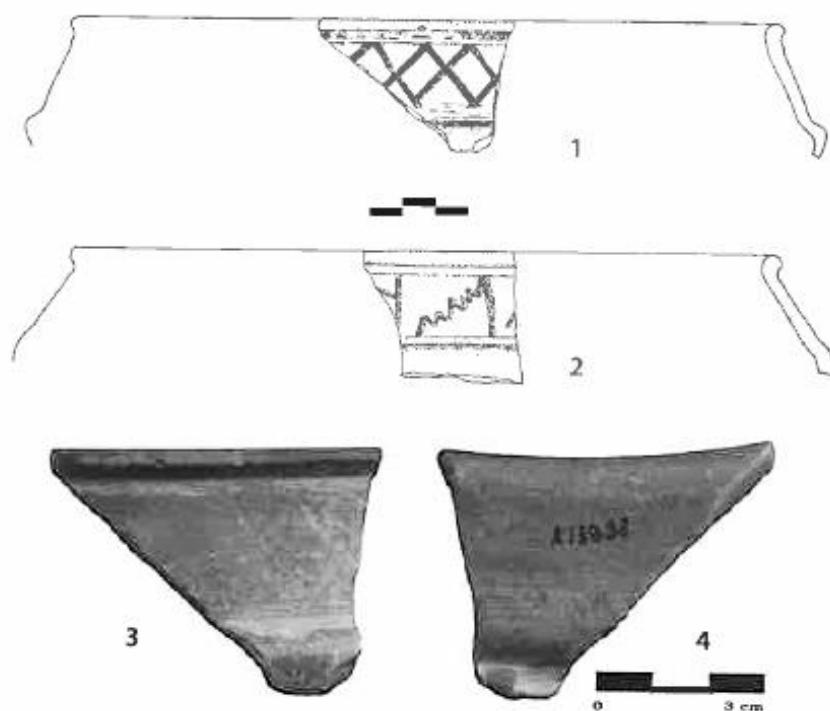
Obr. 61 – Keramika spadající do období doby bronzové (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

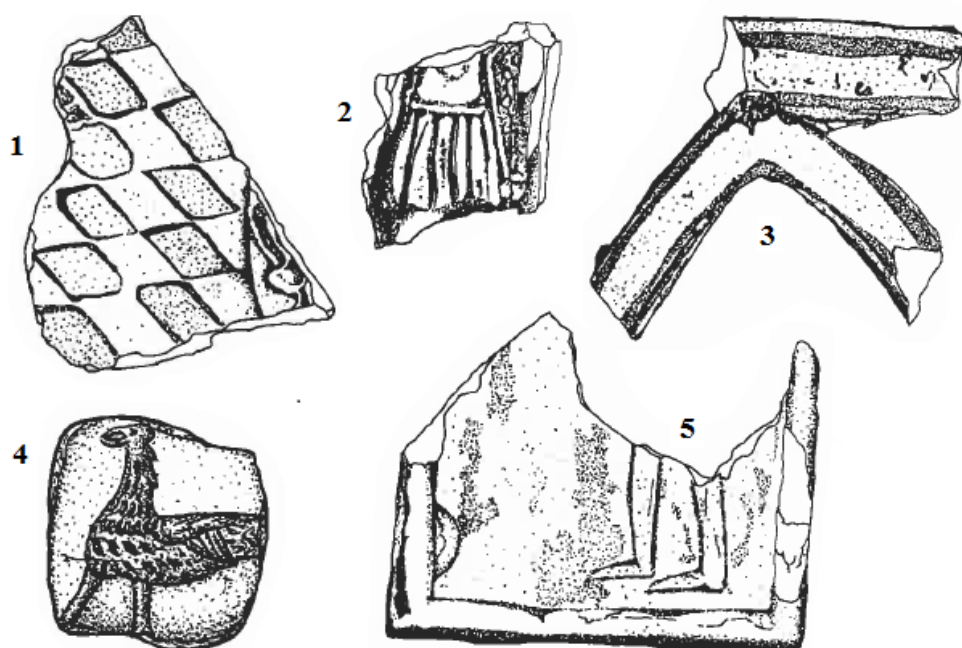
Obr. 62 – Zlomky keramiky spadající do doby železné (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 63 – Zlomky keramiky doby římské (podle *Břicháček 1989*).

Obr. 64 – Nálezy keramiky doby římské (podle *Jiřík – Simota*2009, 132).

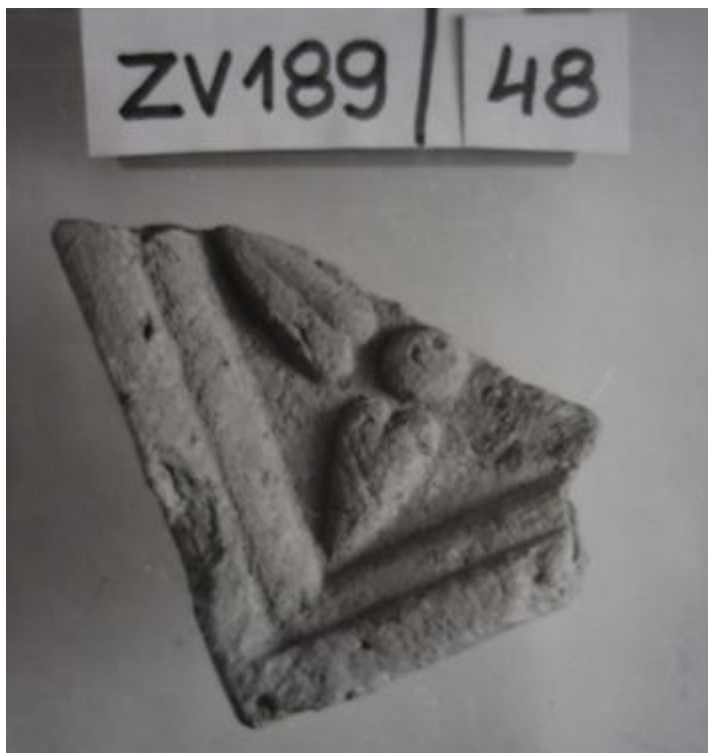
Obr. 65 – 1: zlomek gotického komorového kachle se šikmou hradební zdí a částí ocasu lva se štítem; 2: zlomek gotického kachle s postavou v sukničce na čelní vyhřívací stěně; 3: zlomek gotického prořezávaného kachle; 4: zlomek renesančního komorového kachle; 5: zlomek rohového gotického kachle s půlkruhovou komorou, z reliéfu dochovány nohy lidské postavy (podle *Fröhlich – Jiřík* 2004276-278).

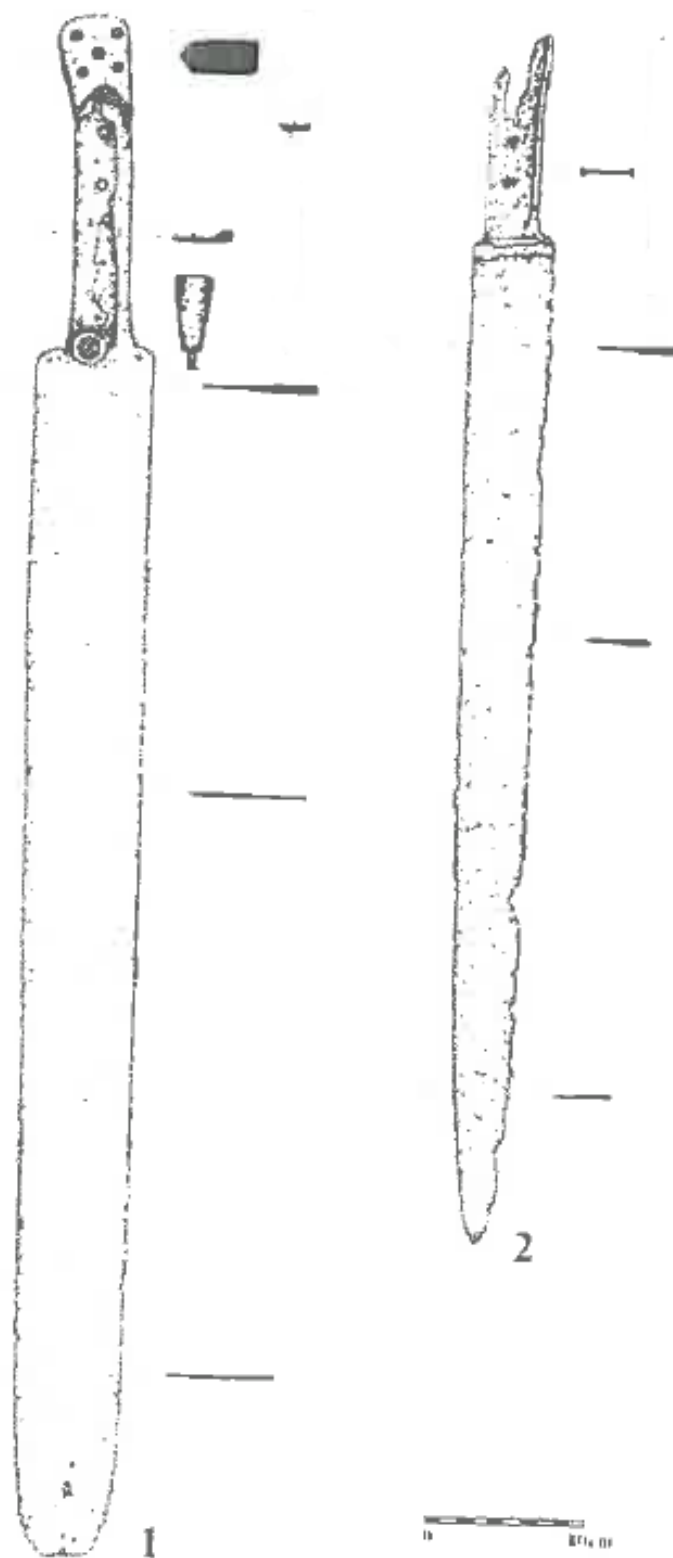
Obr. 66 – Kachle s ikonografickou výzdobou sv. Šebestiána (podle Pavlík – Vitanovský 2004, 315).

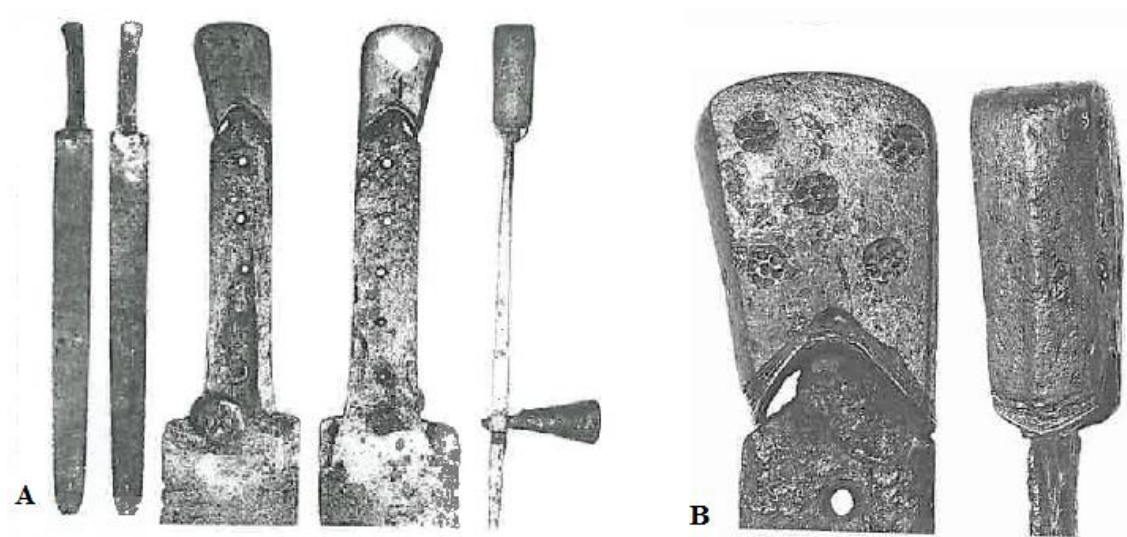
Obr. 67 – Kachle s ikonografickou výzdobou jednorožce (Pavlík – Vitanovský 2004, 504).

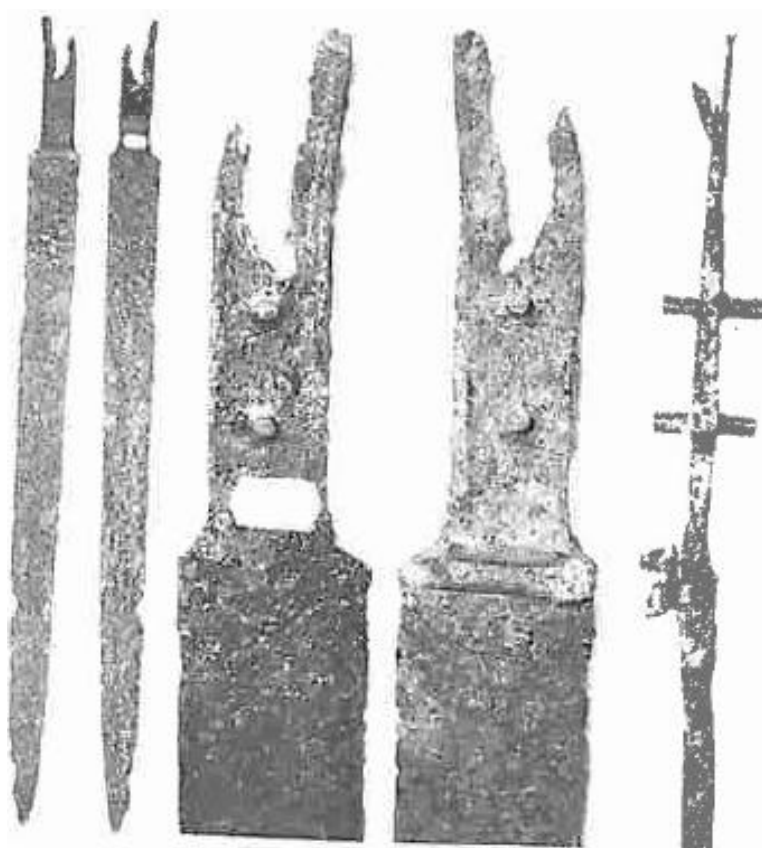
Obr. 68 – Kachle inv. č. 1146, hrad Zvíkov (převzato z *Zavřel 1988a*, NZ archiv hrad Zvíkov).

Obr. 69 – Tesáky nalezené na Zvíkově (podle Žákovský 2008, 469)

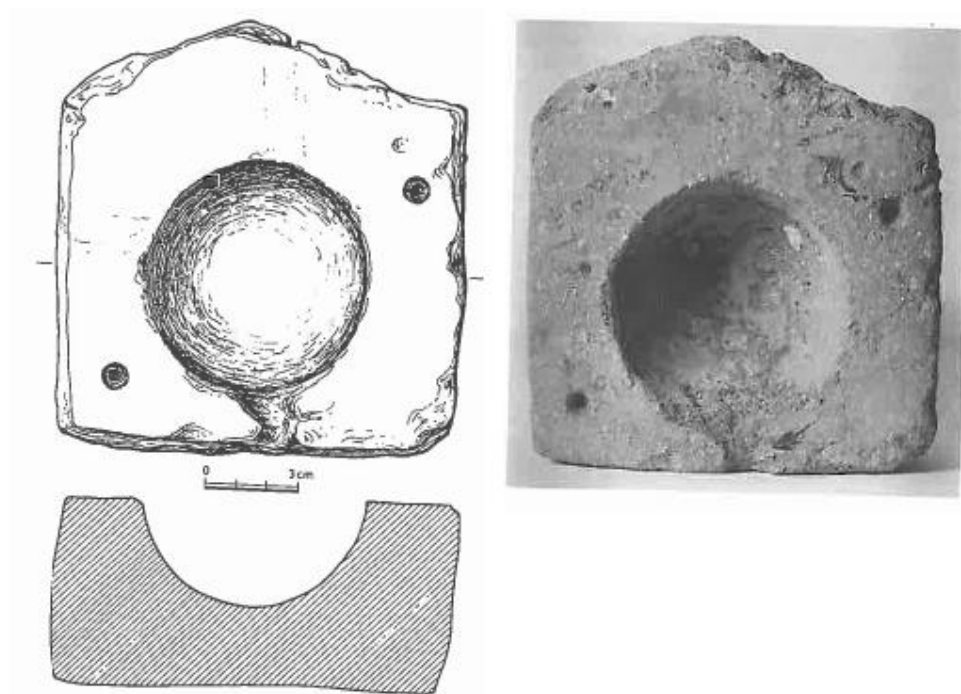
Obr. 70 – Tesák inv. č. 855; ZV-90. A: Zdobení tesák; B: Zdobení hlavice (podle Žákovský 2008, 461, 465).

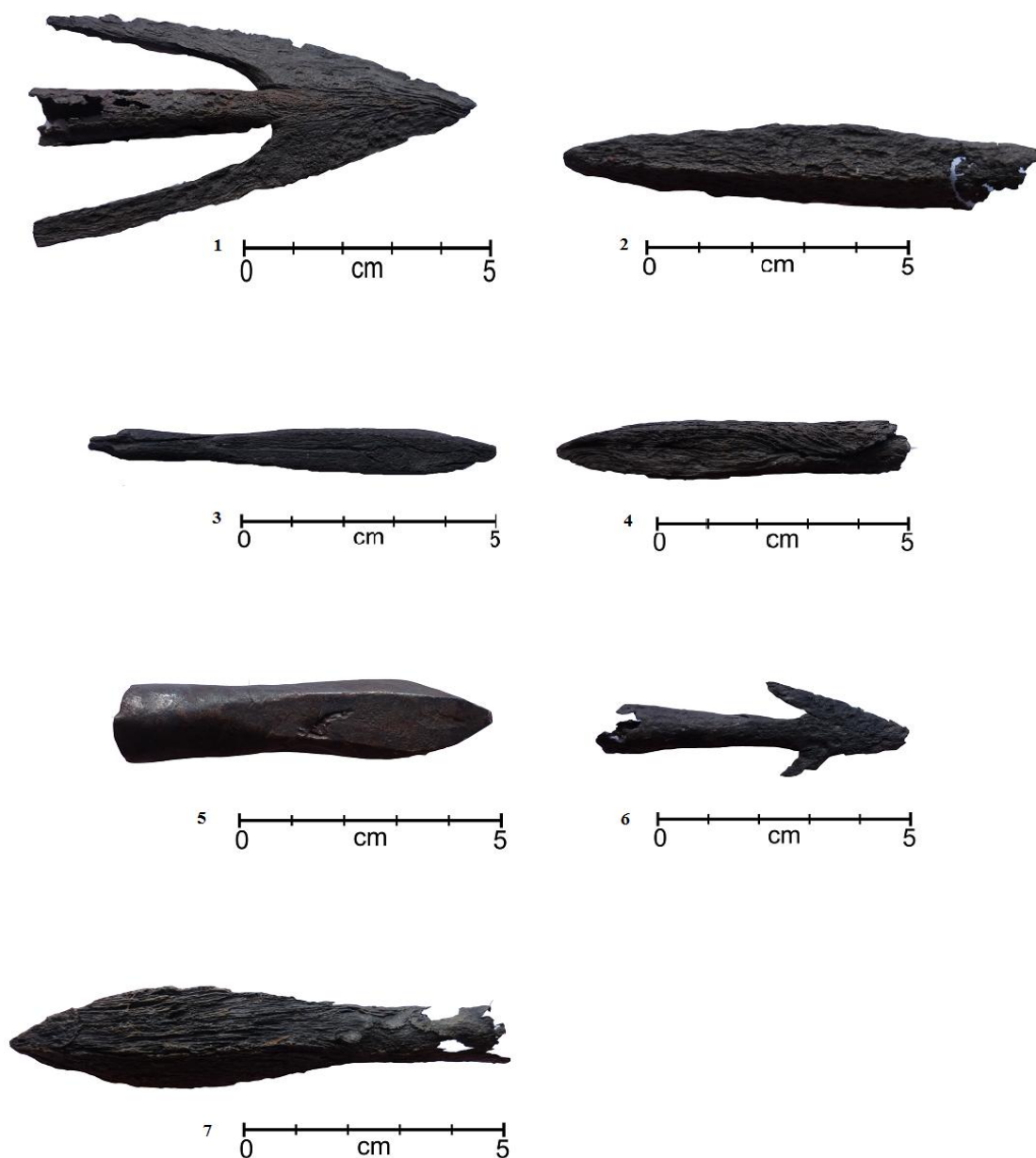
Obr. 71 – Torzo tesáku ze Zvíkova, inv. č. 756; 88 (podle Žákovský 2008,

Obr. 72 – Železná dělová koule, inv. č. 13852, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 73 – Forma na odlévání z hradu Vimperku (podle *Durdík – Kašpar 2000, 304*).

Obr. 74 – Hroty šípů a šípek. 1: inv. č. A9034; 2: inv. č. A9039; 3: inv. č. A 9286;
4: inv. č. A9037; 5: inv. č. A9040; 6: inv. č. A9046; 7: inv. č. A9038. Uloženo M Písek
(foto autor, úprava M. Pták).

Obr. 75 – Železná šipka s křídélky, inv. č. A9033, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

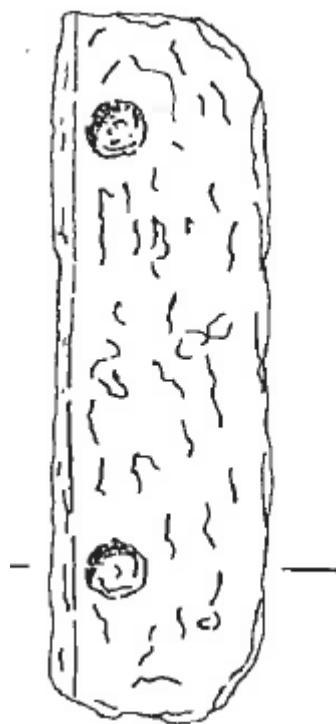
Obr. 76 – Listovitý hrot se středovým žebérkem a tulejkou, inv. č. A9035, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

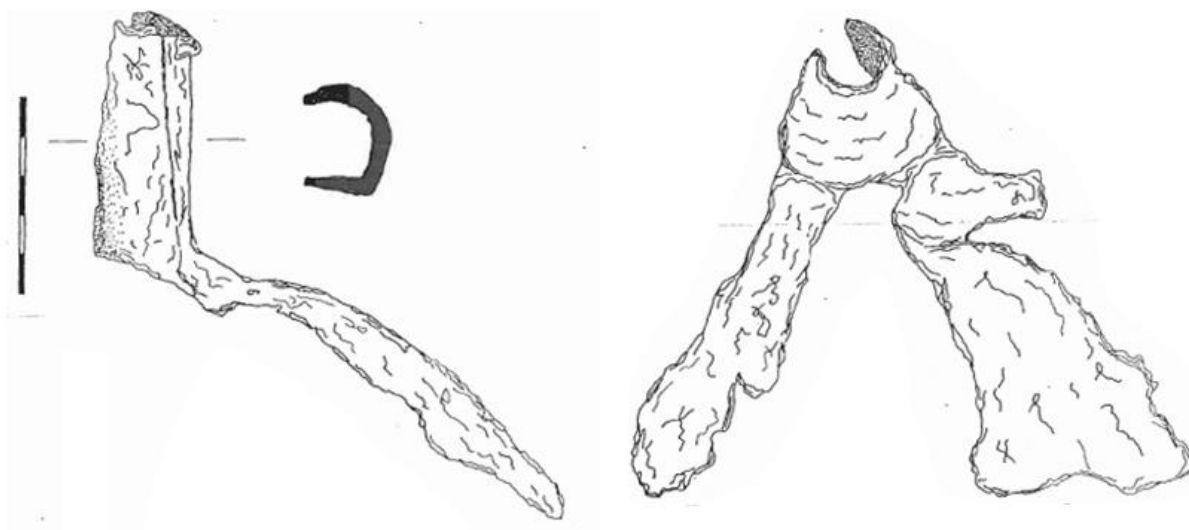
Obr. 77 – Typy dlaždic s označením typ 93 – typ 107 nalezené na Zvíkově (podle Nechvátal 1969, 152-157).

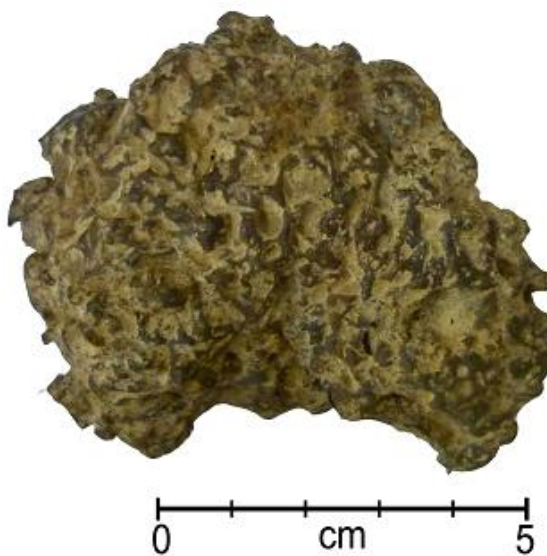
Obr. 78 – Dlaždice s motivem kentaura (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 79 – Fragment lamely zbroje (podle *Durdík 1991, NZ ARÚ AV ČR*).

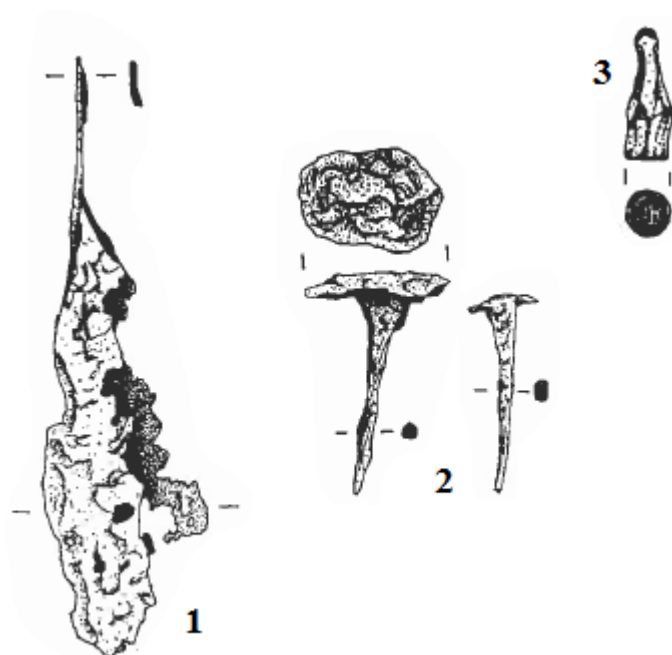
Obr. 80 – Fragment nohy svícnu (podle *Durdík 1991, NZ ARÚ AV ČR*).

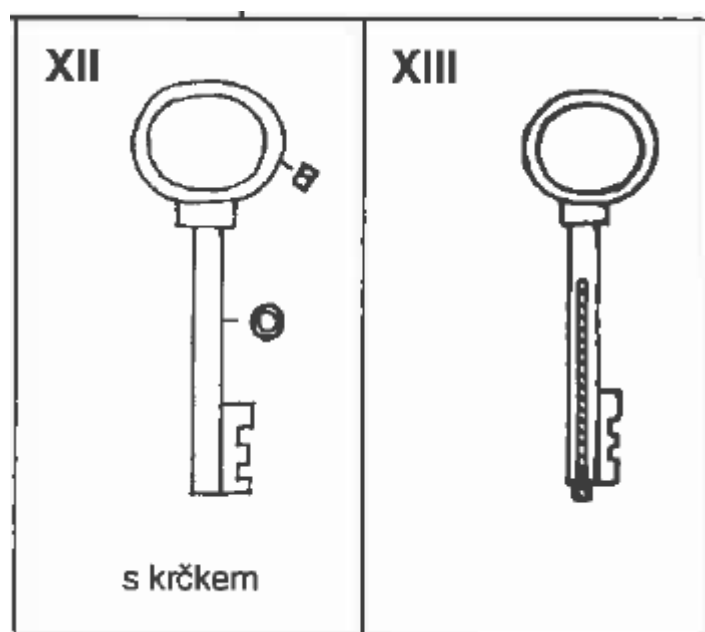
Obr. 81 – Nalezené struska (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

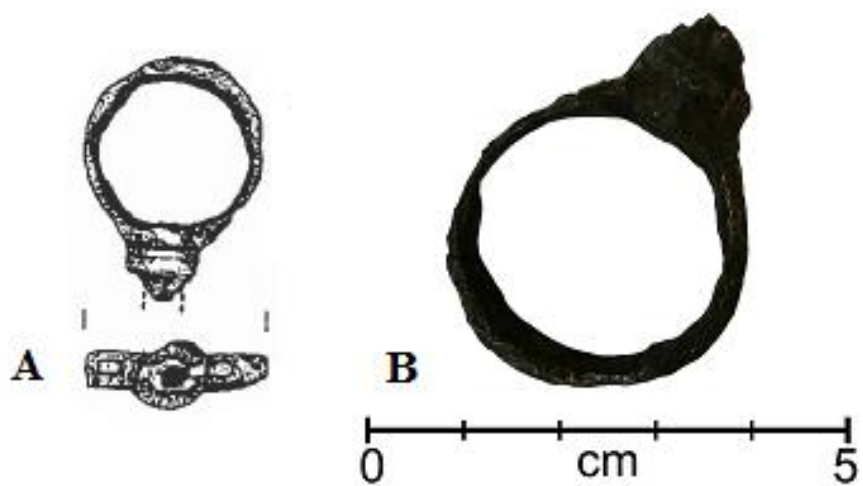
Obr. 82 – Zlomky nalezené podkovy (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 83 – Železné předměty. 1: zlomek kování lopaty nebo rýče; 2: železné hřeby; 3: razidlo ve tvaru kuželky, v kruhovém razidle písmena HC (podle Fröhlich – Jiřík 2004, 280).

Obr. 84 – Analogie otočného klíče nalezeného v Sezimově Ústí (pole Krajíc 2003, 89).

Obr. 85 – Kovový prsten. A: podle Fröhlich – Jiřík 2004, 280; B: foto autor, úprava M. Pták.

Obr. 86 – A: Bronzové trubičky, inv. č. 1328 a 1329; B: Bronzová poklice 1337 (foto autor, úprava M. Pták).

Obr. 87 – Bronzová trubička, inv. č. 1330, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

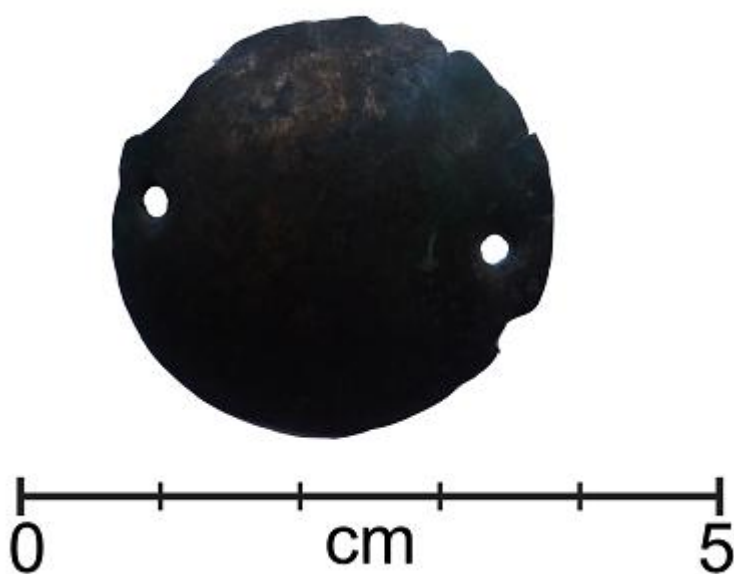
Obr. 88 – Bronzová trubička, inv. č. 1332, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 89 – Bronzová trubička, inv. č. 1333, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 90 – Bronzová poklice, inv. č. 1336, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).

Obr. 91 – Bronzová poklice, inv. č. 1340, M Písek (foto *autor*, úprava *M. Pták*).